

Szín

A MAGYAR MŰVELŐDÉSI INTÉZET LAPJA

5/5

TARTALOM

Szerkesztői előszó 1

Pordány Sarolta: Közművelődés-fejlesztési irányok – 2000 2

Pordány Sarolta: Közművelődés-fejlesztési irányok – új statisztika 5

Műhely

Közművelődési koncepciók – Beszélgetés Lipp Mártával és Péterfi Ferencsel, a Magyar Művelődési Intézet vezető munkatársaival 7

Közművelődés, közgyűjtemények és a teleházak. Koncepció a kulturális ágazat és a teleház mozgalom együttműködésének továbbfejlesztésére (Vadász János, Gáspár Mátyás) 11

Sághy Erna: Internetes önismereti program kamaszoknak www.necc.hu 13

Arcképek

Földiák András 16

Magyar népművelők vándorgyűlésen (Mátyus Aliz) 22

Természet - tudomány - ember

Lipp Tamás: Ember, állat – kentaur 23

Kiadványajánlás

Csányi János: Játékvilág Magyarországon 25

Bóka Mária válogatása a 2000. július–szeptember között megjelent könyvekből 26

Felhívás

SZÍN 5/5 – 2000. október

SZÍN – országos közművelődési folyóirat. Megjelenik kéthavonta. A Magyar Művelődési Intézet lapja.
Szerkesztő bizottság: Bóka Mária (Székesfehérvár), Gyulai Lajos (Miskolc), Jagasics Béla (Zalaegerszeg),
Kary József (Eger), Romhányi András (Magyar Művelődési Intézet), Szabados Péter (Kaposvár).

Főszerkesztő: MÁTYUS ALIZ.

Kiadja a Magyar Művelődési Intézet. Felelős kiadó: FÖLDIÁK ANDRÁS.

A szerkesztőség címe: 1011 Budapest, Corvin tér 8.

Postacím: 1251 Budapest, Pf. 101. Tel.: 201-5053; Fax: 201-5764

e-mail: kalmarj@mmi.hu

Magyar Művelődési Hálózat Információs Rendszere MMHIR www.mmi.hu

Megrendelhető a szerkesztőség címén.

Évi hat szám ára áfával: 607 Ft + postaköltség.

Borítóterv: Szüts Eszter.

E számunkat Forgách András író rajzaival illusztráltuk.

ISSN 1416-6925

SZERKESZTŐI ELŐSZÓ

Tisztelt Közművelődési Intézményvezetők, Pedagógusok, Könyvtárosok, és – akiken minden korábban felsorolt foglalkozású ember egzisztenciája és megbecsültsége nagyban múlik, nem beszélve a települések jövőjéről, beleértve azok kultúráját is – Polgármesterek, Asszonyok és Urak!

Többszer, egészen pontosan 3500 példányban megjelenő „Szín”-t tartanak a kezükben. Mődünk nyílt rá, hogy az országban minden művelődési intézményhez, illetve szervezethez vagy fenntartójukhoz eljussunk, mégpedig a Philip Morris Magyarország Kft. jóvoltából, mely lapunk által is fel kívánja hívni a fiatalok figyelmét internetes ifjúsági programjára. Az önismertetre fókuszáló módszer nem idegen a „Szín” értékrendjétől és szemléletétől, ezért is használtuk ki a lehetőséget, hogy jelentkezünk minden településen, ahol feltételezhető, hogy hasznát veszik lapunknak.

Folyóiratunk ötödik éve jelenik meg, kéthavi rendszerességgel (évi hat szám), s most módunk adódik rá, hogy bemutatkozzunk ilyen széles körben. Fel szeretnénk kelteni érdeklődésüket, szeretnénk, ha tudnának rólunk, hiszen a Magyar Művelődési Intézet – a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumának háttér-intézete – Szín című folyóirata az egyetlen országos közművelődési folyóirat, amely a településekre koncentrálni készíti számait, s így azokban mindazokról a tudandókról híryananyagokat közöl, amelyekről a minisztérium más módon nem, s amelyek – akár pályázatok révén – minden bizonnyal egy országos vérkeringésbe segítenek bekapcsolódni. A lapunkban közölt elméleti írások, tanulmányok – írják azokat akár intézetünk munkatársai, a minisztérium közművelődési főosztályának dolgozói vagy más szakemberek – tapasztalatunk szerint hatni képesek, és olyan témákban indítják meg a gondolatokat, amelyek vagy az ország művelődésében kulcsfontosságúak, vagy a közművelődésben koncepcionálisak. Tehát lapunk felhívás az együttgondolkodásra és továbbgondolásra, természetesen a válaszokra, hozzászólásokra való ösztönzésig. (Posta és e-mail címünk megtalálható a borító első belső oldalán.)

Bemutatkozásunkkal bővíteni szeretnénk előfizetőink számát. Feltesszük, hogy előfizetési díjunk (mely szintén a borító-belsőn található) oly csekély, hogy nem ez lesz az ok, ha nem él a lehetőséggel, hogy 2001-től megrendelje lapunkat. A mi vég-ső célunk, hogy minden településre eljussunk. S mire ezt elér-jük, feltesszük, hogy lapunk készítésének személyi és anyagi fel-tételei is úgy változnak, hogy megfeleljünk egy élő folyóirattal szemben joggal támasztható követelményeknek.

A Szín című lap ez idáig 700 példányban jelent meg, mely számot az előfizetők növekedésével emelni fogjuk. Mindez ideig két havi rendszerességgel kapták kézbe olvasóink, de ha a je-lenleginél erőteljesebb országos hatást és mozgást képes kivál-tani és indítani, vállalnánk havi megjelenését is. Ez segítené is szerkesztésbeli gondunkon, egyszerűbb lenne tájékoztatnunk az országos jelentőségű eseményekről, s nagyobb számban bizto-síthatnánk országos publicitást a helyi kezdeményezéseknek, a vidéken folyó, bemutatásra érdemes dolgoknak.

Egy-egy megyei bemutatkozás lapunkban (bemutatkozott Baranya, Veszprém, Heves megye, s most készül rá: Somogy megye), vagy tematikus számaink megjelenése (a közművelődé-si törvényről, teleházakról) fontos állomásai munkánknak. Jö-vő évi első számunk a revitalizációs illetve reorganizációs pá-lyázattal, eredményeivel, a megújult közművelődési intézmé-nyekkel, és azokkal a személyekkel foglalkozik, akiknek köszön-hető, hogy az ország ismét megtett a közművelődés megerősíté-se területén egy fontos lépést. Épületeket hozott rendbe sok tele-pülés, önerőből és támogatást élvezve, amelyre még további lehetőség van. Ahogy arra is kell, hogy legyen, s minden bi-zonnyal meg is lesz rá a figyelem, hogy minden településen lega-

lább egy olyan közművelődési szakember legyen, akiről el lehet mondani, hogy az a személy, akinek rálátása van a település dolgaira, s a saját területén megvalósíthatóan ugyanolyan erő-sen képes rá, hogy azt befolyásolni tudja egy általa elkötelezet-ten fontosnak tartott irányban, mint a polgármestere. (Felhí-vom figyelmüket az e számunk Műhely rovatában megjelent beszélgetésre, mely Lipp Márta, intézetünk Művelődésszerveze-ti és Felhívónevelési Osztályának vezetője és Péterfi Ferenc, a Közösségfejlesztési Osztály vezetője között folyt közművelődési koncepcióikról.)

Lapunk különös figyelmet fordít a szakmában dolgozók be-mutatására. Arcképek rovat szinte minden számunkban van, s készülünk is az összegyűlt szakmai életútinterjúkból könyvet készíteni. E számunkban intézetünk igazgatója, Földiák András az Arckép rovatunk szereplője.

Pordány Sarolta, a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztéri-uma Közművelődési Főosztályának főtanácsosa – két nyitócik-kével – a munka sűrűjébe visz bennünket, mindannyiunktól elvár, hogy aztán szakmánk is elvárhasson, hogy még hatéko-nyabbak lehessünk. Ez munkát és később még több munkát je-lent. De vannak emberek, akiknek ez a nehéz, az egyedül üdvö-zítő pálya. Valami miatt nem lehet megölni bennük a másokért is tenni akarást.

Évente hatszori találkozásra invitáljuk Önöket, megrendelő lapunkat megtalálja a számban.

Keressük a táborunkat, mert lapot csinálni jó, de hatéko-nyan lapot csinálni, egy más minőség.

Miért ne éljünk a lehetőséggel?

A Szín 3/3-as számában, két évvel ezelőtt felvetettünk egy gondolatot, amely ma semmivel nem kevésbé érvényes, s most – a nagy példányszám miatt – adódik a lehetőség, hogy talán mozgalmat indítsunk vele.

A Magyar Művelődési Intézet Szín című folyóirata és a Ma-gyar Napló, a Magyar Írószövetség lapja felajánlja, hogy segít-ségére lesz azoknak a településeknek, polgármestereknek, köz-művelődési dolgozóknak, pedagógusoknak, akik fel kívánják venni a kapcsolatot frókkal, akik településükön születtek, vagy annak egykor lakói voltak, vagy azzal művükben foglalkoztak. A találkoztatás célja az együttműködés bármely módjának kial-lakítása. Akár a legegyszerűbb, amikor is mindössze egy alk-alom születik: a település összetalálkozik egy olyan művésszel, akinek köze volt-van a helyhez. De kilátás lehet akár folyama-tos együttműködésre is, melyre adódik a lehetőség a társadalmi problémákra érzékeny írók esetében, akik akár a település jö-vőjére is összpontosítani képesek. Tehát gondolunk mindkét szélső pólusra, és a közte levő összes átmenetre is, az író szemé-lyére koncentrált változattól a település problémáira összp-on-tosítótig. A Szín közzé kívánja tenni – lehetőség szerint az író tollából – a tapasztalatokat. Magával az írással is azt szeretnénk példázni, hogy egy művész óhatatlanul másképp dolgozza fel észleleteit, másképp lát, s mások a feloldási javaslatát. Tehát azt mutatnánk be lapunkban, ami miatt érdemes belevágni a – ki tudja milyen kimenetelű, de feltétlenül eredményes, mert ta-nulságos – vállalkozásba.

Akiket érdekel a lehetőség, keressék lapunkat, illetve an-nak főszerkesztőjét, vagy a Magyar Napló szerkesztőségét (Oláh János 1062 Budapest Bajza utca 18.)

MÁTYUS ALIZ

KÖZMŰVELŐDÉS-FEJLESZTÉSI IRÁNYOK – 2000

Bevezetés

Munkaközi jelentést tart a kezében a kedves olvasó. A közművelődési tevékenység és a szektor egészének közép- és hosszabb távú tervezése, a főbb fejlesztési irányok kijelölése elengedhetetlenül fontos. Ennek a komplex munkafolyamatnak ez évi első vázlatát teszem közzé. Bár a Közművelődési Főosztályon¹ munkaköri feladatom ennek a tervezési folyamatnak az összefogása, ez a fejlesztési terv még nem tekinthető hivatalos dokumentumnak. Az alább szereplő fejlesztési irányok további szakmai átgondolást igényelnek.

Ennek az írásnak a megjelentetésével az a célunk, hogy az átfogó stratégiai terv az érintett szakemberek tudásának figyelembevételével, nyílt és szakszerű viták, írásos vélemények, dokumentumelemzések segítségével készüljön el. A tervezési, fejlesztési munka elvégzéséhez megbízható megyei statisztikai adatgyűjtésre, regionális kutatásokra, s az intézmények, valamint a közművelődési szolgáltató civil szervezetek önelemzésére van szükség. További célunk, hogy ez a közművelődési stratégiai terv beépüljön a Nemzeti Fejlesztési Tervbe² és így a közművelődési terület is kapcsolódjon a hazai országos fejlesztési elképzelésekhez, valamint az Európai Unió programjához.

Írásomban a Kormány programjának ide vonatkozó fejezetét³, valamint a Közművelődési Főosztály 1999. évi írásos dokumentumait, pályázati kiírásait, értékelő elemzéseit használtam fel. Figyelembe vettem azokat a publikációkat is, amelyeket a közművelődési szakma véleményformálói jelentettek meg az elmúlt évben. Megkíséreltem vázlatosan összefoglalni a hazai szakemberek elképzeléseit leginkább tükröző stratégiai irányokat.

I. A közművelődés fejlesztésének fő irányai

1. A közvetlen lakossági részvételre épülő közösségi művelődés különböző formáinak támogatása, a helyi közösségtudat megteremtése és elmélyítése.

Célkitűzés

1/ „Nemzeti közösségtudat megteremtése és elmélyítése nélkül nincs nemzet.”

A kormányprogramban megfogalmazott ezen célkitűzés megvalósítása a közművelődés eszközei segítségével.

2/ A helyi, az országos és a globális ügyekbe, kulturális eseményekbe való bekapcsolódás lehetőségeinek biztosítása a lakosság számára a falvakban és a városokban.

2. A humán erőforrás-fejlesztő közművelődési tevékenységek hatékonyságának növelése, kiszélesítése.

Célkitűzés

1/ A közművelődési tevékenységek módszereinek fejlesztése, a szakmai munka hangsúlyainak összehangolása a térségfejlesztési programokkal.

¹ A Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma Közművelődési Főosztálya Közművelődési Intézmények Osztályának tanácsosa vagyok.

² A Gazdasági Minisztérium irányításával készülő országos fejlesztési program, amely Általános Fejlesztési Terv elnevezéssel, a minisztériumok bevonásával készül.

³ Az új évezred küszöbén – Kormányprogram a polgári Magyarországra – Nemzeti kultúra és kulturális örökség. 1998. 47 p.

2/ A társadalmi kohézió erősítése, a romák, valamint a kulturálisan leszakadó rétegek esélyegyenlőségének megteremtése, foglalkoztathatóságának javítása.

3. A közművelődési feladatok ellátására rendelkezésre álló épületek, illetve épületrészek, közösségi színterek folyamatos üzemeltetése valamennyi településen.

Célkitűzés

1/ Minden településen, városrészben legyen legalább egy közművelődési feladatot ellátó épület, vagy arra alkalmas épületrész, közösségi színtér.

2/ A közművelődési célú épületek folyamatos felújítása, karbantartása, üzemeltetése.

4. A korszerű közművelődési tevékenységekhez kapcsolódó telematikai rendszerek kiépítése, valamint a technikai berendezések, gépek, bútorok, felszerelések folyamatos cseréje.

Célkitűzés

1/ Az intézmények technikai-műszaki eszközei, bútorzata, berendezései legyenek alkalmasak a közművelődési munka méltó színvonalú ellátására.

2/ A közművelődési intézmények legyenek telematikai forrásközpontok is. A helyi lakosság számára biztosítsák a számítógépes alapú szolgáltatások, az Internet és az elektronikus levelezés használatát.

II. A fejlesztési irányok részletesebb elemzése

1. A közvetlen lakossági részvételre épülő közösségi művelődés különböző formáinak támogatása, a helyi közösségtudat megteremtése és elmélyítése.

1/ „Nemzeti közösségtudat megteremtése és elmélyítése nélkül nincs nemzet.” A kormányprogramban megfogalmazott célkitűzések megvalósítása a közművelődés területén.

Helyzetelemzés

A közművelődési intézmények, valamint a közművelődési feladatokat ellátó civil szervezetek aktívan részt vesznek a helyi közösségtudat megteremtésében. Szervezik és helyet biztosítanak a közösségi, és a családi rendezvényeknek. A nemzeti ünnepek, fesztiválok szervezését, lebonyolítását is ez a közösségi szolgáltató hálózat végzi.

Már elért eredmények⁴

A NKÖM az Anyanyelvápolók Szövetségével együttműködve az „Anyanyelvi kultúra ápolása” címen országos pályázatot hirdetett meg 1999-ben és 2000-ben.

„Örökségünk, értékeink” címmel pályázatot hirdetett meg a Főosztály a Budapesti Városvédő Egyesülettel, valamint a Város és Falvédő Egyesületek Szövetségével közösen. A felhívásra 198 pályamű érkezett, 65 program kapott 15 millió Ft támogatást. Az 1848-as forradalom és szabadságharc 150 éves évfordulója, valamint a Magyar Millennium méltó megünneplését előkészítő Millenniumi Titkárság pályázatain számos olyan program kapott támogatást, amely közművelődési jellegű volt.

⁴ A Főosztály részletes elemzést készített ez év januárjában a kormányprogramból eredő közművelődési feladatok végrehajtásának helyzetéről.

A Kultúrával a Nyugat Kapujában Nemzeti Fesztivál keretében ösztönözzük, támogatjuk a települési, a regionális, a tájegységet képviselő hagyományörző és amatőr művészeti szakmai fórumok, bemutatkozások szervezését, a helyi hagyományokat feldolgozó kiadványok megjelentetését.

Az Európai Folklor Intézet a magyar szellemi örökség értékeinek külföldi megismertetését végzi.

2/ A helyi, az országos, és a globális ügyekbe, kulturális eseményekbe való bekapcsolódás lehetőségeinek biztosítása a lakosság számára a falvakban és a városokban.

Helyzetelemzés

A közművelődési intézmények és közművelődési szolgáltatók civil szervezetek az alábbi feladatokat végzik a településeken:

a kulturális örökség megőrzése, közismertté tétele, gazdagítása,

a helyi közösségek normáinak alakítása, a szolidaritás, a tolerancia fejlesztése,

a települések népességmegtartó-képességének javítása, a helyi kötődés erősítése a közművelődési programok adta lehetőségeken keresztül;

a közéleti szerepvállalás ösztönzése, közösségfejlesztés; az önként szerveződő, művelődő közösségek tevékenységének támogatása, a helyi feltételek biztosítása;

a kulturális turizmus fejlesztése;

a szabadidő eltöltés és a rekreáció szervezése, feltételeinek biztosítása,

a település határain átnyúló, illetve a régió és az ország határain átnyúló közművelődési együttműködések ápolása.

felnoottoktatás, népfőiskolák szervezése, ismeretterjesztés

Már elért eredmények

A közművelődési tevékenységek nagyságrendjét az országos statisztikai adatokból lehet megállapítani. A helyi tevékenységek feldolgozása az intézmények, civil szervezetek beszámolóiban jelenik meg. A szakmai publikációk, a megyei kiadványok tájékoztatást adnak a tevékenységekről.

Egy területet kiemelve elmondható, hogy évente negyven, ötven országos, nagy amatőr művészeti fesztivált szerveznek az intézmények és a civil szervezetek, továbbá megyénként átlagosan négy-öt kisebb fesztivált is bonyolítanak a közművelődési szakemberek hazai és külföldi résztvevőkkel.

Az országos statisztikákból kitűnik, hogy minden közművelődési intézménynek van legalább két-három hagyományápoló kiscsoportja, a nagyobb intézményekben átlagosan több mint tíz művészeti csoport működik.

Elkezdődtek olyan szakmai fejlesztések is, amelyek az EU országaiban folyó hasonló tevékenységek alaposabb megismerését, az arra érdemes gyakorlat adaptálását segítik.

Ezek közül a legkiemelkedőbb irányzatok: a német nyelvterületen, illetve az északi országokban működő népfőiskolai hálózatok tanulmányozása, módszerek cseréje; az angol-amerikai nyelvterületi úgynevezett közösségfejlesztő programjainak átvétele, hazai programok indítása; a francia nyelvterület szociokulturális animációs intézményeinek, módszereinek tanulmányozása, adaptálása.

2. A humán erőforrás-fejlesztő közművelődési tevékenységek hatékonyságának növelés kiszélesítése.

1/ A közművelődési tevékenységek módszereinek fejlesztése, a szakmai munka hangsúlyainak összehangolása a térségfejlesztési programokkal.

Helyzetelemzés

A közművelődési törvény szerint az intézményeknek, ellátó

szervezeteknek feladata a helyi társadalom formálása, a település- és területfejlesztésben való részvétel.

A megyei (fővárosi) önkormányzatok feladata gondoskodni hatókörükben a közművelődési szakmai tanácsadásról és szolgáltatásról. Sok helyen e célból művelődési központot működtetnek, de számos megye szerényebb keretek között látja el a feladatát. Van olyan megye, ahol külön épületben, önálló intézményben, 25-en végzik a feladatot, de olyan is, ahol egy hivatali irodából, 1 fő intézi az ügyeket. A közművelődés módszertani gyakorlatának országos fejlesztése elsősorban a NKÖM háttérintézményének, a Magyar Művelődési Intézetnek a feladata.

Már elért eredmények:

A közművelődés szakmai gyakorlatának folyamatos megújítására a hatékonyság növelése érdekében ismételt minden megyében működik egy önálló, felszerelt, szakképzett közművelődési szakemberekkel, és anyagi támogatással rendelkező közművelődési módszertani központ, vagy intézet.

Több megyében, kistérségben aktívan bekapcsolódtak a közművelődési szakemberek a településfejlesztési programok kidolgozásába.

2 / A társadalmi kohézió erősítése, a kisebbségek, valamint a kulturálisan leszakadó rétegek esélyegyenlőségének megteremtése, a foglalkoztathatóság javítása.

Helyzetelemzés

A különböző közművelődési formák mindegyike a humán erőforrás fejlesztését szolgálja. A leginkább ide sorolható tevékenységek: a szakképzések, az általános műveltséget, a foglalkoztathatóságot segítő tanfolyamok, az önkéntes tanulást ösztönző népfőiskolák, valamint az egyéb, a termeléshez, a település életéhez kapcsolódó vitaestek.

Az Európai Unió segélyprogramjai, de az egyéb magán pénzforrásokat használó nemzetközi programok is az alábbi célcsoportok kiemelt támogatását célozzák: nők, tartós munkanélküliek, romák, fiatalok, sérült emberek, idősek, kisebbségi csoportok.

Ezeknek a csoportoknak a közművelődési eszközökkel megvalósítható támogatására további új programok, kiemelt támogatások elindítása szükséges.

Már elért eredmények

A közművelődési intézmények állandó látogatóinak kétharmada a kiemelten támogatandó csoportok közül kerül ki. A nyugdíjas klubok, a hétvégi gyermekrendezvények, a tanfolyamok látogatói, a hagyományörző csoportok tagjai a fent említett célcsoportokat képviselik.

Elkezdődött a cigány közösségi házak hálózatának kiépítése, valamint több közművelődési intézmény szervez fesztiválokat, tanfolyamokat a roma lakosság bevonásával.

Több művelődési központban működik ifjúsági információs iroda, nemzetközi ifjúsági cseréket szervező iroda. A közművelődési szakemberek aktívan részt vesznek ennek a célcsoportnak a támogatásában.

A közművelődési tevékenység segítését szolgáló 1999. évi pályázat keretében 122 szervezet kért összesen 81millió Ft kormányzati támogatást. Közülük 69-en kaptak, összesen 15millió Ft-ot.

3. A közművelődési feladatok ellátására létrehozott épületek, épületrészek, közösségi színterek folyamatos üzemeltetése valamennyi településen.

1/ Minden településen, városrészben legyen legalább egy köz művelődési feladatokat ellátó épület, vagy arra alkalmas épületrész,

közösségi szintér.

Helyzetelemzés

Az országos statisztikai adatokból kitűnik, hogy a felnőtt lakosság egyharmada, a fiatalok, és az idősek fele hetente látogatja a közművelődési intézményeket, és részt vesz valamilyen közművelődési programon, vagy az intézményben szervezett családi vagy közösségi rendezvényen. Ezek az intézmények a helyi lakosság számára többnyire könnyen megközelíthető szolgáltató intézmények, évtizedek óta a lakosság közösségi életének, kulturálódásának legfontosabb szinterei.

Fontos közösségi szolgáltató szerepük ellenére ezeknek a közművelődési célú létesítményeknek, művelődési házaknak, faluházaknak, közösségi házaknak a száma az elmúlt tíz évben csökkent. Mintegy ezer magyarországi településen nincs ilyen közösségi célú alapintézmény. Sok helyen, főleg a kistelepüléseken korszerűtlen, erősen leromlott, dűledező épületekben, vízöblítő mellékhelyiségek nélkül szervezik a közművelődést.

Az intézmények területi elhelyezkedése egyenetlen. A jelenleg is működtethető épületek a fenntartó önkormányzatok, civil szervezetek, s a helyi lakosság anyagi helyzete szerint alakult ki. Többnyire éppen a társadalmi-gazdasági szempontból legelmaradottabb, munkanélküliséggel sújtott, szegényebb településeken hiányzik a közösségi intézmény.

Már elért eredmények:

A közművelődési létesítmények működését segítő támogatás az 1999-es költségvetésben jelent meg először 100 millió Ft-tal, a NKÖM fejezeti kezelésű előirányzatai között, kulturális feladatfinanszírozás alcím alatt. A kiírt pályázatra 332 önkormányzat jelentkezett, összesen 2.037.810.000,- Ft-ot igényelve. Végül 73 település kapott támogatást, melynek felhasználása folyamatban van. A támogatással várhatóan minden pályázó teljesíteni tudja vállalt kötelezettségét, újra megnyitja bezárt közművelődési intézményét.

2/ A közművelődési célú épületek folyamatos felújítás, karbantartása, üzemeltetése.

Helyzetelemzés

Az önkormányzatok anyagi helyzetétől, beruházási szándékától függően a közművelődési célú épületek, színterek állapota nagyon eltérő képet mutat az országban. Szép, modern épületek és nagyon rossz állapotban lévő épületek egyaránt jellemzik a közművelődési intézményhálózatot városokban és falvakban is. Az épületek felújítására, karbantartására fordítható összegekről való döntés az önkormányzatok kezében van.

Már elért eredmények

Cél- és címzett támogatások segítségével van mód arra, hogy az önkormányzatok további állami forrásokhoz jussanak közművelődési célú épületeik felújítására, karbantartására.

4. A korszerű közművelődési tevékenységekhez kapcsolódó telematikai rendszerek kiépítése, valamint a technikai berendezések, gépek, bútorok, felszerelések folyamatos cseréje.

1/ Az intézmények technikai-műszaki eszközei, bútorzata, berendezései legyenek alkalmasak a közművelődési feladatok méltó színvonalú ellátására.

Helyzetelemzés

A közművelődési feladatokat ellátó intézmények többségének berendezésére – különösen a kistelepüléseken – jellemző, hogy a bútorzat hiányos, sok helyen a használhatóság határáig elkopott. A technikai felszerelések, berendezések elavultak, zömében már működésképtelenek.

A közművelődésről szóló 1997. évi CXL. törvényben már megfogalmazódott az a követelmény, hogy a folyamatosan mű-

ködő, illetve a működésüket ismételtlen elkezdő, intézmények is rendelkezzenek megfelelő infrastrukturális-, technikai- és műszaki feltételekkel.

Már elért eredmények:

A működő intézmények technikai-műszaki fejlesztésére 1999-ben 371 önkormányzat pályázott, közülük 307-en kaptak összesen 221 millió Ft-ot.

A működésüket ismételtlen elindító, – a fenti rendelet alapján – úgynevezett új intézmények kategóriában 57 önkormányzat pályázott 1999-ben, amelyek közül 37-en nyertek el összesen 25 millió Ft-ot.

2/ A közművelődési intézmények legyenek telematikai forrás-központok is. A helyi lakosság számára biztosítsák a számítógépes alapú szolgáltatásokat, az Internet és az elektromos levelezés használatát.

Helyzetelemzés

A Nemzeti Informatikai Stratégia részét képezi az országos könyvtári, múzeumi, levéltári és közművelődési információs hálózat fejlesztése. A közművelődési terület telematikai fejlesztésének tervszerű kormányzati támogatása 1998-ban kezdődött el. Tavaly 100 közművelődési intézmény kapott összesen 93,4 millió Ft támogatást. Azonban még a megyei módszertani szolgáltató központokban sem sikerült elérni egy kielégítőnek minősíthető telematikai színvonalat.

Ebben az évben – központi forrásokból – továbbfejleszthetik telematikai rendszereiket azok a közművelődési intézmények, amelyek a korábbi támogatásokból már megvásárolták az alapberendezéseket.

Már elért eredmények:

Elindult a Magyar Művelődési Hálózat és Információs Rendszer (MMHIR) kiépítése.

A Magyar Művelődési Intézet által működtetett MMHIR (URL: <http://www.mmi.hu>) amelynek főbb funkciói:

helyet biztosít a közművelődési intézmények és más szervezetek saját készítésű honlapjainak;

megteremti a közművelődési intézmények országos, Internetről elérhető adatbankját;

szakmai fórumot működtet a közművelődés területén tevékenykedő szakemberek számára.

Zárszó

A fenti fejlesztési terv-vázlat kidolgozásához, pontosításához segítséget ad a közművelődési statisztikai adatgyűjtés⁵ is. Azonban további megyei, regionális adatokra, helyi példákra van szükség a helyzetelemzések és az elért eredmények számbavételéhez, pontosításához. A fejlesztési irányokhoz kapcsolódóan hamarosan elkészül egy bibliográfia az elmúlt két év szakmai publikációiról.

A közművelődési fejlesztési terv elkészítése azért is szükséges, mert egy ilyen sokféle feladatot ellátó, sokféle lakossági csoporttal dolgozó intézmény-és szolgáltatóhálózat csak közös szakmai megállapodások alapján tud egységesebben érdekeket érvényesíteni, és további hazai és külföldi forrásokhoz jutni.

Segítő szándékú, szakmai megjegyzéseiket, a témához kapcsolódó korábbi írásait, beszámolóikat várjuk.⁶

⁵ A Magyar Művelődési Intézet elkészítette az 1995–1998 közötti közművelődési statisztikát. A kiadvány megjelentetése folyamatban van.

⁶ Címünk: NKÖM Közművelődési Főosztály, 1410 Budapest 7. Postafiók: 219, Fax: (1) 484-7124 E-mail: sarolta.pordany@nkom.gov.hu

KÖZMŰVELŐDÉS-FEJLESZTÉSI IRÁNYOK – ÚJ STATISZTIKA

Bevezető

A közművelődés fejlesztésének egyik, tovább már elodázhatatlan alapfeladata: *valósághű és tárgyilagos képet adni a tevékenységről és a közművelődési szolgáltató hálózatról a statisztika segítségével.* A korábbi statisztikai adatrendszer bővítésre, kiegészítésre szorul, hiszen nagyon nagyot változott az elmúlt tíz évben a közművelődési tevékenység is és a mögötte lévő intézményhálózat is.

A közművelődésre vonatkozó tárgyilagos tudást csak úgy lehet elérni, ha túllépünk a hétköznapi gondolkodásban naponta elkövetett hibáinkon, s megkísérelünk megfelelni egy tudományos és rendszerezett szakmai gondolkodás követelményeinek.

A statisztika megújításának szükségességét igazolandó először sorba veszem a világ, így a hazai közművelődés megismerésére és megértésére irányuló erőfeszítéseink szokásos csapdait *Earl Babbie* nyomán¹. Az első a *pontatlan megfigyelés*: általában nagyon felületesen, rendszerint öntudatlanul, tervezetlenül figyeljük meg a dolgokat; a második a *túláltalánosítás*: összefüggéseket keresünk a környezetünkben megfigyelt dolgok között, s gyakran már néhány hasonló eset előfordulását egy általános összefüggés bizonyítékának tekintjük. A harmadik a *szelektív észlelés*: csak olyan eseményekre és helyzetekre figyelünk oda, amelyek az általunk korábban megállapított, túláltalánosításra épülő összefüggéseket igazolja. Igen gyakori hibák a *hozzáköltések*: amikor megfigyeléseink ellentmondások, a számunkra érthetetlen dolgok magyarázatára általunk felállított, lehetséges információkkal egészítjük ki hiányzó ismereteinket, valamint az *illogikus okoskodások*, amikor ellentmondásos megfigyeléseink, tudáshiányunk ellensúlyozására ésszerűtlen, hétköznapi okoskodásba kezdünk. Jellegzetes csapda még az *elfogultság a megértésben*, amikor személyes életünkön szűrjük át a megfigyeléseinket, illetve azok értelmezését. „Amit a világról gondolunk, írja Babbie, azt sokféle szállal összekapcsoljuk azzal a képpel, melyet másoknak magunkról mutatunk.” A *megismerés idő előtti lezárása* is veszélyes: „A túláltalánosítás, a szelektív észlelés, a hozzáköltések, és az, hogy védekezésre használunk illogikus okoskodásokat, összeesküsznek azért, hogy a megismerés folyamata idő előtt lezáruljon.” A *misztifikáció* során pedig az ember a számára érthetetlen jelenségeknek természetfeletti, vagy misztikus okot tulajdonít.

Hogy stílusosan zárjam le ezt a rövid bevezetőt, s máris bemutassak néhány hibát a fent felsoroltak közül, kijelentem: a sors keze van abban, hogy ennyire nem tudjuk pontos számokkal, statisztikai adatokkal bemutatni azt a tevékenységet, amelyet végzünk, s hivatalosan közművelődésnek, magunk között viszont még mindig népművelésnek hívunk.

A statisztika megújításának szándéka

A közművelődési intézményekre, a közművelődési szolgáltatást végző non-profit szervezetekre és vállalkozásokra kiterjedő statisztika törvényi hátterét az 1993. évi XLVI. törvény adja. A fenti törvény végrehajtásáról szóló 170/1993. (XII.3)

kormányrendelet (Vhr.), összhangban a személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. törvénnyel, az adatok statisztikai módszerekkel történő felvételét, feldolgozását, tárolását, átadását, átvételét, elemzését, szolgáltatását, közlését, valamint közzétételét (a továbbiakban statisztikai tevékenység) szabályozza.

A statisztika megújítását szolgáló tevékenységünket ezeknek az újabb jogi szabályozásoknak a szellemében kezdtük el, s ez év decemberéig kell befejeznünk.² A statisztikai törvényben leírtak szerint fogalmazzuk meg az adatgyűjtés megújításának célját: valósághű és tárgyilagos adatokat kell szolgáltatni a közművelődésről. Az egyszerűen hangzó cél megvalósítása elég nehéz feladatnak tűnik.

A közművelődési statisztika hiányosságait, és az adatszolgáltató lap változtatásának szükségességét már mindenki felismerte, aki dolgozott vele. A változtatás és a pontosabb adatfelvétel nehézségeit az okozza, hogy a hálózat mára szinte értelmezhetetlenné vált. A művelődési otthon jellegű intézményekben, amelyeket faluháznak, teleháznak, közösségi háznak, szabadművelődés házának, kulturális központnak hívnak, de hívnak még mindig kultúrháznak, kultúrotthonnak, művelődési háznak, olyan sokféle tevékenység zajlik, és ez olyan sokféle fenntartói konstrukcióban valósul meg, hogy szinte lehetetlen kidolgozni egy egységes statisztikai jelentőlapot.

Nehézséget okoz az is, hogy hasonló, vagy teljesen azonos szakmai tevékenységeket a legváltozatosabb elnevezésekkel jelölünk, s nincs egy szakmai fogalomtár, amely segítené a statisztikai adatszolgáltatókat, a helyi szakembereket az eligazodásban.

Egy tevékenységcsoporton illusztrálom a fentieket. Szinte azonos tevékenységet rejtenek az alábbi elnevezésekkel működtetett művészeti, többnyire gyermekeknek szervezett csoportok (tánc) tanfolyam, szakkör, klub, kör, csoport.

A tervezett főbb változások

Az új statisztikai adatlap tartalmi struktúrájára az alábbi terv született:

1/ *Az adatszolgáltató alapadatai*: – fenntartója – a település nagysága – a vonzáskörzet nagysága – telephelyek, fiókintézmények – az adatszolgáltató székhelyén, telephelyein bejegyzett civil szervezetek, vállalkozások – ingatlan vagyon – ingó vagyon – alkalmazottakra vonatkozó adatok – bevételek – kiadások – vállalkozásban végzett szolgáltatások (büfé, takarítás stb.) – nyitva tartási idő.

2/ *Az adatszolgáltató közművelődési tevékenységére vonatkozó adatok*:

Alkotó művelődési közösségek: amatőr művészeti csoportok – népművészeti alkotó csoportok

Oktatás, ismeretterjesztés: iskolarendszeren kívüli szakképzés – tanfolyamok – speciális szakmai tanfolyamok – idegen nyelvek tanulása – ismeretterjesztő előadások.

Műsorok, kiállítások, nagyrendezvények: falunapok – ünnepek – fesztiválok.

¹ Babbie, E: *Hibák a hétköznapi megismerésben.* A társadalomtudományi kutatás gyakorlata. Balassi Kiadó, Budapest, 1996. 37-45.p.

² A Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma Közművelődési Főosztálya és Informatikai Főosztálya kezdte el ez év áprilisában a közművelődési statisztika megújítását célzó munkát.

Kötetlen formák, szolgáltatások: klubok – szabadidősport – táborok.

Nemzetközi tevékenység: nemzetközi tevékenység Magyarországon – részvétel külföldi nemzetközi rendezvényeken – részvétel másik ország kulturális rendezvényén.

Nyilvánosság: helyi TV, rádió üzemeltetése – újságok, szórólapok – Internet.

A statisztikai adatgyűjtés módjában is változás várható. Az adatgyűjtést internetes, elektronikus adatgyűjtésre szeretnék átállítani. Természetesen még hosszú ideig papíron is meg lehet majd küldeni a jelentést. A kettős rendszer működését mindaddig fenn kell tartani, amíg az intézmények informatikai ellátottsága nem lesz fejlettebb.

A civil szervezetek közművelődési statisztikai adatgyűjtése évek óta probléma, ugyanis ezek a szervezetek közvetlenül a KSH-nak küldenek jelentéseket a számukra kiküldött adatlapokon. A tervek szerint elkezdődik egy önkéntes alapon megvalósuló regisztráció. Így létre lehetne hozni egy úgynevezett civil közművelődési regisztert, amely tartalmazná mindazon civil szervezeteket, amelyek közművelődési szolgáltatásokat végeznek. Így a statisztikai adatgyűjtés csak a regisztrált szervezetekre terjed majd ki.

A változás ütemezése

Számos szakember javaslatának figyelembe vételével elkészült a statisztikai jelentés új adatairól tervezete. Július hónapban véleményezésre és próbaküldetésre elküldtük a megyei szolgáltató intézményeknek, s azoknak a szakembereknek, akik eddig már javaslatokat küldtek, valamint minden érdeklődőnek.

Az Informatikai Főosztály és a KSH júliusban elkezdte a szakmai egyeztetést, a kérdőív javítását. Az OSAP (Országos Statisztikai Adatgyűjtési Program) KSH fejezet-tervének, valamint a módosuló kérdőív-tervezetnek a megküldése a hivatalos statisztikai szolgáltató szervek számára július, augusztus hónapban történik. A kérdőívet az OST (Országos Statisztikai Tanács) véleményezi, és szakmailag ellenőrzi. Novemberre a kormány-előterjesztésnek már a végleges kérdőívet kell tartal-

maznia. A módosított, véglegesnek tekinthető kérdőív nyilvános közzététele december 15-ig történik meg, hogy az adat-szolgáltatók időben megismerhessék a változásokat.

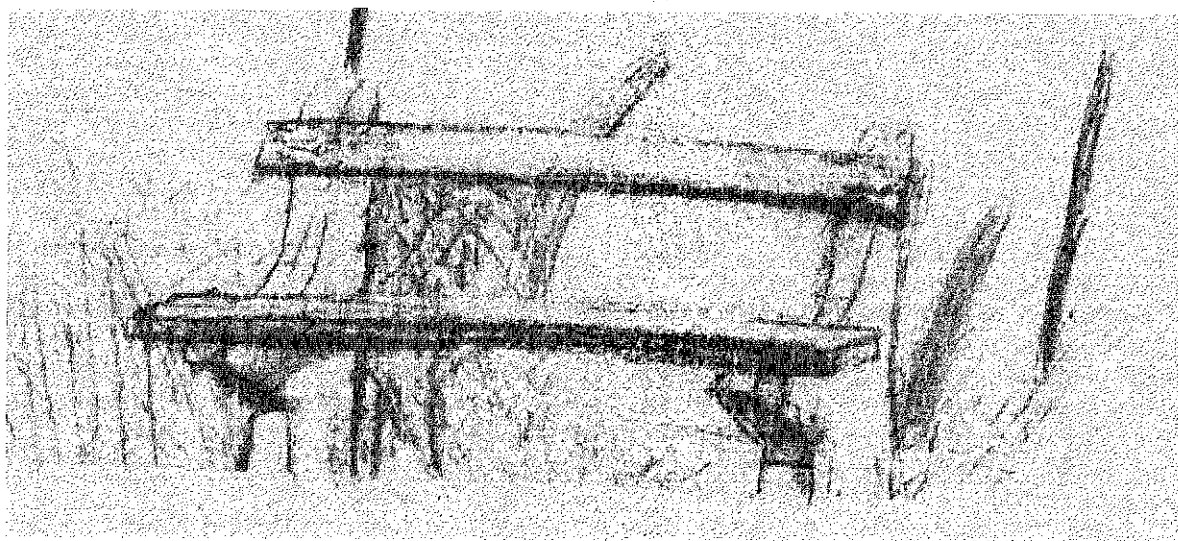
Ez azért nagyon fontos, mert a statisztikai törvény végrehajtási utasítása szerint az adatszolgáltatóknak úgy kell megszervezni a nyilvántartásukat, hogy képesek legyenek 2002-ben már az új módosítások szerint adatokat szolgáltatni.

Összegzés

Nagy szükség van egy pontos, a változásokat is tartalmazó közművelődési statisztikára. A tervezéshez, a döntés-előkészítéshez, a szakmapolitika főbb trendjeinek kialakításához komplex, részletes, az utóbbi évek változásait is tükröző statisztikai adatsor tud csak segítséget, alapot adni.

Nem lehet illúzióknak azzal kapcsolatban, hogy azonnal, „első nekifutásból” el lehet készíteni egy új, tökéletes vagy hibátlan statisztikai adatjelentő-lapot. Az angol kormány 1979 óta tizennyolcszor változtatta meg a munkanélküliekre vonatkozó statisztikai adatgyűjtés módszerét.³ Nos, itt az idő a hazai közművelődési statisztikai adatgyűjtés új rendszerének kialakítására. Ez a szakértői munka mindenkit érint. A statisztika kialakításához, folyamatos karbantartásához, a szakmai szakkifejezések szótárának elkészítéséhez minden közművelődésben dolgozó szakember szakértelmére szükség van. Már eddig is nagyon sok segítséget kaptunk a Magyar Művelődési Intézetben, a megyei művelődési központokban, illetve a Közművelődési és Közggyűjteményi Dolgozók Szakszervezetében, valamint a Tudományos Ismeretterjesztő Társulatban statisztikával foglalkozó szakemberektől. A továbbiakban is szívesen és nyitottan fogadjunk minden jó szándékú, segítő javaslatot. Ennek a most elkezdett, nem túl látványos munkának két, három év múlva látjuk majd az eredményét, de addig is hozzájárulhat a szakmánkat érintő illogikus okoskodások és „hozzáköltések” leleplezéséhez, megváltoztatásához.

³ Metcalfe, L. and Richards, S: *The Review of the Government Statistical Service: A Profession in Government.* (In: *Improving Public Management* 1990. SAGE, 130.p.)

KÖZMŰVELŐDÉSI KONCEPCIÓK

*Beszélgetés Lipp Mártával és Péterfi Ferencsel, a Magyar Művelődési Intézet vezető munkatársaival**

Lipp Márta: – Szerencse, hogy a közösségfejlesztés meghonosodott Magyarországon, s az intézetben létrejött egy Közösségfejlesztési Osztály. A magam részéről mégis maradnék a közművelődés eredeti, művelődési funkciója mellett.

Egyre kevesebb szó esik erről, s nem csak az elmúlt tíz évben, hanem az elmúlt tizenöt–húsz évben is.

Ugyanazt gondolom, amit a hatvanas évek végén, a hetvenes évek elején indult népművészeti mozgalom vetett fel. Jele sen azt, hogy „vissza a forráshoz”.

A közművelődés szerintem elsősorban művelődést jelent. Miért fontos ez? Azért, mert Magyarországon most van igazán szükség arra az intézmény- és szervezetfajtára, amelynek középpontjában a kultúra mint eszköz sajátos módon áll.

Lényegében három olyan intézményfajta létezik, amely direkt módon a kultúrával dolgozik. Vannak a professzionális kultúra-teremtő intézmények, a színházaktól a tudományos intézetekig. Ezeket az különbözteti meg a kultúra eszközeivel dolgozó többi intézménytől, hogy valamely tudomány-, illetve művészeti ágak a belső logikája szerint hoznak létre valamit. Nem azon van a hangsúly, hogy létrehoznak, hanem hogy a tudomány, a művészet saját, belső logikája szerint. A másik két intézményfajtának úgy eszköze a kultúra, hogy alkalmazza azt valamilyen célból. Ezek közül az egyik az iskola, a másik típusba a közművelődési intézmények és szervezetek tartoznak. Persze, minden intézmény használja valamiképpen a kultúrát. De az utóbbi két intézménytípusnak elsődleges eszköze is egyben. Az iskola kiképez valamire azzal a céllal, hogy a világ egy szegmense ismerőssé váljon, olyan mértékben, hogy cselekedni tudjunk benne. Ezt hívják teljesítményképes tudásnak. A művelődési házak, a közművelődési intézmények és szervezetek a teljességre törekednek abban az értelemben, hogy az élet egészéből indulnak ki, az érdeklődésre építenek, az élő kultúrát veszik alapul, és a felmerülő problémákra reagálnak. De nem csak megoldani, hanem – sőt elsősorban – felismerni is segítenek. A sztenderdizált, tudást közvetítő intézményekkel szemben mindig az egyediségre építenek. Ezt nagyon fontosnak tartom: az egyediségre és a személyiség egyéni összetevőire. Dacára annak, hogy minden fejlesztőmunka zömmel közösségekben zajlik. A művelődési tevékenységekben mindenki önkéntesen vesz részt, és a résztvevők nem egy didaxishoz kötött, intézményesen meghatározott ismeretrendszerhez igazodnak, hanem a saját érdeklődésükön keresztül csatlakoznak egy közösséghez. Ilyen értelemben a művelődési ház olyan – talán nem lesz félreérthető a hasonlat –, mint a szentháromságból a szentlélek. Közvetít a mindenki számára elérhető tudás és a magas kultúra intézményei között, de mindig képvisel egy magasabb szintet is, az univerzálisabb eszményeken épülő életminták felé vezető utat, abban a tágabb közösségben, amelyben létezik. Ez foglalja keretbe az elgondolásomat. A kultúrával közművelődési értelemben tehát mindig segítünk.

Segítünk egy problémát megfogalmazni, megoldani, magasabb szinten átlátni, és eljutni odáig, hogy a problémák nem csak az enyéim, hanem másokéi is. Így létrejön egy érdekfeszítő

ség, amely egyben érdeklődő közösség is. A mi feladatunk az, hogy különböző módszereket és lehetőségeket felhasználva segítsük a problémákat felismerni, és egyre tágabb keretbe integrálni, hogy az egyedi esetek is megfogalmazódhassanak, kinek-kinek a maga olvasata, észjárása szerint.

Természetesen szó sincs arról, hogy az alkotás kizárható lenne a művelődési házakban folyó tevékenységek közül, vagy nem tartozna oda. Másról beszélek. A professzionális kultúra-teremtő intézményekben a tudományok és a művészetek a saját logikájuk szerint fejlődnek, professzionális, arra a területre kiképzett emberek hoznak létre művészeti alkotásokat, tudományos felfedezéseket, önmagáért valóan. Nem vitatható, hogy létezik autonóm kultúra, és azokon a „közökön” alapul és munkál, amelyek alkalmazhatóvá, elérhetővé teszik az emberek széles rétegei számára, s amelyek értékek mentén irányítják az embereket – Max Weber hasonlatával: mint egy vasúti váltó – azokba a közegekbe és társadalmi csoportokba, ahol saját érdekeiket felismertette, megfogalmazva egyre egyetemesebb, autonóm értékekhez juthatnak, és teszik őket magukévá. Természetesen a közművelődés rengeteg funkciót ellát. Alkotnak az emberek, ismeretterjesztés folyik, adott esetben professzionális szakmaszerző tanfolyamokat is indítanak, és még nem beszélünk azokról a problematikus esetekről, amikor iskola és kultúrház működik egyetlen összevont intézményként. Abszurdum, ha a kettő nem teljesen önálló egység. Azért kell élesen elválasztani a kettőt, mert az iskola sztenderdizált, azaz előre meghatározott rendszerbe foglalt egységes ismereteket közvetít. Olyan tudást, amelyet meghatározott célra használhatunk. Ehhez képest a közművelődési intézménynek bizonyos értelemben több köze van az elit-kultúrához, mert egyéni igény szerint a csúcsokat is beengedi. Amikor intézményről beszélek, úgy értem, hogy intézmény mindaz, ami valamilyen definiálható eszközrendszer szabályozott módon, valamilyen rá jellemző normativitásban működött.

Közművelődési értelemben az intézmény az, ami a kultúrát használja, mégpedig arra, hogy bekapcsoljon, megfogalmaztasson, felismertessen, univerzálisabb életismereteket adjon, hogy ne ragadjunk meg ott, ahol vagyunk, és továbblendítsen, kettős értelemben. Tágabb, szociológiai értelemben, hogy bevonjon olyan társadalmi csoportokba, közösségekbe, amelyek előrevívó mintákat tudnak elénk tárni, és odahatnak, hogy involválttá váljunk a saját társadalmi közegünkben, melynek jövőjében elementárisan a saját életformánk megalkotásával veszünk részt. Intézményes értelemben pedig, hogy a problémáimmal, vagy éppen a problémákat negligáló kilátástalanságommal, a vágyaimmal, a jövő-elképzeléseimmel egy professzionális intézményhez fordulhassak, akkor és oda, amikor és ahova kell.

Éppen ezért természetes az, hogy az országban jelenleg működő 3200 – mások szerint 3600 – művelődési ház kilencvennyolc százaléka önkormányzati fenntartású intézmény. De végül is az, hogy ház vagy nem ház, intézmény vagy sem, egy helyen van vagy sem, önkormányzat tartja fenn vagy más, ezeket a körülményeket ma Magyarországon nem lehet megkerülni, de az intézményfajta működése szempontjából indifferensek. Valakinek mindenképpen finanszírozni kell ezeket az intézményeket. Ahogy a magaskultúra soha nem volt önfenntartó, azoknak a „tereknek” a fenntartása is közfeladat, amelyek széle-

*Lipp Márta a Művelődésszervezeti és Felnőttnevelési Osztály vezetője.

Péterfi Ferenc a Közösségfejlesztési Osztály vezetője.

sítik azt a társadalmi kört, amely a mindennapok részévé téve tud élni vele. Hadd idézzem egy friss brüsszeli élményemet. Ott, ha általában valaki létrehoz egy csoportot valamilyen érdeklődés mentén, azokat a különböző csoportokat másvalaki egybefogja egy közérdek mentén, és így jön létre egy intézmény. Az egyes csoportok egymást erősítik. Általában bérelt épületben működnek. Azért fognak össze, mert az életnek nagyobb összefüggéseit akarják átlátni. A különböző egyesületek és civil szervezetek létrehozhatnak egy igazgatói tanácsot, és hivatásos népművelőt alkalmaznak. Szakemberek irányítják és működtetik a rendszerét. Egyébként Magyarországon is van példa erre. Történetesen Brüsszelben a vallon közösség intézményeit a vallon kormányzat finanszírozza, ami nem zárja ki, hogy a helyi önkormányzatoknak is kell pénzügyi támogatást adni a minőségi munka érdekében. Magyarországon is szükség van olyan intézményre, amely egybefogja és megjeleníti az életnek egy adott lokalitás által kitermelt szegmenseit, és azáltal, hogy az egyetemesebb kultúra felé is ki tud tekinteni, előre vivő is tud lenni. Jelen pillanatban az látszik aktuálisnak, hogy meg kell tartanunk azt, amink van. A művelődési házak értékes társadalomszervező tevékenységet folytatnak a saját területükön, ami pótolhatatlan akkor is, ha jobban is működhetnének.

Ma ez lenne a legfontosabb. Egy átrendeződő társadalmi helyzetben, amely rendszerint értékvákuummal jár együtt, az embereket új értékek mentén szerveződő közösségek felé kell segíteni. Azt is meg kell mutatni, hogy melyek egy közösség valaha volt saját értékei, és azt is, milyen életformák, milyen értékek szerint szerveződnének újjá, de azt is, hogy milyen teljesen új értékeket teremthetnek, amelyek akár a korábbiak szöges ellentétei, de egyben komplementerei is lehetnek. Sokkal több szakembernek kellene ezzel foglalkoznia, és egyre sürgetőbb feladata lenne ez a közművelődési intézményeknek.

A munkatársaimmal egy olyan ifjúsági programot kezdünk éppen, amelyet egy kolléganóm által végzett mentálhigiénés szűrés, és az én szociológiai felmérésem alapoz meg. A kiindulást az adja, hogy kiderült: Hatvanban három és félszer akkora a fiatalok közötti öngyilkosság, mint az országos átlag. A drogfogyasztásról nem rendelkezünk összehasonlítható adatokkal, de becslések szerint az is sokszorososa az országos átlagnak. Kiderült, hogy erős feszültség képződött a múlt és a jövő között, aminek a feloldásával a fiatalok, az intézmények által is magukra hagyva, nem tudnak megbirkózni. A tradicionális életforma és mentalitás erős, aminek igen jó oldala, hogy a családok erős érzelmi háttérként működnek. Ugyanakkor nem képesek életmintát adni, tehát nem tudják felkészíteni a fiatalokat a jövőre. Köt a család, de nem ad elég lehetőséget, és elzár az újtól.

A Hatvanban kialakult helyzetnek sok összetevője van. Bizonyos szakmák, amelyek régen fontosak voltak – a bányászat, az erdészet –, leépültek. Rengeteg a vidéki betelepült, kevés az őslakos. A vasút átjáró helyé teszi, Budapest viszonylag közel van. Ugyanakkor létezik egy szellemi hagyomány is, ami elsősorban a Grassalkovich-kastélyhoz kapcsolódik, és eszmeiségében máig nyúlóan a barokkra fűzhető föl. Mindezek hatása együttesen fontos, amit úgy lehetne összefoglalni, hogy a modernitás megemésztetlen élménye lett a városnak. Az újból csak a formákat és a silányságokat tapasztalják, nagy az igényük rá, de a régi életkeretbe nem tudják beépíteni.

Egy ifjúsági ellátórendszer szeretnénk kiépíteni, ahol a közművelődés integráló szerepet tölthet be. Jól működik a Grassalkovich Művelődési Központ, és sok civil szervezet tevékenykedik, velük szeretnénk együttműködni, hogy az intézményes humán szféra átítatódjon a város fent említett szellemi atmoszfé-

rájával. A lényege annak, amit megpróbálunk: a fiatalok fedezék fel a város hagyományait és a város mentalitásából eredő értékeket és vonatkoztassák magukra, alkossák meg belőle a saját egyéni értékeiket összekötő lokálpatrióta eszményt. Passaival közösen indítjuk ezt a programot. Azt szeretnénk, ha a hatvani fiatalok megértvén a saját városuk jelentését önmaguk számára, elmennének Passaubá, hogy megértsék, mit jelenthet Hatvan Európa más szeglete számára. S vice versa, a passzai fiatalok fordítva járnák meg ezt az utat. Ebből egy közös, egymást segítő, fiatalok által működtetett kulturális segítő-hálózat épülne ki.

Péterfi Ferenc: – A közösségfejlesztő szakember segít elindítani folyamatokat, amelyek során a közösség aztán saját magát fejleszti. A kibontható helyi értékeket kell megtalálni, amelyeket a közösség tovább tud fejleszteni.

Én kicsit tartok a specialistáktól, mert gyakran elbűvölik a helyieket. A szakértői mítosz lebontását szeretném képviselni. Tapasztalataim szerint egy településen, egy közösségben a legnagyobb energia abból származik, ha az első pillanattól kezdve elhiszik az emberek, hogy képesek megtalálni a helyzetükből a kiutat, és képesek változtatni azon. Ehhez szükség van segítők-re, szakemberekre, de alapvetően minden a megcélzott közösségen múlik. Ha nagyon erős tekintélyekkel találkoznak, függő helyzet alakulhat ki. A mi műhelyünk alapvető kérdése, hogy képesek vagyunk-e a megfelelő időben leadni saját jelentőségünkéből.

Az első pillanattól kezdve azt kell erősítenünk, hogy közösen fogjuk kideríteni, mi az, ami a csoport helyzetében érdekes vagy fontos lehet. Amikor az ember tudatosan kezdi vizsgálni a saját helyzetét, és a másikat, ha sikerül azt meghatározni, erős motivációra tesz szert, hogy a saját életét alakítsa. Miután valaki részesévé válik a saját élete alakításának, a következő lépésben teljesen kezébe veszi azt. A szakember feladata, hogy minél előbb húzódjon hátrébb és lépjen ki ebből.

A jelen esetben kritikusan figyelem, mikor egy intézmény próbálja megtestesíteni egy településnek, vagy egy kerületnek a kulturális életét. Azt gondolom, az lenne a kívánatos, ha kis fórumok lennének, amelyek a találkozás színterei, s ezek kapcsolatban állnának egymással. Ebből hálózat jönne létre. Bár belátom, irracionálisnak tűnik, hogy abban a világban, mikor egy intézmény fenntartására sem nagyon van pénz, azt hirdessük, hogy nem egy csúcsintézmény kell egy településen, hanem helyek kellene, s azokat kellene finanszírozni, s ezek együttese az intézmény. Tehát a hálózat az intézmény. És a hálózat kulcsszó.

Előfordulhat, hogy a csoportok magántulajdonú házban, vagy egyházi fenntartású intézményben találkoznak, esetleg szociális intézmény működtet egy-egy közösségi teret, de az ebben az izgalmas, ha létezik egy háló, amibe kapcsolódni lehet. A közösségfejlesztői munkánk során tipikus probléma, hogy elindulnak folyamatok, megfogalmazódnak szükségletek, de erre már nem tudunk intézményeket létrehozni. Ha létezne hálózat, az kínálhatná a bekapcsolódás lehetőségét. A felnőttnevelési rendszert kellene megerősíteni és korszerűsíteni. A közösségfejlesztés a változásra készít fel. A változások igényét kell megfogalmazni. Ezt a változást kellene a szakembereknek elindítani vagy kikényszeríteni.

Van ennek szakmaisága, de a mítoszát lebontanám.

Amikor megérkezik a szakember egy településre, azt szokták mondani: „itt van végre, aki megmondja, mit kell csinálni”. A közösségfejlesztésben a szakember nem abban szakember, hogy megmondja: mit kell csinálni, hanem abban segít a közösségnek, hogy elkezdjen gondolkodni. El kell hinniük, hogy képe-

sek maguk alakítani a saját életüket. Sokszor még abban is segíteni kell, hogy az emberek szóba álljanak egymással. A szakember feladata az, hogy „kihangosítsa”, nyilvánossá tegye: mi az, amiről néhányan beszélnek, ami foglalkoztatja őket. El kell érni, hogy az önkormányzat partner legyen, mert nélküle nem lehet a település egészét érintő változásokat elérni egy kisebb településen. Egy közösségnek elsősorban ilyen típusú ügyekben kell segíteni.

Mi elsősorban nem szakértői kutatások alapján próbálunk dolgozni, hanem közösségi felmérés alapján. Elhatározza egy társaság, hogy amit lehetséges utaknak és szükségleteknek lát, arról jó lenne a falu többi polgárát is megkérdezni. Elindul egy felmérés. A helyiek végzik bizonyos szakmai segítséggel, s miközben házról házra járnak, megismerik az embereket, rádöbbennek mások életmódjára. S közben elköteleződnek az ügy mellett, amely alapja lehet annak, hogy tartós legyen egy ilyen változtatási szándék. Abban tud a szakember segíteni, hogy megfogalmazzanak egy programot. Hogy elhiggyék: ők is ki tudnak találni valamit. A szakember segít abban, hogy milyen példák vannak, amikor egy helyi közösség a maga útján lépve tudott bizonyos feladatokat végrehajtani. Ha látják, hogy máshol már sikerült, az erős mobilizáló hatású lehet. Az is igaz, hogy hálózatról, meg kisközösségekről beszéltünk, de a közigazgatást nem lehet kihagyni ebből.

Harc folyik a forrásokért. A forráselosztó rendszer szeretne megfogható, átlátható és objektívnek tűnő szempontok alapján dönteni. Azaz egy ház működtetése elfogadható a számára, ám sok kis közösségnek a morzsáját létrehozni, és azokra fordítani a forrásait, az elfogadhatatlan. Az lenne az érdekes, ha azok, akik ezt fontosnak találják, úgy tudnának egymásra lenni, hogy nem hagynák kicsúszni a kezük közül a kulturális ágazatból azokat a forrásokat, amelyek már megvannak.

A magyar közművelődési rendszerben a különféle táborok nagy konfliktusa az, hogy megmaradjanak-e a régi prioritások, vagy legyen változtatás, ami a források elvesztésének a veszélyével járhat. Ha nagyon biztosan tudjuk, hogy mit akarunk, és a változtatások tényezői egymással koalícióra tudnának jutni, akkor ezek a források megtarthatók lennének. Az is biztos, ha hosszú időn keresztül valaki pusztán a jelenlegit védi, előbb vagy utóbb el fogja veszíteni. A változtatás kikerülhetetlen.

Lipp Márta: En nap mint nap egészen drámaian élem át azt, hogy szakemberek mennyire kellenek. Egyszer hallottam egy rádiójátékot, onnan veszem ezt a mondást: mindenkinek kell, hogy mindenki segítsen.

Mindenféle fejlesztő tevékenységet folytató szakmának az a lényege, hogy a folyamat nem maradhat meg önkörében. Hiába adja össze egy közösség a tudását, mindig ki kell tágítani az autonóm kultúra felé, a tudás univerzális értelmében. Hamisnak érzem, mikor azzal kezdi valaki az előadását, hogy „adjuk össze, amit tudunk, hiszen mindannyian tudunk valamit”. Mindig van valaki, aki többet tud másoknál, a közösség egészénél is, azáltal, hogy valami újat tud, ami arra serkent, hogy tágabb értelmezési keretbe rendeződjön mindaz, ami van. A művészetek ereje abban rejlik, hogy képesek új eszményeket megfogalmazni. De szükség van olyan személyekre is, akik segítenek új eszményeket valóságossá tenni, meggyökereztetni egy közösségben. Mégpedig sokszínűen, ahogy a kultúra is az élet minden színein, síkján jelen van.

Nagyon nagy baj, hogy elhagyják a szakemberek a közművelődést. A hetvenes években csekély tiszteletdíjért egy festő vezetett egy festőművész kört, egy irodalmár egy irodalom szak-kört. Egy érdekes, színes egyéniség klubot szervezett, ahová

meghívott olyan személyiségeket, akik valamilyen mintát tudtak adni a fiataloknak. Ma ez nincs. És nem csak azért, mert akik valamihez a professzió szintjén értenek, úgy gondolják, hogy inkább két-három kft-t csinálnak, s aki a közösségért tesz valamit, azt hülyének nézik. Nagyon hiányoznak az új eszmények. Most már talán kezdik az emberek vérell-verejtékkel ki-termelni maguknak azokat az életmintákat, amelyeket a megváltozott helyzetben meg tudnak formálni. Saját kutatásaimra és másokéra alapozva többször leírtam: Magyarországon az életformák mérhetetlenül zártak. S ez a fiatalok esetében tragédia. Akár Hatvanban, akár máshol élnek, nem látnak más életformát, csak a közvetlen környezetüket, s nem tudják, hogy másképp is lehet élni. Ha alkalmuk lenne megismerni olyan életformákat, amelyek a jövőjüket jelenthetik öt-tíz év múlva, az pótolhatatlan érték lenne. Magyarországon egy húsz-huszonkét éves fiatal nem érzékeli, hogy nem fogja tudni megvetni a lábát a világban számítógépes tudás, idegen nyelv és új szemlélet nélkül. Egy olyan világban, ahol az információ az élet szerves része. Hiába mondjuk ezt, hiába indítunk számítógépes- és nyelvtanfolyamot, az jó, de nem elégséges. Valóságos életekben kell megmutatni azokat az életformákat, amelyeknek meg kell érteni az értékeit és a keserveit, és azt is meg kell érteni, hogy milyen utat kell végigjárni, hogy birtokoljuk is. Ennek elősegítésére ma Magyarországon nincs más, csak az, amit közművelődésnek hívunk. Ez az, amiről beszélek. Koncentráltan, összefogva kellene csinálni. De senki nem érzi, hogy így többre lehetne menni, mert mindenki a másiktól félti a maga lehetőségeit. Nagyon sok minden működik az országban, amiről nem is tudunk. Talán sehol a világon nincsen ennyi elszigetelt kezdeményezés, mint nálunk. S ma már nem elég emlékezetben őrizni a dolgokat, kellenek az adatbázisok, akár a közigazgatási rendszerhez illeszkedve, hierarchikusan is. Nem tudunk pénzforrásokról, kevés dologról tudunk az országhatáron kívül, ha nem tartozik abba a szűk keretbe, amit éppen csinálunk. Nem csak listák kellenek, hanem rendszerezett adatok, és ahol az adat nem egy név vagy évszám, hanem tudást tár ki. Számítógépek kellenek, és át kell állítani a gondolkodást arra, hogy föl-fogja, mi az információ értéke, és hogyan lehet vele élni. Arra a kérdésre pedig, hogy lehet-e felülről inspirálni folyamatokat: ha valaki valamit kitalál, ami életképes, az szájhagyomány segítségével végigszalad az összes kultúrházon, az egész országban. Nagyon fontos, hogy legyen egy áramkör, amibe be lehet kapcsolódni. Kell az is, hogy legyen illyet hivatásszerűen létrehozni képes szakember, munkacsoport. Rendszerszerűbbé kellene tenni az információ-áramlást. Nagy erre az igény, s minél kisebb egy település, annál inkább vágyunk arra, hogy bekapcsolódjunk – nem csak az országos, hanem a nemzetközi információs áramkörbe.

Péterfi Ferenc: – Az a nagy probléma, hogy mindenki szívesen átvesz kész megoldásokat, paneleket. Ez már káros, mert elvonja a figyelmet arról, hogy minden közösségnek a maga kérdéseire kell megkeresnie a maga válaszait. Az információ-áradatból nem azt tanultuk meg, hogy hogyan használjuk, hanem hogy a mi kérdéseinkre mások milyen válaszokat adtak. Az egész teleház mozgalomra jellemző ez. Nem azt mondom, hogy le kell zárni a település határait, és ne legyen kontaktus a külvilággal, hanem azt: baj, ha az információ elkábítja az embereket, és a külvilágot akarják utánozni. Nem tartom a demokrácia csúcspontjának, hogy otthoni számítógépekről is lehet kommunikálni az önkormányzati képviselőkkel. Jobb lenne, ha meg tudnánk szólítani egymást. Függsbe kerülnek az emberek azzal, ha mindig külső válaszokra várnak. Ebben az időszakban

különösen fontos, hogy a helyi kötődéseink stabilak legyenek, a helyi viszonyainkat jól átlássuk, maradjanak olyan területek, amelyek tőlünk függenek, amihez kapcsolódhatunk, vagy hozzátehetünk.

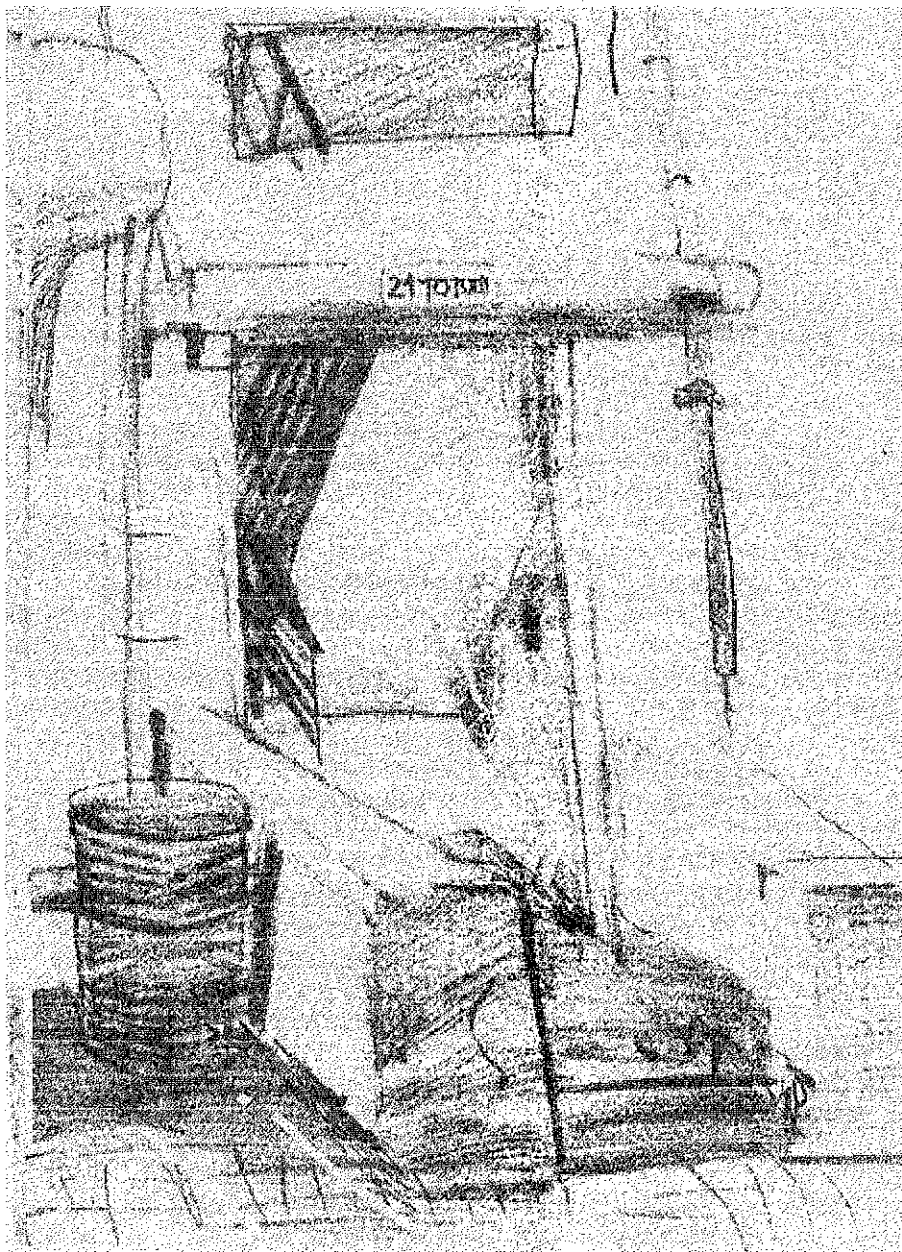
Lipp Márta: – Teljesen igazad van. A teleház például, abban az értelemben, ahogy szeretnénk, és szeretnék az elindítói, még nem teljesedett ki. Igazad van abban, hogy ne más fogalmazza meg sem azt, amink van, sem pedig azt, hogy mit csináljunk belőle. Amikor korszerű hálózatról beszélek, akkor a hagyományok és a tudások összegyűjtését értem ez alatt, de abban az értelemben, hogy mit építhetünk rá. Egy ilyen háló csak lokálisan építkező adatbázisokon tud felépülni. Valójában minden településen adatbázis-szerűen számba kellene venni a saját értékeket. Az interneten, ha rákattintok egy településre, akkor jó lenne, ha megjelenne a kulturális arculata: az eredete, a gazdasági hagyományai, miről nevezetes, elszármazott híres emberek, speciális szakértelem, az életforma jellegzetességei, hogy

csak néhány kiragadott mozzanatot említsek. A szellemi örökség feltérképezéséhez így lehetne hatékonyan hozzájárítani. Erre építeni lehetne azt a közvetítő és társadalomszervező tevékenységet, amit a közművelődési intézmények végeznek. Azt kell felmutatni, amivel kapcsolódni tudunk, és amivel kapcsolódni lehet hozzánk.

Igen nagy jelentősége lenne, s nem csak a turizmus miatt, amiből ma igen sok falu él, hanem például a munkaerő szempontjából is. Tovább kellene lépni affelé, hogy egy magyar fiatal munkát tudjon vállalni külföldön, vagy egy külföldi tájékozódhasson arról, hogy érdemes-e ingatlant vásárolnia vagy befektetnie valamelyik magyar településen.

Rengeteg uniós pénzforrás van, amiről mi nem is tudunk. Fontos, hogy magunk fogalmazzuk meg a kérdéseinket, de segíteni kell magunkon abban is, hogy ne féljünk az újtól.

A szerkesztett beszélgetést készítette: Mátyus Aliz és Sággy Erna.

KÖZMŰVELŐDÉS, KÖZGYŰJTEMÉNYEK ÉS A TELEHÁZAK

Koncepció a kulturális ágazat és a teleház mozgalom együttműködésének továbbfejlesztésére

A Teleház Kht. és a KKDSZ „Gazdaság, foglalkoztatás, kultúra – művelődési intézmények és a teleházak” című konferenciáján készült és elfogadott dokumentum. (Szerk.)

1. A művelődési szféra és a teleház mozgalom közös pontjai

A teleházak számos elgondolás, cél, érdek mentén alakulhatnak ki. Vitathatatlan, hogy tevékenységük sok ponton kapcsolódik a modern értelemben vett közművelődési, közgyűjteményi tevékenységhez, elsősorban a művelődési házakhoz és a könyvtárakhoz. Nem meglepő éppen ezért, hogy a teleházak egy része művelődési házakban, könyvtárakban alakult ki, kapott helyet. Bizonyos tekintetben az iskolákat is említhetjük ilyen összefüggésben, amelyek – modern felfogásban – szintén elláthatnak a hagyományos iskolai képzésen túli, közösségi, közművelődési feladatokat is.

A helyi közművelődési intézmények, közgyűjtemények és a teleházak találkozási pontjai a következőkben ragadhatók meg. Mindégyik szolgáltatási terület

fontos alapelve az, hogy – részben eltérő természetű, részben hasonló – infrastruktúrát biztosít a helyi közösség bizonyos tevékenységei számára (pl. tanulás, művelődés, szórakozás, közösségi élet),

igényli a helyi civil szféra működését, önszerveződését, aktivitását, arra egyre nagyobb mértékben kíván építeni,

igénybe veszi – igaz eltérő mértékben és jogi alapokon – az állam, az önkormányzat anyagi támogatását, forrásait,

teljes ill. jelentős mértékben a kultúra terén fejti ki tevékenységét, ezen ágazatba tartozó szolgáltatásokat nyújt,

érdeklődik abban hogy szolgáltatásait az ágazaton kívüli területekre is kiterjessze, hogy meglévő infrastruktúráját a lehető legjobban ki tudja használni.

2. Az eddig – spontán módon – kialakult kapcsolatok

Bár mind a művelődési házak, mind a könyvtárak területein egyes helyi és felső szintű szakemberek, döntéshozók felismerték ezeket az összefüggéseket, némelyek keresték is az együttműködési lehetőségeket¹, sőt, a könyvtári szakmának a hazai teleház mozgalom a kezdeteknél sokat köszönhetett², intézményes kapcsolat mégsem jött létre a gyors tempóban kibontakozó teleház mozgalommal, ilyen jellegű fejlesztési projektek eddig nem indultak.

Mindaz annak ellenére sem történt meg, hogy a művelődési házak és könyvtárak számos helyen látnak el a teleházakkal kisebb-nagyobb részben megegyező szolgáltatásokat, néhány „teleházas” funkciót igen magas színvonalon működtetnek (pl. közhasznú információ ellátás), tehát a két terület szervezetei – általában nem versenyezvén adott területeken – egymásnak természetes szövetségesei, segítői, kiegészítői lehetnének.

Az intézmények és a teleházak spontán módon kialakult

kapcsolatai az alábbi tényekben, eredményekben foglalhatók össze:

a könyvtárfejlesztési stratégiába beépült a teleház, mint egy lehetséges szolgáltatási és technológiai fejlesztési irányzat, teleházak működnek kiskönyvtárakban³,

a teleház mozgalom jelentős haladást ért el a közhasznú tájékoztatás (a könyvtári törvény által a szakterület felelősségi körébe tartozik) internetes szervezésében,

munkahelyek létesítése a teleházakban a közhasznú adatbázisok terén (a szakma személyi állományának bővítése),

a könyvtári szakma képviselői rendszeresen megjelennek a teleházas képzések keretében,

teleházak működnek művelődési házakban⁴,

létrejött a művelődési házak teleház bázisú revitalizációjának modellje,

számos könyvtári és közművelődési konferencia foglalkozott a teleházakkal, a szakma számára széles körben ismertté váltak a teleházak lehetőségei,

személyes kapcsolatokon keresztül kialakultak az intézményes együttműködés kezdeti feltételei.

Összegezve: elmondható, hogy egyre nagyobb „teleházas” tapasztalat halmozódik fel a közművelődési intézményekben, és a könyvtárakban, hiszen a teleházak több mint 1/3-a ezekben működik. Van tehát alapja és perspektívája is annak, hogy a három terület együttműködését szorosabbá, módszeresebbé tegyünk.

3. Az együttműködés közös stratégiájának kialakítása

2000. júliusában a KKDSZ⁵ elnöke, Vadász János, kezdeményezte⁶, hogy a szakmák képviselői, s ezeken belül a művelődési házakban, könyvtárakban működő teleházak vezetői, munkatársai részvételével szülessen egy koncepció arra, hogy mit lehetne, kellene tenni annak érdekében, hogy ezekben az intézményekben minél nagyobb számban alakuljanak ki teleházak, kifejtve jótékony hatásukat az intézmény fejlődésére, modernizációjára, szolgáltatásaik kiteljesítésére, a helyi közösség sokoldalú szolgálata érdekében.

A három terület együttműködő szakemberei számára világossá vált, hogy a három intézményrendszer szoros, módszeres összekapcsolása jelentős és kölcsönös előnyökkel jár minden fél számára, aminek végső haszonélvezői a helyi közösségek. Így egy modern, a helyi társadalmi kontrollra és részvételre építő, fenntartható közművelődési, könyvtári, helyi társadalom- és gazdaságfejlesztési szolgáltatási rendszer birtokába juthatnak.

A művelődési házak és könyvtárak „teleházasításának” céljai és alapvonásai - előzetesen és nagy vonalakban - a következőkben összegezhetők:

az intézmények szolgáltatásainak bővítése a modern követelményeknek, a kibontakozó helyi igényeknek megfelelően, az intézmények gazdasági megerősítése az új szolgáltatások

¹ Skaliczky Judit, Bariczné Rózsa Mária az NKÖM Könyvtári Főosztályának vezetője és helyettese több alkalommal vettek részt teleház rendezvényeken, tettek javaslatokat az együttműködésre. A könyvtárfejlesztés stratégiájába beépítették a teleházak kialakításának lehetőségét.

² A könyvtárosok hozták be Magyarországra a teleház gondolatot 1992-ben, jelentettek meg erről először publikációt.

³ Lásd a Mellékletben szereplő adatokat is.

⁴ Lásd a Mellékletben szereplő adatokat is.

⁵ Közgyűjteményi és Közművelődési Dolgozók Szakszervezete

⁶ Ez Vadász János és Gáspár Mátyás (Teleház Kht.) 2000. július 19-i találkozója alkalmával történt, ahol közösen körvonalaztuk a célokat és közvetlen lépéseket.

révén,

az intézmények munkatársainak szakmai továbbfejlődése a szolgáltatásokhoz szükséges új ismeretek elsajátítása révén (pl. ECDL),

az intézmények közösségi szellemének, helyi társadalmi kontrolljának erősítése a teleházak civil szellemiségének megfelelő bevonásával, továbbfejlesztésével,

egy-egy intézmények revitalizációja az új – teleházas – lehetőségek révén is, amely folyamat néhány teleház esetében már most is „tettenérhető”,

a közművelődési, könyvtári szakmák és a teleház mozgalom együttműködése a teleház menedzserek képzésében, ennek bekapcsolása a szakképzésbe, összehangolása hasonló képzési programokkal (pl. kulturális menedzszerképzés),

a megyei művelődési központok és a megyei könyvtárak hálózati szolgáltatási lehetőségeinek kihasználása a – nem csak művelődési házakban és könyvtárakban működő – teleházak helyi tevékenységében, szolgáltatásaiban,

speciális, „teleházas” programok, szolgáltatások megvalósítása a közművelődési és könyvtári szakmák lehetőségeinek, szakmai és egyéb potenciáljainak kihasználásával (pl. képzések, kulturális programok, közhasznú információellátás szervezése),

új munkahelyek teremtése a közművelődési, közgyűteményi szférában a teleházak bázisán az új szolgáltatások feltételei megteremtésének részeként (pl. közhasznú információ bányász hálózat),

egy olyan, egységes szolgáltatási, fejlesztési, képzési rendszer megvalósítása, amelynek révén a teleházas tevékenység intézményesen, szervezhető, kiszámítható, kontrollálható módon épül be az ágazati intézmények működésébe, szolgáltatási és feltételrendszerébe.

4. A kulturális szféra teleház stratégiájának néhány – fontosabb – feltétele

A célok, elképzelések megvalósításának néhány keretfeltétele adottnak, „rásegítő” körülménye kézenfekvőnek látszik:

vannak a megfelelő „előfutatók”, modellek arra, hogy milyen módon tudnak működni teleházak a művelődési házakban, könyvtárakban,

vannak olyan „teleházközelí” intézmények, amelyek gyorsan átalakíthatóak és ennek révén igen hamar tudnának további – többek között – teleházas működési tapasztalatok birtokába jutni,

az NKÖM stratégiai elképzelései összhangban állnak a törekvéssel, illetékes vezetői pozitív módon viszonyulnak e lehetőség kihasználásához,

„kényszerítő” körülmény az intézmények munkatársainak – a kulturális törvényből fakadó – továbbképzési kötelezettsége, amibe az új területhez szükséges ismeretek megszerzése beépíthető,

az ágazat különböző anyagi forrásokat, kereteket rendszerezett modernizációra, revitalizációra, tematikai fejlesztésre, képzésre, melyek fedezetül szolgálhatnak a célokat teljesítő, megfelelően előkészített programok megvalósításához,

a szakmák jól szervezett információs csatornákkal, rendszerekkel, nyilvánossági fórumokkal rendelkeznek ahhoz, hogy az ágazatra specializált teleházas programok, pályázatok hatékonyan szervezhetőek legyenek.

5. A megvalósítás következő feladatai és lépései

A megvalósítás lehetséges közvetlen lépései lehetnek a következők:

a teleházas gyakorlattal rendelkező könyvtárak és művelődési házak tapasztalatainak összefoglalása és felhasználása e Konceptió továbbfejlesztésében és a Közművelődési-Közgyűteményi Teleház Stratégia⁷ kidolgozásában (2000. december)

részletes ágazati igény elemzés és forráskutatás a stratégia megalapozásához, környezeti feltételeinek, anyagi lehetőségeinek meghatározása érdekében (2000. december),

a Konceptió véglegesítése és Közművelődési-Közgyűteményi Teleház Stratégia kidolgozása a 2000. novemberi konferencia tapasztalatainak felhasználásával, amely meghatározza a kulturális szféra teleházas fejlesztési céljait és irányait (2001. január-február)

az elfogadott Konceptió alapján megvalósítási projektek kidolgozása, a Nemzeti Teleház Stratégiával összhangban (2001. március-április),

projektek és pályázatok indítása a közművelődési, könyvtári teleház hálózat bővítése, a kapcsolódó képzések beindítása (részben fejlesztése), a közművelődési és közgyűteményi intézmények hálózati szolgáltatásainak megszervezése, és egyéb irányokban (2001. május).

2000. november 17-én

Vadász János

Gáspár Mátyás

Melléklet

Teleházak a közművelődési intézményekben, könyvtárakban

Közművelődési intézmények, könyvtárak különböző szerepekben az összes teleház %-ában 100 teleház adatai alapján 2000. októberében

%

	Tulajdonos	Befogadó	Üzemeltető
Könyvtár	2	12	3
Művelődési ház/ÁMK	-	18	2
Összesen	2	30	5

A Teleházak fontosabb közművelődési-közgyűteményi szolgáltatásai

Közhasznú tájékoztatás

Helyi információs központ

Elektronikus információforrások elérése (pl. elektronikus könyvtár)

Antikvárium működtetése

Felnőttoktatás, egyéb oktatásszervezés

Távoktatás

Klubok működtetése (pl. zeneklub, filmklub)

Rendezvényszervezés

Civil központ

Pályázati szolgálat

Közösségi memória

Közösségfejlesztés, a település virtuális kiterjesztése

Települési honlap üzemeltetés

Helyi lapok kiadása

Játékszolgálat

⁷ Jelenleg a szociális ágazat rendelkezik átfogó teleház stratégiával, amely modellként szolgálhat más ágazati teleház stratégiák kidolgozásához.

INTERNETES ÖNISMERETI PROGRAM KAMASZOKNAK

www.necc.hu

November közepén kezdte működését Magyarország első kamaszok számára készült önismereti programja az interneten. A web-oldalt a NECC Önismereti Kamasziroda készíti. Tíz fős szakemberekből álló csapat fél évig dolgozott, amíg az első ötletektől eljutottak a megvalósításig. A 12–18 éveseknek szóló honlap kezdeményezője a Philip Morris Magyarország Kft. volt, szakmai támogatója az Oktatási Minisztérium.

Dr. Grezsa Ferenc pszichiáterrel, a [necc.hu](http://www.necc.hu) csapatának vezetőjével a programról beszélgettünk:

– *A kamaszoknak személyes kapcsolatokra van szükségük. Az internet pedig személytelen. Nem túl nagy hátrány ez?*

– Mint mindannyiunknak, a kamaszoknak is elsősorban személyes kapcsolatokra van szükségük. De kérdés, hogy egy kapcsolat személyessége milyen módon valósul meg. Például egy telefonos lelki segélyszolgálatban sem túl egymás mellett a hívó és az ügyelő, mégis nagyon személyes beszélgetést folytatnak. Éppen ez a nagy szakmai kérdés számunkra: kialakítható-e hasonló személyesség az interneten? Elvileg segíthet, hogy a levélíró megőrizheti a névtelenségét. De tisztában vagyunk a korlátokkal is: nem látjuk, nem halljuk azt, akivel kommunikálunk, sőt, még a kézírását sem ismerhetjük meg. Hogy mindezek nélkül is sikerül-e megfelelően kommunikálnunk, azt majd a gyakorlat mutatja meg. Ilyen szempontból kísérlet is a honlapunk. De terveink között szerepel az is, hogy szeretnénk elősegíteni a személyes találkozást a hozzánk fordulóknak között.

– *A web-oldal beszélgető fórumot is tartalmaz. Minden névtelenül beküldött levél azonnal megjelenik a honlapon, vagy először a szakemberek olvassák azokat, és kiválogatják, melyik frás kerüljön a csevegő oldalakra?*

– Mindkét lehetőséget megadjuk. Ha valaki teljesen magánjellegű személyes ügyben akar levelet írni nekünk, megteheti anélkül, hogy az nyilvánosságra kerülne. Levelét ebben az esetben egyetlen munkatárs olvassa, aki válaszol a kérdéseire. Ugyanakkor különböző fórumok is vannak, ahol a fiatalokat érdeklő témákat mentálhigiénés szakember részvételével lehet megbeszélni. De nem „chat” módszerrel, tehát nem szinkron, hanem időben eltolódó módszerrel.

– *A Necc stábjában dolgozó szakemberek megszerzik, hogy mi kerüljön a web-oldalra?*

– Úgy működik, hogy bejönnek a hozzászólások. Ha a szakember úgy érzi, hogy új szemponttal tudja kiegészíteni, akkor ő is beleír, s így mindenkinek a hozzászólása olvashatóvá válik. Lehet vitatkozni, kérdezni. De lehet véleményt mondani, például egy ajánlott filmről, könyvről. Így kialakulhatnak olyan csoportok, akik egy adott témában egymással „beszélgetnek”. Ezek a csoportok idővel a való életben is találkozhatnak. Ha ez sikerül, elmondhatjuk: az internet tényleg csak eszköz a személyes és közösségi kapcsolatok kialakulásában.

– *Hogyan valósul meg a honlapon a dohányzás ellenes kampány?*

– Áttételesen. Az ifjúsági mentálhigiénés szolgálat célja az egészséges lelki fejlődés, a lelki érettség elősegítése, a közösségi integráció támogatása. A különböző önkárosító életmódok, szokások befolyásolása, megelőzése csak másodlagos feladatunk. Tulajdonképpen a problémát a fejről a talpára fordítjuk, mielőtt azt mondjuk: az érett ember, az érett fiatal képes felelős

döntéseket hozni a saját életével kapcsolatban. Például a drog-fogyasztás, az alkoholfogyasztás, az iskolai munka, a szülőkkel való kapcsolat, a párválasztás és gyermekvállalás tekintetében. Ezért a lelki érettséget célozzuk meg. Másodlagosnak tekintjük a közéletben állandóan műsoron szereplő magatartási problémákat. Egyébként ez megfelel a legkorszerűbb szakmai alapelveknek. A mentálhigiénés szakmában egyre inkább az a meggyőződés honosodik meg, hogy nem bizonyos viselkedésmóddal kell iszapbirkózást folytatni, hanem a lelki fejlődést kell elősegíteni, mert attól várható a viselkedési problémák visszaszorulása. A honlapunkon persze található olyan rovat, ahol a leggyakoribb függőségi problémákról hasznos ismereteket kapnak a fiatalok. Megtudhatják, hogy milyen veszélyeket vállal, aki a káros szerekkel él.

– *A program legnagyobb támogatója, a Philip Morris cég neve hogyan jelenik meg a honlapon?*

– Egy helyen említődik, nem túl feltűnő helyen.

– *A mentálhigiénés tanácsadás valójában közoktatási feladat lenne.*

– A különböző mentálhigiénés programok támogatásában Magyarországon általában nagy részt vállalnak a multinacionális cégek és a bankok. Az ifjúság lelki fejlődésével való törődés pedig nem csak az oktatás feladata, a közművelődés, az egészségügy, az egyházak, a rendőrség szerepe is igen fontos.

– *Együttműködnek mindezekkel a szervezetekkel?*

– A honlapunknak elsődleges szakmai támogatója az Oktatási Minisztérium. Ezen kívül különböző alapítványokkal szeretnénk együttműködni, olyanokkal, amelyek fiatalokkal foglalkoznak. Jelenleg egy ilyen szervezet, a Sziget Droginformációs Alapítvány csatlakozott a kezdeményezésünkhöz. De különböző szakmai szervezetekre is gondolunk, de még nem neveztem meg őket. Tekintélyes szakmai szervezetekkel előrehaladott tárgyalásban vagyunk.

– *Milyen szakemberekből áll a honlapot működtető csoport?*

– Egyetlen személy képviseli az internetes szaktudást. A munkatársak között van pedagógus, orvos, pszichológus, pszichopedagógus, filmrendező végzettséggel rendelkező és dramaturg végzettségű szakember, népművelő és teológus. A csapatban nagyjából minden második ember rendelkezik szakirányú mentálhigiénés végzettséggel is.

– *Milyen szerepe lehet a filmrendezőnek, a dramaturgnak egy mentálhigiénés programban?*

– A lelki egészség nem pusztán egészségügyi kategória. Nem csupán azt jelenti, hogy valaki nem beteg lelkileg. A lelki egészség és a lelki betegség kategória között van egy nagyon nagy terület, amelybe a legtöbben tartozunk. Talán nem vagyunk betegek, de teljesen egészségesek sem. A lelki egészséget, mint komplex kategóriát leginkább a lelki kulturáltsággal lehet még jobban meghatározni. Lelki érettséget, kulturáltságot értünk rajta. Nem csak a felnőttek sajátja, de létezik az ötéves gyermek szintjén is. Jelentős kulturális, műveltségbeli aspektusa van. Ezért kapott helyet a honlapunkon egy kulturális ajánló rovat, amelyet a filmes kolléga vezet. Ő ajánl filmeket, könyveket, koncertet a fiataloknak, s ő vezeti a vitát, párbeszédet egy-egy mű kapcsán.

– *Milyen szempontból ajánl filmeket, könyveket, koncerteket?*

– Azokra a művekre hívja fel a figyelmet, amelyekben a lelki tartalom valamilyen módon előtérben áll. Ez szorosan kapcsolódik a mentálhigiénés tanácsadáshoz.

– Nagy kérdés, hogy az ország különböző pontján élő fiatalok számára mennyire elérhető az internet, vagy akár az ajánlott filmek, könyvek.

– Nem gondoljuk, hogy a honlap lehetőségével a fiatalok többsége élni tud, hiszen ma még keveseknek van lehetősége internetet használni. De ez nem jelenti azt, hogy le kell mondanunk a program célkitűzéseiről. Bízunk abban, hogy az a kör, amelyik megismerkedik a web-oldalunkkal, egyre inkább bővülni fog. A honlap tartalmának nagy része természetesen nem arról szól, hogy a fiatalok ezt nézzék meg vagy azt olvassák el. Elsősorban arra kapnak lehetőséget, hogy informálódjanak és elmondják a véleményüket, illetve hogy a problémáikat, gondolataikat szakemberekkel és egymással is megoszthassák.

– Mit jelent a NECC?

– Betűszó. Nyitottság, Együttgondolkodás, Céltudatosság, Csoport – ezeknek a szavaknak a kezdőbetűiből áll. De asszociálhatunk a hálóra, az internetre is. A serdülők számára diáknyelvi fordulatként is ismerősen cseng. A legfontosabb céljainkat tartalmazza tömörítve.

*

A program háttérében egy olyan szemléletmód áll, amely egyszerre eszköz, munkamódszer, és egyszerre a kívánt cél, az egészséges gondolkodásmód, a lelki nyitottság. Tanulságos, ahogy a pszichiáter által már említett lelki kultúra fogalmát a program megalkotói meghatározták (idézet a szakmai tájékoztatóból):

„Lelki érzékenység és beállítódás, amely bizonyos nyitottságot feltételez, képessé tesz az öröm, a szenvedés átélésére, a szeretet elfogadására és nyújtására, továbbá magában foglal számos olyan pszichológiai kategóriát is, mint például az empátia, a tolerancia, az önreflexió, az önmagunkkal való bánni tudás képessége.

Autonómia, mely kellő önismereten, az önmagunkért és másokért való felelősségvállaláson, a problémák felismerésén és a velük való kreatív megküzdéshez szükséges képességen és bátorságon alapul.

Biztos, de nem kizárólagos és merev értékrendi elkötelezettség, különös tekintettel a szolidaritásra, az együttműködésre, az egymás iránti bizalomra, az emberi méltóságra, a közösségi hagyományok iránti kötődésre, proszociális értékeire.

Transzcendencia iránti nyitottság, a valamiben való hit, amely nem feltétlenül jelent vallásosságot, de elfogadja és tiszteltetben tartja a világegyetemet, a természeti és emberi környezetet, az összhangját, kölcsönhatását.

A fenti értékek mentén szerveződő mentálhigiénés program szűkebb értelemben vett szakmai alapelvei közül elsősorban az alábbiak emelhetők ki:

Az egyes embert és azok közösségeit a maguk fizikai, lelki, szellemi, illetve társas-környezeti beágyazottságában értelmező holisztikus emberkép és megközelítés.

A közreműködő szakemberek közötti interdiszciplináris együttműködés, amely biztosítja, hogy a különböző szakterületek és hivatások releváns ismeretei beépüljenek a programba.

A különböző ágazatok erőforrásait, eszköztudását egyaránt hasznosító interszektoriális együttműködés.

A regionalitás és általában a csoportspecifikus megközelítés, amely figyelembe veszi a különböző individuumok és közösségek szociokulturális sajátosságait és az alkalmazott módszereket

azokhoz igazítja.

Az önszerveződés messzemenő támogatása, tekintettel arra, hogy megfelelő társadalmi viszonyrendszerben az emberek – akár a „felülről” érkező modellekkel és elvárásokkal szemben is – képesek problémáik felismerésére és hatékony megoldására.”

De vessünk egy pillantást arra, hogyan valósul meg mindez a web-oldalon. A www.necc.hu címen elérhető honlap első látásra felkelti az érdeklődést. Az alkotókat dicséri a szerkezet ügyes kialakítása, melynek eredményeképpen azonnal olyan továbblépési lehetőségeket mutat, amely barangolásra készíti a fiatalokat. Megjelenik a képernyőn a „Ki vagyok?” kérdés, amelyre kattintva önismereti tesztekhez juthatunk. Mivel a serdülőket éppen ez a kérdés foglalkoztatja leginkább, aki megtalálja a honlapot, biztosan elkezd játszani a tesztekkel. A nyolc téma (Énérő, Mennyit érek?, Ha engem hív ki felelni, Életem és a stressz, Érzem, amit érzel, És mikor dühbe jövök..., Jó vagyok én valamire?, Nézd, hogy igyekszem) mindegyikéhez több mint harminc kérdés, és 2–5 lehetséges válasz kapcsolódik. A tesztek előnye, hogy egy témakörön belül egyféle választípusok között lehet választani, így a kérdéssort igen könnyen, viszonylag kevés idő alatt lehet megválaszolni. A kérdéssort a számítógép témakörönként értékeli, a szöveges magyarázatról pedig tovább lehet lépni egy következő oldalra, amelyik megmagyarázza: milyen tulajdonságot, képességet mért a kérdéssor és milyen módszer segítségével. Akit érdekelni kezd és egyszerre több tesztet is kitölt, annak eredményeit a gép összegzi és több kérdéssor összehasonlításával összefoglaló értékelést ad a kísérletező kedvű „játékos” személyiségéről, aki egyre több oldalról ismerheti meg önmagát.

A honlap fórum-beszélgetésére kapcsolódhat, aki az „Itt a helyed!” felszólításnak eleget tesz, és belép a többnyire anonim levelezők közé. A program gyermekbetegségeit talán ez a rész hordozza leginkább. A fiatalokkal kommunikáló szakemberek írásai nem különböznek el a beérkezett levelektől. Az oldal tervezői elkövettek azt a hibát, hogy nem kell automatikusan megkülönböztető nevet választaniuk a hozzászólóknak, amelyen megszólíthatják őket. Pedig rengeteg hasonló beszélgető fórum fut régóta az interneten, kialakultak ennek játékszabályai. Érthetetlen, hogy a moderátoroknak miért kell névtelenségbe burkolóznuk, miért használnak olyan aláírást, mint „a stáb egyik tagja”. Miért nem vállalják magukat saját névvel, a számítógépek előtt ülő srácok miért nem tudhatják, hogy aznap éppen pszichológus, pedagógus, esetleg teológus válaszol az általuk felvetett problémákra. A levelet író fiatalok viszont a jelek szerint éretten közelítenek a necc-programhoz: próbálják a határokat, tesztelik, meddig mehetnek el a kritikus hangvételben, mennyire „cenzúrázzák” leveleiket. Kiderült: akkor veszik komolyan a felnőttek ígéretét, hogy egyenrangúként kezelik őket, ha nem szűrik ki kritikus soraikat. Firtatják, milyen érdeke fűződik a Philip Morris cégnek a web-oldal működtetéséhez, és kedvük szerint kezdeményeznek témákat, vitáznak a moderátorral. Tehát: értelmesen, éretten viselkednek. Ez ígéretes.

Ígéretes viszont a „Ne hagyd ki!” rovat, ahol olvasni lehet „mindenféléről, ami látható, hallható, olvasható, amit a nagy fekete doboz kínál”. A kulturális ajánlónak sikerült eltalálni azt a hangütést, amely nem oktat, hanem a kamaszokat érdeklő problémákon keresztül kelti fel az érdeklődést. A fiatalokat arra ösztönzi, hogy írják meg a véleményüket a látottakról, olvasottakról. Ebből idővel érdekes beszélgetés, vita kerekedhet.

A program működtetői lehetőséget adnak arra, hogy sze-

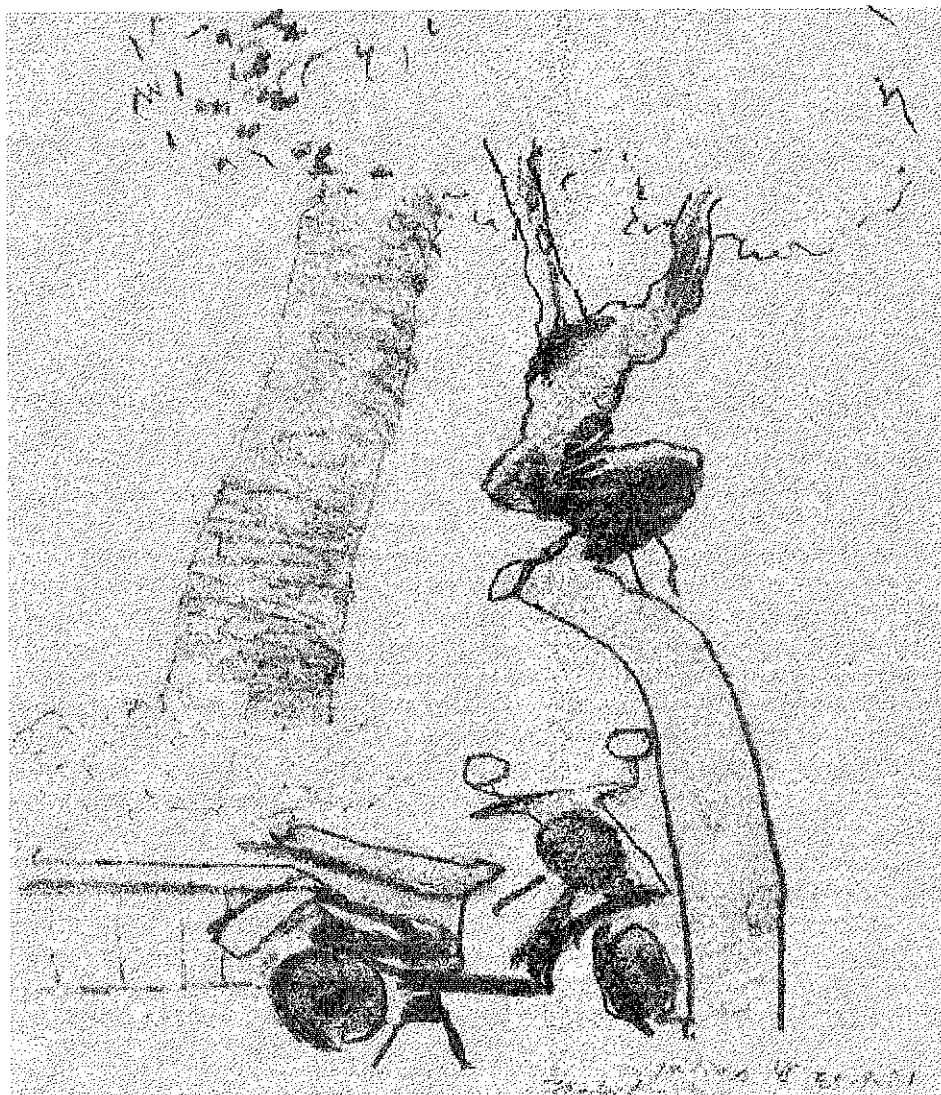
mélyes problémáikkal kizárólag a mentálhigiénés szakemberhez forduljanak a fiatalok. Levelük ez esetben nem kerül a nyilvánosság elé. A nap nagy részében állandóan ül valaki a gép előtt az irodában, és rövid időn belül válaszol a hozzá intézett kérdésekre. Afféle lelki segélyszolgálat ez, amelynek eddig csak telefonos változatai működtek az országban.

A szenvedélybetegségekről ad igen részletes (mondhatni: kimerítő) tájékoztatást a DAC-placc rovat (nevét a Drog, Alkohol, Cigi szavak rövidítéséből nyerte). Szimpatikus, hogy a necc-esek nem akarnak „szent beszédet” tartani a világhálón keresztül, egyszerűen csak igyekeznek mindent elmondani arról, milyen veszélyek leselkednek azokra, akik az említett szerekkel élnek. Kérdés, hogy a túlságosan részletező, ezért kissé szárazra sikeredett, bár igen jól áttekinthető szövegözönt és táblázatokat lesz-e türelmük a fiataloknak átböngészni. Mert külön nem éri el a kívánt célt. Mintha ezt a részt házi feladatként értelmezték volna az alkotók, mert ilyen információkat márpedig tartalmaznia kell egy kamaszok számára készült mentálhigiénés honlapnak, de nem gondolták át, hogyan lehetne az információkat érdekessé és személyessé tenni. Ami az oldalak más részeiben igen jól sikerült.

Valószínűleg érdekes beszélgetés alakul ki a tanároknak és a szülőknak fenntartott fórumokon, ahol a kamaszokkal kapcsolatos problémáikat tárgyalhatják meg egymással. Elképzelhető,

hogy még kutató szociológusok számára is tanulságos lehet olvasni tanárok vallomását helyzetükről, munkájuk nehézségeiről. Arról nem is beszélve, hogy a kamaszok is talán másképp kezdik nézni szüleiket, tanáraikat, ha megismerik, milyen problémákkal küzdenek a felnőttek. Hasonló célt szolgál a „Más is volt kamasz” rovat, ahol először Hobo, azaz Földes László mesél kamaszkori énjéről, s egy héten keresztül válaszol is a hozzá intézett kérdésekre. Mindeközben gombnyomásra zeneszámokat sugároz a necc-rádió. A „Szükség van rád!” felhívás karitatív szervezetekbe hívja a gimnazistákat társadalmi munkára. A web-oldal segített abban is, hogy onnan elindulva értelmes irányba lehessen továbbkalandozni a világhálón. Linkeket helyeztek el a készítőik például a magyarországi múzeumokhoz, elérhető innen a Magyar Elektronikus Könyvtár, Budapest kereshető térképe, és fiatalok számára készült angol nyelvű honlapok.

Mindenesetre érdekes kísérlet ez a web-oldal, amelynek sikerét az határozza meg elsősorban, hogy a célcsoport, a serdülők elfogadják-e a felkínált párbeszéd lehetőségét, és beszállnak-e a kommunikációba. A mentálhigiénével, közművelődéssel foglalkozó szakemberek és a pedagógusok számára mindenképpen érdekes lesz a válasz arra a kérdésre: alkalmas-e az internet arra, hogy azon keresztül őszinte párbeszédet folytassanak egymással felnőttek és fiatalok.

ARCKÉPEK

Földiák András

– Újpesti srácként a hatvanas évek közepén miért vidéki főiskolára jelentkezett, és miért éppen népművelést akart tanulni?

– Nem tudok olyan választ adni, ami az elhivatottságomra utalna. Inkább véletlen volt. Rengeteget fotóztam akkoriban. Dolgoztam a filmgyárban is egy-két nyarat, mint diák, mert filmrendező akartam lenni. De nem éreztem magam esélyesnek.

– Meg sem próbálta?

– Nem mertem. De nem is volt indokolatlan ez a kétség. Utólag azt gondolom, ha nagyon akartam volna, később biztosan sikerül. Voltak barátaim, akikkel együtt dolgoztam a filmgyárban, belőlük filmes lett, de jóval később kerültek be a főiskolára. Olaszt tanultam a gimnáziumban, és természetes volt számomra, hogy erre a szakpárra felvételizek. Gondoltam: elvégzem, aztán majd meglátjuk. Véletlenül abban az évben éppen nem indult olasz szak se Pesten, se Szegeden. Biztosan nincsenek az életben egészen véletlenek: én sem teljesen véletlenül szúrtam ki a szombathelyi főiskolát. Ki akartam próbálni, milyen egy felvételi, s ha sikerül, legfeljebb egy év múlva átme-nyek olaszra.

– De miért nem Budapesten felvételizett?

– Mert akkor még nem volt népművelés szak, legalább is nappalin nem. Egyedül Szombathelyen lehetett főiskolai szinten tanulni a népművelést, könyvtár szakkal párosítva.

– A népműveléshez – ami ezek szerint akkoriban csak harmadrendűen érdekelte – miért ragaszkodott? Mit várt ettől?

– Az igazság az, hogy sokáig borzasztó hivatalosnak éreztük ezt a szót, hogy „népművelő”. Nem vettük komolyan, és nem azt vártuk tőle, aminek hangzott. Gimnazista koromban volt egy ragyogó irodalmi színpadunk az újpesti munkásorthernban. Ide jártunk, és az öreg szakmunkásokkal is igen jó kapcsolatban voltunk. Fontos szerepem volt: színdarabokat írtam, rendeztem, dramatizáltam. Az irodalmi színpad „atyja” tanárunk, Wéber Péter volt, aki egyetemistaként tanította a mi osztályunkat olaszra. A pályámon ez volt az egyik meghatározó élmény. Nem kicsi sztárok akartunk lenni, nagy színészeket utánozva, hanem közösen csináltuk az előadásokat, oratórikus formában. Úgy álltunk ki a színpadra, hogy azt hittük: ettől az egész világnak – ha nem is megváltozik, de legalább is meghökken. A főiskolán a tananyagban – hogy finoman fogalmazzak – nem találtuk meg azt, ami bennünket érdekelt.

– Nem is tudott hasznosítani semmit abból, amit ott tanult?

– Keveset. Persze, biztosan beépülnek bizonyos dolgok...

Ám az évfolyamtársaimmal csináltunk egy fantasztikus falujárást. Lipp Tamással, Lipp Mártával, Sz. Tóth Jánossal, és még sokakkal. Nagyon jó csapat volt, kiváló közösség. Szinte mindenki kollégista volt, együtt laktunk, s ennek óriási jelentősége volt.

– S mi volt ez a falujárás?

– Az évfolyamunkban szakmai csoportosulások alakultak: színjátszó és filmes társaság, faluismereti csoport, ki mihez értett egy kicsit. Vállaltuk, hogy egy héten egyszer szerveztünk programot olyan kicsi faluban, ahol nincs népművelő.

– Társadalmi munkában?

– Természetesen, eszünkbe nem jutott, hogy ezért pénzt lehet kapni.

– Ehhez már elhivatottság kellett. A közösségből eredt?

– Igen, erősen. Volt egy film, Nagy generáció volt a címe.

Biztosan ötszörös idézőjelben használja ezt a szót, én is így használom. De ez a generáció a farmernadrággal, a beat-korszakkal egyáltalán nem vette komolyan a hivatalokat. Azt hittük: egy egészen más világot fogunk csinálni. Tudtuk, hogy főiskolát kell végezni, utána állást kell szerezni, tudtuk, de sokáig nem vettük komolyan, hogy ez az élet. A mi életünk mintha másról szólt volna, mint a hivatalos változat.

– Azt gondolták, hogy az egész élet folytonos lázadás lesz?

– Hát igen.

– Megőrzött magában valamit ebből a lázadóból?

– Sajnos igen. Nem is tudom, hogyan sikerült... Mármint nem megőrizni, hanem hogy emellett még vagyok is valaki. Ezt tényleg nem tudom.

– S mi volt a falujárás lényege?

– Mindenki vállalt egy falut. Én Sébe, egy kicsi faluba jártam, közel Szombathelyhez. Indítottam ott egy filmsorozatot. Először a Valahol Európában-t vetítettem. (Azért így mondom, mert én kezeltam a mozigépet is.) A vetítés után együtt maradtunk és nagy beszélgetés kerekedett a kocsmában. Harmincannyvenen kísérték végül a buszhoz, s integettek utánam. Nagy hatása volt a filmnek, s annak, hogy utána a falusi fiatalokkal együtt maradtunk beszélgetni. Hálásak voltak. Műsort is csináltunk Mikulásra és sok mindent. Egy kerek évad alatt majd minden héten ott voltunk.

– Hol dolgozott a főiskola után?

– Katona voltam, de csak egy évig. S elég fiatalon, huszonegkét évesen gödöllői járási népművelési felügyelő lettem. Ami akkoriban komoly dolog volt, még politikai súlyát tekintve is.

– Mit jelentett?

– A hatvanas évek elején még úgy működött a járás, hogy egy héten egyszer kijött a megyei tanácstól, ez esetben a Pest Megyei Tanácstól egy elvtárs, aki ott egyébként kisember volt, de a járási művelődési osztálynak ő mondta meg, hogy mit kell csinálni. A járási emberek meg elmentek a favakba, és az ottani értekezleten megmondták, hogy mi legyen mondjuk a gyufa-gyűjtő szakkörrel.

– S ön volt ez a járási megmondó ember?

– Nem, ez így a hatvanas évek elején működött. Én 1972-ben kerültem oda, amikor azért már másképpen működött minden, de a tekintély megmaradt. Soha nem voltam párttag, és nem is volt sok közöm a pártbizottsághoz.

– Azért beleszóltak a munkájába, gondolom.

– Ritkán, de előfordult. De ezt az időszakot nagyon kifogtam. Ha én kimentem egy faluba, annak abban a szocialista légkörben jelentősége volt. Súlyom volt, s ezzel meg tudtam védeni elképesztően avangárd irodalmi színpadokat is.

– Működtek ilyenek?

– Kiváló irodalmi színpadok működtek, például Domony nevű kicsi faluban. Olyan József Attila műsoruk volt, sose felejttem el. Színházban is ritka az ilyen élmény. Nem történt semmi, csak egy szép lány – aki civilben adminisztrátor volt valahol – mondta a verseket szövegőnk omló álmairól, s közben mereven, mechanikusan verte az írógépet és közben folyt a könny a szeméből. A rabszolgamunka és József Attila gyönyörű versei együtt olyan hatással volt rám, hogy én is majdnem könnyeztem. Aztán Veresegyházán Dániel Kornél volt az irodalmi színpad vezetője. Ma ő a veresegyházi művelődési ház igazgatója. Most tavasszal rendezett csodálatos Kárpát-med-

cei anyák napi versmondó versenyt, én nyitottam meg. A hetvenes években kiváló irodalmi színpadot vezetett, és nagyon veszélyes politikai vizeken eveztek. Jött is hozzám a nyomozó rendszeresen kérdezősködni.

– *S mit akart tudni?*

– Hogy van-e valami gyanús a járás területén. Nem mozgolódnak-e a fiatalok, nem beszélnek-e olyanokat, ami a nyugatot dicsőíti, a művelődési házban nem kapcsolja-e be valaki a Szabad Európa Rádiót.

– *Mit válaszolt?*

– Igyekeztem kimondottan kedves és segítőkész lenni. Mindenre azt mondtam, hogy „nem kapcsolják be, nem dicsőítik, nem beszélnek olyanokat”. Megkínáltam közben kávéval, meséltem az életről, csak arról nem, amit tudni akart. Sőt, mindig csodálkoztam: létezik ilyesmi az országban? Nem is volt semmi probléma, pedig volt néhány dolog, ami az akkori viszonyok között feltűnhetett volna.

– *Mennyi ideig dolgozott Gödöllőn?*

– Három és fél évig. A szakmát itt szerettem meg igazán.

– *Nem akart a fővárosban dolgozni?*

– Erősen pesti mentalitású vagyok. Manapság sokan szídják ezt a várost, hogy bűdös, mondogatják: milyen jó lenne falun élni. Én nem tudom elképzelni. Csak azért mentem Gödöllőre, mert szolgálati lakással hirdették az állást.

– *Akkor már családja is volt?*

– Még csak ketten voltunk a feleségemmel. Véletlenül hallottam erről az állásról, délelőtt tizenegykor, s fél kettőkor már Gödöllőn voltam a járási tanács elnökénél. Kicsit kételkedtem, hogy ilyen fiatalon engem választanak. Nekem akkor nagyon ellenszenves volt, hogy mennyire feudális ez az ország, mindenki felfelé igazodik. De ugyanakkor az értelmes közös munkának megvolt a szépsége. Amikor kimentem egy faluba, huszonhárom éves létemre őszinte tisztelettel fogadtak, és hatvan éves nénikék „felügyelő úrnak” szólítottak. Ez nekem is tartást adott és persze kötelezettséget is jelentett. Ha a patriarchális viszonyokat jó célra használja az ember, akkor sok jót lehet csinálni. Az nem baj, hogy megmondtam: legyen Galga-menti fesztivál. Erre majdnem ezer ember lépett színpadra a járásból. Óriási ünnepség volt. A záróünnepen háromszáz ember énekelt együtt. Tulajdonképpen a dolgok történnék maguktól is, de valakinek össze kell fogni azokat. Az első perctől így dolgoztam a járásban.

– *Nem mondták, hogy „mindez nagyon szép, fiatalember, de be kellene lépni a pártba”?*

– Sokszor mondták.

– *Hogyan tudott ellenállni?*

– Fantasztikus szerencsém volt. Semmi különös trükköm nem volt azon kívül, hogy négy-öt év múlva mindig továbbálltam. Hazudnék, ha azt mondanám, hogy ezért. De valahogy mindig éppen akkor léptem tovább, mikor kezdett kínos lenni.

– *Egyébként is négy-öt év, amit egy munkahelyen kibír?*

– Ez így van. Az intézet a kivétel. Gödöllőn egyébként nagyon jól éreztem magam. Volt egy szolgálati motorom, egy Pannóniám. Megláttam a járási hivatal udvarán, ott porosodott. Mondtam: nekem jó lenne. Odaadták. Nagyon szerettem, bejártam az erdei utakat, ösvényeket. Reggel nyolcra bementem a hivatalba, másfél-két óra alatt elintéztem az átkozott papírmunkát, és tizenegykor már kint voltam valahol. Láttam, hogy jó irodalmi színpadok vannak. Gondoltam: akkor hát irodalmi színpadi találkozót kell rendezni! Rögtön kiderült, hogy ezt Erdőkertesen és Veresegyházon is így gondolják. A tóparton tartottuk a színházi napokat. Budapestről is jöttek

vendégek, Szentmihályi Szabó Péterre emlékszem, Máté Lajos, Éles Béla az intézetből, Dinnyés Jóska jött dalolni, és még sorolhatnám. Nagyon jól sikerült. Kórusoknak kórustalálkozót szerveztem. Rendeztünk zenei estét a péceli Ráday-kastély parkjában, és a kastélyban Gödöllőn. A városban lakott Torma Gabi zongoraművész, neki szerveztem hangversenyt, és közben egy értelmiségi kör is kialakult. Nem is tudom, ilyen alkalmakra honnan szereztem azt a pici pénzt.

– *Lehet, hogy nem is pénz kell mindehhez?*

– Ma már pénz nélkül nem lehet megmozdulni. Akkor fillérekbe került a nyomda, a világítás. A művészek sem voltak anyagiasak, kevés pénzért is szívesen felléptek.

– *Miért lett vége a gödöllői korszaknak, ha ilyen jól érezte magát?*

– Úgy gondoltam: itt már csináltam sok hasznosat, ezek már maguktól is mennek tovább. És tényleg: néhány év múlva Polonyi Péter lett az utódom, aki fantasztikus dolgokat csinált. Felépült a Gödöllői Művelődési Központ, s a kezdetektől máig Kecskés József az igazgatója, akinek ez az élete.

– *S önnek mi volt a következő állomás?*

– Utólag úgy látom: nem kellett volna eljönnöm Gödöllőről. Nagyon szép korszak volt. De hívtak a megyei tanácshoz művészeti előadónak. Előre tudtam, hogy nem fogom nagyon szeretni, de azt gondoltam, hogy a lakást tulajdonképpen a megyétől kaptam. Máshová nem is mehettem volna, csak a megyéhez. A járásnak is kitüntetés volt.

– *Önnek meg előrelépés...*

– Nem nagyon izgatott. Azt viszont nem tudtam előre, hogy ennyire fogom utálni. Lázadó fejjel azt gondoltam: majd én felkavarom az állóvizet, és toborzok egy fiatal csapatot. De ez a megyénél nem ment.

– *Papírmunka, iroda?*

– Fél évig semmilyen munkát nem kaptam. Ültem az irodában és malmoztam. Már azt találtam ki, hogy bevitem a cipőpucoló szerszámokat, mert felüdülés volt a vécén cipőt suvíkolni. Közben, ha tehettem, jártam a megyét. Négy-öt hónap után az illetékes vezető – engem mindig Ceausescu emlékeztetett – behivatott a nagy irodájába. Ott ültek a hosszú asztal végén a megyei főmuftik, és faggattak. „Hogy gondolja maga ezt a megyei munkát?” Mondtam: odamegyek, ahol segítség kell. „Lejártja a megyei tekintélyt. Felejtse el, hogy úgy közlekedik itt, mint valami járási ember. Vegye tudomásul, hogy ez a megyei tanács.” Borzasztó volt.

– *Meddig bírta ezen a helyen?*

– Nem egészen egy évig. A nagy letolás után pedig eszméletlen sok munkát kaptam. Hatalmas megyei könyvkiadást irányítottam, kézirathegyekkel, Kossuth Nyomdával. Megkaptam még a Szentendrei Teátrumot is. Szóval, belöktek a mélyvízbe. Megoldottam a feladatokat, de minden lépést egyeztetni kellett a megyei pártbizottsággal. Utáltam. Egyszer például arra kaptam megbízást, hogy szervezzek meg egy nagy évfordulót. Azt hiszem, április 4. volt. Százhalombattán művészeti műsort kellett összeállítani; de kiadták, hogy mindenképpen Iglódi István rendezze, lépjenek fel a Huszonötödik Színház színészei, szerepelnie kell még a váci Vox Humanának, a százhalombattai úttörőknek, legalább száz szereplő kell, és hasonlók. Délután háromkor kezdődött egy megyei koordinációs ülés, este negyed kilencig ment a forgatókönyv egyeztetése a legapróbb részletekig. A megyei pártvezetés, tizenöt ember volt jelen, velük szemben Iglódi és én. Olyan nagyhatalmú emberek álltak velünk szemben, hogy nem is lehet elmondani. Azt akarták, hogy tömegek legyenek a színpadon. A nézőtéri tömegeket megol-

dották, de a színpadon is tömegeket akartak látni. Iglódi azért harcolt, hogy Jobba Gabi egyedül maradjon a színpadon. Órákig folyt a vita, mindenki kötelességének érezte, hogy hozzászóljon. Én meg a legkisebb ember voltam, s mégis Iglódi mellé álltam.

– *Megint leszidták?*

– Ekkor már nem. De tudtam: leírtak. Elkönyveltek, hogy nem vagyok az ő emberük. A nyár hűvös légkörben telt. Akkor jártam egyetemre is, államvizsgára szabadságot vettem ki. Szeptember elején volt egy megyei művelődési osztály-értekezlet, vagy harmincán dolgoztunk az osztályon az oktatásiakkal együtt. Ma is büszke vagyok erre: majdnem húsz percet beszéltem arról, hogy miért emberellenes, ami ezen az osztályon történik. Arra építettem fel a mondandómat, hogy Gyálon leégett a művelődési ház, s mikor bejöttek, hogy mit csináljanak, akkor a hátuk mögött kiröhögtek őket. „Hát ezért vagyunk mi? A Szentendrei Teátrum, az igen. De a gyáli művelődési ház...” Arról beszéltem: igenis, azért vagyunk, hogy Gyálon jobban menjen a művelődés. Kötelességünk segíteni.

– *Hogyan fogadták?*

– Köpni-nyelni nem tudtak. Szerintem ebben az időszakban ilyesmi nem történt megyeházán.

– *Mi lett belőle?*

– Akkor nem mondtak semmit, de visszahallottam: két-három év múlva is nyilvános megyeülésen szidott a megyei elnökhelyettes, hogy ilyen ember dolgozott itt, aki ennyire nem látta a feladatokat helyesen. Hatalmas felfordulást okozott, de nem tudtak rá reagálni. Nem is ők mondtak fel, én kerestem állást, sürgősen. Közben államvizsgáztam az egyetemen, nagy dolgozatot írtam a klubmozgalom történetéről. Arról szólt, hogy miért lett ebből „ifjúsági klubmozgalom”, mikor régebben egyáltalán nem csak a fiataloké volt. Heleszta Sándornál írtam. Nem tudtam róla, hogy elhozta megmutatni Vitányi Ivánnak. Ki is adta az intézetet. S mivel munkát kerestem, azt mondta Vitányi, hogy jöjjenek az intézetbe.

– *S mivel foglalkozott az intézetben?*

– A megyei tanácson nem sikerült csapatot szerveznem. Az intézetben akkor alakult egy fiatal „szabadcsapat” Vitányi Iván mellett, a művelődési otthonok osztálya Beke Pali vezetésével. Varga Tamás, Lipp Márta, Kovács Sándor, és sokan mások. Az akkori minisztérium azt várta el, hogy irányelveket és statisztikai elemzéseket készítsünk. Biztosan írtunk ilyeneket, de emellett megcsináltuk, amit gondoltunk.

– *Akkoriban amolyan „béke szigete” volt az intézet, úgy tudom.*

– Inkább azt mondhatom: megtűrt belső ellenzék voltunk. Vitányi Iván védőernyőt tartott felettünk. Csak az volt a rossz, hogy mi kimondhattunk néhány dolgot, de azt más nem tehet meg. Ha egy vidéki klubvezető továbbadta, amit tőlem tanfolyamon hallott, akkor őt seggbe rúgták.

– *Mi volt, amit kimondtak?*

– Voltunk olyan rafináltak, meg ebben a rendszerben szocializálódtunk, hogy finoman tudtuk mondani, amit gondoltunk. Volt néhány abszolút tabu téma: '56 és Nagy Imre, a Szovjetunió vezető szerepe, egyházi dolgok. Ezeket a témákat nem érintettük. Végős soron nem rúgtuk fel a szabályokat. A legjobban a táncház-mozgalom fejezte ki, hogy mit gondolunk a világról: közösség, modernség és hagyomány együtt. Az intézetben ezt próbáltam képviselni. Az ifjúsági klubokba próbáltam elvinni ezt a szellemet, igyekeztem segíteni és védeni azokat. A mai napig nem szeretem, ha idős kollégák kiállnak egy-egy konferencián és patetikus dolgokat mondanak. Soha nem szerettem a magaskultúra és a tömegkultúra szembeállítását.

Mindig az értelmes, tartalmas dolgokat szerettem, amit ráadásul szívesen csinálnak a fiatalok.

– *Az országjáró hajlamát sikertült itt az intézetben is megtartania?*

– Igen. De azért az országos hatáskör sokkal bonyolultabb. Képzéseket szerveztünk, jó könyveket adtunk ki. Nógrádi Gábor Public Relations című könyvét például, 1976-ban, a klubvezetők kiskönyvtárában. Szinte hihetetlen. A hetvenes évek elején virágzott a klubmozgalom, a táncház-mozgalom, az irodalmi színpadok. Három-négyezer ifjúsági klub volt az országban. De később, a hetvenes évek végén a KISZ nagyon ráteyerelt. Rájöttek, hogy van ebben valami, és minél előbb el akarták KISZ-esíteni. Létrehozták az Állami Ifjúsági és Sporthivatalt, ahol kitalálták, hogy nyilvántartásba kell venni az összes klubot. Nagy csata volt Barabás Jánossal, a KISZ KB titkárával, hasonló, mint amit Pest megyében műveltem. Hatalmas lepedőket gyártottak, színes kartonokat, azt kellett kitölteni minden klubvezetőnek, és a sárgát a megyének küldeni fel, a zöldet a pesti központnak, stb. Keményen megpróbáltuk ezt megakadályozni, mondtam: ez a klubmozgalom halálát okozhatja. De akkor Barabás János azt mondta: „Aki az ifjúsági klubok nyilvántartásba vételének az ellensége, az a szocializmus ellensége.” Ezzel eldőlt a kérdés, nem is szóltam többet. Ha ezen áll vagy bukik a szocializmus, akkor nincs mit tenni. És valóban megtörte a folyamatot. Vagy én fogtam fel így, és megsértődtem, ezt már nem tudom. A táncházak nem dőltek össze. A klubokból is maradt valami, de az a töltés, ami a hetvenes évek elején volt, elveszett. Beépültek a létező rendszerekbe, KISZ-be, művelődési házakba, és elhalványultak. Akkor, talán 1980-ban írtam a szamizdatot.

– *Szamizdatot?*

– Vitányi Iván nevezte a „közművelődés szamizdatjának”. Harmincoldalas frás volt. Nem tanulmány, inkább szubjektív kirohanás.

– *Miről szólt?*

– Hogy az emberarcú szocializmus illúzió. Nem javul semmi, marad a bürokratikus, elidegenedett, emberellenes rendszer. Szabó Zoltánt idéztem, aki szerint Magyarországon a kimondott szó hasonló a kőhöz, amit bedobnak a tóba, néhány hullámot ver a felszínen, aztán elsüllyed mindörökre. Volt, amit körmonfontan fogalmaztam, de volt, amit leírtam kereken.

– *Legépelte, sokszorosította, és az intézet folyosóján a kollégák kezébe nyomta?*

– Így terveztem, de csak három vagy négy példány készült el. Az első nap letiltották az anyagot az intézeti házi nyomdában, amely a könyvtárhoz tartozott. Ennek a vezetője volt Kovács Sándor. Egy csapatban indultunk, aztán ő egyre fontosabb pártember lett. Biztos vagyok benne, hogy ő jelentett fel. A Komárom megyei első titkárnak küldte el a stencilezett példányt, aláhúzatva. Látták az asztalán: azok voltak kiemelve pirossal, amit a párt Központi Bizottságából visszakerdezték. Kovács egyébként a rendszerváltás után a Kulturális Minisztérium közművelődési osztályvezetője lett Andrásfalvy Bertalan idején. Fényi Tibor 1990-ben megírta egy lapban Kovács történetét „Az új ember Kovácsa” címmel, hogy ő jelentette fel Vitányi Ivánt, Háy Ágneszt és Földiák Andrást. Azért vagyok benne biztos, hogy tényleg így történt, mert akkor Fényit megfenyegették, hogy feljelentik a bíróságon, de ez nem történt meg.

– *Mi lett a szamizdat következménye?*

– Akkor az egész oktatási osztály vezetője voltam, és a felnőttoktatási csoportot is vezettem. Amikor feljelentettek, Ács

Miklósné felfüggesztette az osztályvezetői kinevezésemet, de közben ugyanazt csináltam, csak három hónapig csoportvezetőként írtam alá. Aztán visszaállt a régi felállás. Nekünk egy szintig megengedték, hogy szokimondóbbak legyünk.

– *S mit tett, miután rájött, hogy a nagy célok nem megvalósíthatók?*

– El akartam menni az intézetből, mert úgy gondoltam, hogy ennek már nincs értelme. S akkor itt mások is csalódtak, beleértve Vitányi Ivánt is. Az eredeti csapatunk végül is feloszlott. Vitányi megkért, hogy vezessem az oktatási osztályt. Oktatásszervezéssel foglalkoztunk. Kicsit bürokratikus munka volt. Röviden: az volt a cél, hogy minden művészeti ágban legyen igényes képzés és továbbképzés. Egyébként óriási kulturális jelentősége van az intézet ilyen irányú tevékenységének. Aztán 1986-ban megpályáztam a Magyar Népművelők Egyesületének titkári állását, amely az intézet épületében működött. Akkor még szokatlan volt, hogy az egyesület országos elnöksége pályázatot ír ki. Úgy gondoltam: ami állami szervezésben nem sikerült, az talán civil szervezet keretén belül igen. Akkor még nagyon kevés civil szervezet működött. Azt gondoltam, hogy szakmai összefogással, amikor az emberek maguk szervezik a saját ügyeiket és nem az állam mondja meg, mit kell csinálni, akkor ebben nagy lehetőségek lesznek.

– *Mit jelentett ez a titkári munka?*

– Az ország egész területéről toborzódott az elnökség, akik társadalmi munkában dolgoztak, elnököt választottak. A titkár olyan volt, mint ma egy maszek vállalkozó. Egy félállású titkár-nő, egy pecsét és egy számlaszám tartozott hozzá, és egy kicsi iroda. Azt jelentette, hogy amit az egyesületben csinálni kellett, azt mind én intéztem, de nem feltétlenül én csináltam. Volt egy lapunk, a Szín egyik elődje, az volt a címe: TIM – Társadalom, információ, művelődés. De a rövidítés a csapatmunkára is utalt. Minden egyesületi munkám mellett én csináltam. Saját kiadványaink és rendezvényeink voltak, sokszínű tevékenységet folytattunk.

– *Megtalálta ebben a munkában, amit keresett?*

– Részben. Szerettem ezt a munkát, s a mai napig szeretem az egyesületet. Magyarországon fontosnak tartjuk a civil szervezeteket, de gyakran nem alulról építkező egyesületek ezek. Inkább egy középben lévő rétegből néhány ember tartja fontosnak az adott ügyet, ők szerveznek maguknak tagságot, akik segítenek abban, hogy megcsinálják, amit akarnak. Sokszor próbáltam puhatolni, hogy mit tartanak fontosnak a vidéken egyedül dolgozó kollégák, de nem jutottak szóhoz. Nem hibáztatok senkit ezért, mert szakmailag nagyon fontosnak tartom, de a civil szerveződésnek nem a legjelesebb példája. Körülbelül öt évig dolgoztam titkárként. Sokáig nem akartam csinálni. Olyan lett, mint egy kis magánvállalkozás. A számlát is én kezeltem. A rendszerváltás után voltunk, az említett Kovács Sándor lett a minisztériumban a közművelődési osztályvezető. A borzalmas az volt, hogy a rendszerváltás előtt én voltam az ellenzéki, és Kovács, mint pártvezetőségi tag testesítette meg a hatalmat. A rendszerváltás után én lettem a sztalinista, aki a Magyar Népművelők Egyesületének titkáráként a szocialista művelődési házakat védi, ő pedig lett a kormánypárti-népnemzeti, és megint a hatalom képviselője. Valószínűleg volt szerepe abban, hogy az egyesület nem kapott állami támogatást. Nyár elején láttam a számlánkon, hogy nekem itt már szeptemberben nem lesz fizetésem. Akkor hirdették meg az Almássy téri Szabadidő Központ igazgatói állását, s megpályáztam. Tizenhat pályázó közül nyertem el.

– *Újból a népművelői munka sűrűjében...*

– Nekem ekkora sikerem nem volt több, mint az Almássy téren. Öt évig csináltam és nagyon jól ment a ház. Meg kellett fogni minden fillért, de nem voltak súlyos pénzügyi gondjaink. Könnyen találtunk szponzorokat. Ha elküldtünk harminc jól megfogalmazott levelet, abból két-három komoly szponzor lett. Ma háromszázból jó ha egy adódik. Weber Péterrel – aki annak idején a gimnazista irodalmi színpadot vezette – együtt hoztuk létre az Előter Művészeti Iskolát. Addig Magyarországon csak zeneiskolában volt művészeti oktatás. De olyan nem volt az országban, hogy nem zeneiskolaként oktattak volna művészeteket. Igen jó iskolát csináltunk néptánc, balett, színjátás és képzőművészet tanszakkal.

– *A művészeti iskolán kívül volt valami, amiben az ön igazgatása alatt új arcúlatra lett a háznak?*

– Büszkén mondom, hogy nem. Az Almássy tér nagyon jól ment mindig, mióta 1983-ban átadták, egészen a mostani megszűnéssel fenyegető válságig. Ha érdemem van, akkor az egyik, hogy jó pénzügyi helyzetet sikerült fenntartani. A másik, hogy kiváló csapatot, tehetséges fiatal gárdát sikerült összehozni. Sajnos ma már senki nincs ott közülük. A harmadik, hogy a ház meglévő profilját tudtuk jó reklámmal még jobban eladni, mint addig bármikor. Nem új dolgokat találtunk ki, hanem azt fejlesztettük, amit már megszeretett a közönség. Mindig is fellegvára volt a népművészetnek és táncnak. Ezt vittük tovább. A szezonnyitó táncmulatság országos jelentőségű lett. Nagy népművészeti események voltak sorozatban. Emellett a rock-koncertek voltak népszerűek. Nálunk mindig a kezdők, az újak léptek fel, aki már befutott, az a Petőfi Csarnokban játszott. Jó avantgárd koncertek voltak, ahol a kísérletezők bemutatkozhattak. Népszerűek voltak a gyerekrendezvények. A kölyökvarat sikerült felfejleszteni. Vasárnap délelőttként a pincétől a padlásig mindenütt mást lehetett találni. Az egyik teremben matchbox-birodalom volt, a másikban kosárfonást lehetett tanulni, a harmadikban vetélkedő volt. Találtak maguknak elfoglaltságot a gyerekek. A kerületi érdekltségű programokat fontosnak tartottuk. Cigány édesanyák klubjától kezdve volt honismereti klub, kerületi költők klubja, s még rengetegféle, ami az ottaniaknak fontos volt. Igyekeztünk erősíteni a helyi kötődéseket. Kicsit a teaház folytatásaként megcsináltuk az asszociatív elmék klubját. Ezt nagyon szerettem. Egyetlen szóra, fogalomra épült. Például a halról szóló estre meghívtunk szakácsot, aki elmondta, mit lehet készíteni halból, teológust, aki elmondta, hogy szerepel a hal a Bibliában, csillagászt, aki a hal csillagjegyről beszélt. Aztán a közönség mondta el, ami eszébe jutott.

– *Teaház? Erről még nem beszélt.*

– Még az intézetben dolgoztam, mikor egy nagyon jó teaházunk volt a Szentkirályi utcában, egy presszóban. A működését végig dokumentáltuk, meg is jelent egy kötetben az összes este leírása. Ez volt az egyik dolog a pályafutásom alatt, ami igazán a szívemből jött. Heti három alkalommal volt összejövetel.

– *Kik jártak ide?*

– Hogy kik? Mindenki. Rákóczi téri keményfitűk, iskolaigazgatók, avantgárd pesti művészek, vegyes társaság. Aki akart, bejöhettek. Volt egy emeleti különterem a presszónak, ott tartottuk. Arra kaptunk pénzt, hogy bemutassuk: alkohol nélkül is lehet jól, kultúráltnan szórakozni, teával. Jó teákat kínáltunk, de nem tiltottuk a sörivást sem. Öten csináltuk. Minden este volt egy házigazda, aki a tartalmi programról gondoskodott. Adtunk arra, hogy rangos vendégeket hívjunk: tudósokat, művészeket. Az volt az elképzelés, hogy egy nagyon rövid bevezető után beszéljünk. A házigazdának mindig volt egy segítőtje, aki bele-

kérdezett, és arra ügyelt, hogy gördülékenyen folyjon a beszélgetés, amibe a közönség is bekapcsolódott. A másik segítő dolga az volt, hogy az ajtóban fogadja a vendégeket. A józsefvárosi közönség hálás volt, hogy megszólították őket. Húsz és nyolcvan között váltakozott a vendégek száma. Sokszor éjszaka kettőtől, háromig ottmaradtunk. Ezt a nyitott beszélgetős műfajt én vittem az Almássy térre.

– Ez is egy öt éves korszak volt. Miért váltott megint, ha jól érezte magát?

– Intuitív alkat vagyok: döntök, aztán magam is elgondolodom, miért tettem. Két oka lehetett, hogy megpályáztam a Magyar Művelődési Intézet igazgatói állását. Az egyik a személyes kihívás. Az Almássy téri öt éves kinevezés vége felé jártam. A másik ok: azt gondoltam – s ma is így gondolom –, hogy a magyar kultúra és művelődés egy kicsit azon is múlik, hogy lesz-e intézet és jól végzi-e a dolgát. Az események mindezt nyomasztóan igazolják. Ebben a széttagoltságban óriási értéknek tartom, hogy nálunk a több mint húsz közművelődési szakág értékei együtt jelennek meg. Nagyon fontos, hogy minden szakágnak vagy műfajnak, a lószőrre-készítésnek is legyen szakirodalmi, továbbképzési és kiállítási fóruma, szakmai rendezvénye. De még fontosabb, hogy az egész beépül egy információs rendszerbe, ami egyszerre forrás és segítő, eligazító – ez óriási érték. Nem nekünk kell kiadni az összes szakirodalmat, de a mi könyvtárunknak tudnia kell arról, hogy mi jelenik meg, és be kell szereznie. Ugyanígy nem nekünk kell minden képzést megszervezni, de tudnunk kell, hogy milyen képzési lehetőségek léteznek az országban. A harmadik terület az információs rendszer, amelynek segítségével – például az interneten – meg lehet találni mindent. A negyedik a rendezvények szervezése. Ha nincsen a szakágot reprezentáló méltó rendezvénye egy szakterületnek, akkor mi szervezzük. Ennek talán az intézetben túlsúlya van a többi területhez képest. Nem biztos, hogy nekünk kell lenni az ország legnagyobb művelődési házának. Az ötödik terület a statisztika, a kutatás és elemzés, az, hogy tudjuk, mi történik, hol vannak gondok. Meggyőződésem: mindez fontos ellenerőt képezhet azzal a szörnyű uniformizálódással szemben, ami ma zajlik a világban.

– Kritikus: nem próbálja saját elképzelése szerint átforgatni az intézetet?

– Soha nem voltam az a típus, aki fenekestül felforgatja a meglévő dolgokat. Egy ötven éves intézmény esetében ehhez nagy bátorság kellene. Önállóan, a saját elképzelésük szerint dolgoznak a munkatársaim.

– Úgy tudom, megparotta azt a régi szokását, hogy rengeteget utazik az országban. Mi a hatása annak, ha a Magyar Művelődési Intézet igazgatója részt vesz egy vidéki rendezvényen?

– Megerősítő szerepe lehet a jelenlétemnek. Az önkormányzatok megalakulása következtében minden település más úton jár. Szomszédos települések is nagyon eltérően gondolkodnak arról, hogy fontos-e a kultúra. Azon települések számára, amelyek áldozatokat hoznak a kultúráért, megerősítés lehet, ha az országos intézet igazgatója, vagy a kollégáim meglátogatjuk őket. Más hatásunk nincs és ne is legyen. A minisztériummal együtt már többet tudunk tenni: a közművelődést szolgáló önkormányzatok számára készülő kiadványokkal, intézkedésekkel segíteni lehet. Igyekszem egyébként nagyon komoly emberként fölteni az önkormányzatoknál. Öltönybe bújok és komoly vagyok. Megnyitom a rendezvényeket, s ezzel remélem, erősítem a súlyát. De a legjobb és leghasznosabb az, mikor az ünnepség után le tudunk ülni bagolyást enni a közművelődési szakemberekkel, vagy a táncsoport tagjaival. A kettőnek

együtt van hatása. Különösen így van ez a határainkon kívüli magyar vidékeken, ahol még nagyobb súlya van, ha „direkt Budapestről” jön valaki.

– 1996-tól igazgatja az intézetet. Közben kormányváltás volt. Mint állami intézmény vezetője, érzékelt-e valamikor politikai jellegű befolyásolási kísérleteket? Vagy ugyanúgy önálló szellemi műhely az intézet, mint a rendszerváltás előtt?

– Ha van is ilyen kísérlet, az csak jó. Itt van az asztalomon a „harangozás” programja. Megállapodtunk a helyettes államtitkár úrral, hogy az országban sok helyre küldünk a Déli harangozó történetéről szóló igényes, szép könyvből, ahol ezt megfelelő helyi megemlékezés keretében átadják. Szívesen csináljuk, s erősítjük egymás munkáját. Viszont drámaian érint engem, s nem rejtem véka alá: a Hagyományok Háza.

– Ez Sebő Ferenc ügye?

– Az ő húsz éves ötlete került előtérbe megint. Nagy vita van erről. Szerintem nem szerencsés bezárni egy helyre a hagyományokat. A mi intézetünknek a kis falusi civil szervezetekkel állandó kapcsolatunk van, mi együtt dolgozunk a helyi népművészekkel. A Hagyományok Házában a hagyomány gyűjtéséről és kutatásáról van szó távol a napi gyakorlattól. Az intézet létét nem fenyegeti ez a terv, de felborul a rendszer, ha ki vennék belőle a hagyományok ápolását. A magyar művelődés természetesen egységét bontaná meg. Ezen vitatkozunk a minisztériummal, de különben jó az együttműködés.

– Beszéljünk kicsit személyes dolgokról. Az önre jellemző szemléletet és értékrendet memyiben hozta otthonról?

– Biztos, hogy édesanyámtól sok minden ered. Pedagógus és nagy iskolai közösség-szervező volt. Nagyszerű gimnáziumi osztályokat hozott össze. De sokat számított, hogy Újpesten, munkakörnyezetben nevelkedtem. Megtanultam, hogyan kell a kocsimában is értelmes dolgokról beszélni, s ebben a közegben hogyan lehet izgalmas dolgokat csinálni.

– Hogyan folytatódik ez a családjában?

– Nagyobbik fiamnál erősen visszaköszön. János huszonkét éves. Országos vasútmodellező közösséget szervez. Már gimnazista korában Belgiumban és Bukarestben rendezett vasútmodell-kiállítást. Óriási szakértő ebben. A gimnáziumi osztályában és az egyetememen is mindig kulturális szervező volt. Másfél évig a műszaki egyetemre járt, de otthagyta. Most Pécsen tanul szociológiát. Én más vagyok. Mindig szerettem a munkámat, a közösséget, de mindig törekedtem arra, hogy jusson idő olvasni, írni, gondolkodni. Nem vagyok elzárkózó, de igyekeztem úgy alakítani a magánéletemet, hogy néha nyugtom is legyen. János nem, ő talán túlságosan is közösségi ember. De végül is jól végzi az egyetemem. A kisebbik fiam nyolcadik általánosba jár. Pont az ellentéte: túlságosan is zárkózott. Rengeteget olvas, s igen eredeti dolgokat csinál. Nagyon jó esze van, mindig meglepi az embert, de kicsit aggasztó is, hogy ilyen kisgyerek hogy tud ennyire élesen gondolkodni.

– Felesége, Örszigethy Erzsébet rokonszokmát ír: szociológus.

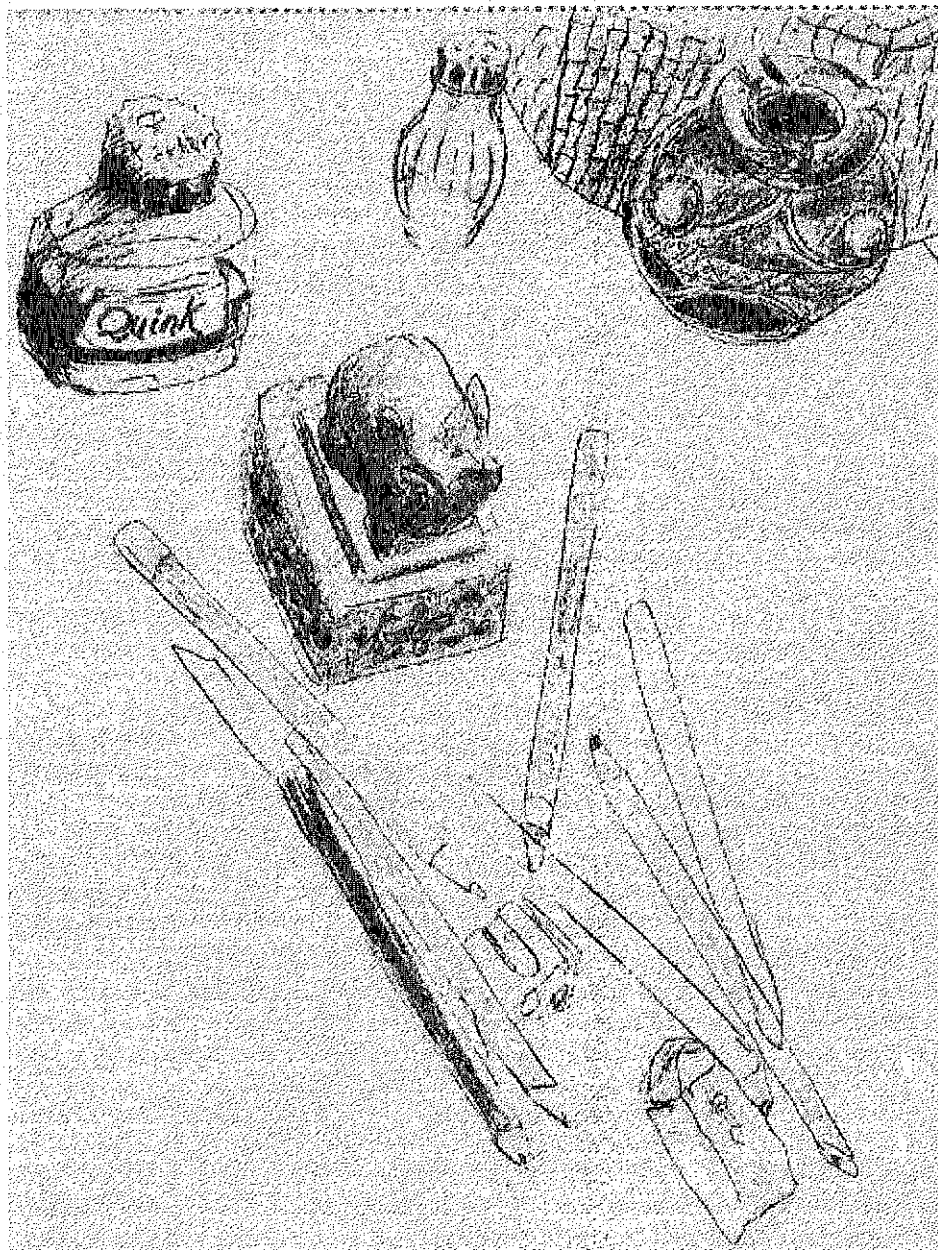
– Ő is Szombathelyre járt, népművelőnek tanult, de ő nem találta meg ebben mindazt, amit én. Néhány évig dolgozott a szakmában, aztán elment újságíróra, azt szereti. A gödöllői időszakban a Pest Megyei Hírlapnak egy járasi mellékletét írta. Rengeteg személyes kapcsolatot alakított ki, megismerte a Galga-mentét. Ebből lett aztán az első könyve a Magyarország felfedezése sorozatban, az Asszonyok férfisorban. Ma már főleg kutatással foglalkozik.

– Az ajándék-órákat mivel tölti szívesen? Mi az, amivel feltöltődik?

– Fontos a családdal töltött szabadidő. Nemrég voltunk a

Balaton körül biciklitúrán. De legszívesebben szakirodalmat olvasok, gondolkodom. Talán a filozófia áll hozzám a legközelebb, s mellette a művészettörténet, a pszichológia és a szociológia. Nagyon érdekes korszakot élünk. Előttünk változik őrült tempóban a világ. Szeretném minél inkább megérteni ezeket a folyamatokat. Az érdekel, hogyan tudjuk – nem erőszakkal, s

nem szentségnek kiáltva ki, de – az élet részévé tenni mindazt, amit értékesnek tartunk. Mindezt szeretném egy olvasható, nem elvont, de a helyzetünk ellentmondásosságát, és a kultúra lehetőségeit mégis átfogni képes könyvben megírni, de erre alig jut időm az intézet mellett.

MAGYAR NÉPMŰVELŐK VÁNDORGYŰLÉSEN

A Magyar Népművelők Egyesülete a millennium évében a „királyi városban”, Székesfehérvárott tartotta Vándorgyűlését. Mindazok a kísérőjelenségek, amelyek az összejövetelt jellemezték, egy olyan civil szakmai szerveződéséi lehetnek, amely múltjával nemcsak óriási taglétszámot szerzett magának, de hagyományt is teremtett a közös munkában, és az együtt ünneplésben is.

A három napos rendezvénynek csak első napján volt szerencsém együtt lenni a várost helyszínváltásokkor el-ellepő, minduntalan kis beszélgető csoportokká szerveződő népművelőkkel. Az évente adódó biztos találkozás lehetősége és hagyománya evidenciává teszi az egymást látást, a mindent megbeszélést, ugyanúgy, ahogy a falusi búcsúknban évről évre egymást láthatják a rokonok, a messzi-földiek is, s mindenki értesülhet az újonnan születettekről, a betegségekről, az új kocsiáról, vagy az árvíz ellen épített gát közös munkálatairól.

Egy szakma, ha egyesületi vándorgyűlésén „Ezredfordulós bál”-t tart, erősnek és öntudatosnak kell, hogy tudja magát. Ha már az első estén két kiállítás megnyitására is alkalom ez az együttlét, s közülük a szakmaira – amelyet Bóka Mária talált ki és rendezett meg – még nem volt példa: TÁRGYAK – (SZÍN)-TEREK – ÉLETKÉPEK. Közművelődési „design” az elmúlt évtizedekből; ha az együttlevők mulattatására a kultúrműsort a szakma országos intézményének a munkatársai (Tóth Zsuzsanna és Bodnár Gábor a Magyar Művelődési Intézet Vizuális és Előadóművészeti Osztályáról) képesek adni, bizonyosnak mondható a szerveződések egy olyan típusú felhajtóereje, amely inspirációval, motivációval, és ezzel együtt növekvő teljesítményekkel jár. Ahol a derű a velejárója a sokféle és izletes vacsorának, s borok kísérik az evést és beszélgetést, miért is ne játszana ötleteitől indítva is a barátai között levő. Ipartörténeti múzeumi tárgynak beillő nyomtatógépen frissen nyomják a 2000. október 26-i ajánlatot, „Csapongó viták, pillekönnyű borok. Kellner Feri bácsi mozija. Emelkedett gondolatok Vitányi asztalánál. Kovács Gyuri bácsi kocsmája. Tóth Csaba a zongoránál.” (Csak zárójelben jegyzem meg, hogy ennek az áziója nagyon nagy volt, mert fél-illegálisan ült Tóth Csaba a zongoránál, s így sokan lemaradtak róla, akik szerették volna hallani!) A stencilen jelent meg az „Erika verse”, az alkalmi költsézet eme becses darabja, „Születésnapod van ma,/ köszöntünk Borbáthék lányára!/ Elutaztunk Fehérvárra,/ egy jóízű koccintásra,/ hogy Téged megünnepeljünk,/ áldást kérjünk szép fejedre,/ s pezsgőt hoztunk a kezébe./ Éljen soká Erika!”, hisz Borbáth Erikának épp ezen a napon adatott a születése napját ünnepelni.

Vitányi Ivánt nyári születésnapja alkalmából az egyesület népművelőinek most sikerült köszönteniük, színpadon kapta meg a csokor virágot és a tisztelő mondatokat, amelyekre Pál Miklósné vállalkozott, s ezzel a nap egyik legnehezebb pillanatát hidalta át, hiszen elérékenyült helyzetben kellett helytállnia. Hogy Cseh Romhányi András mikor dalolt tamásul, s vicceket mikor mesélt, nem fedeztem fel. Azt sem, amikor Óváry Istvánt, a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma Közművelődési Főosztályának Főosztályvezetőjét felkérték, nyissa meg a Bóka Mária rendezte kiállítást. Van, amit még szintén nem találtam meg, pedig az ajánlatban szerepelt, s ugyanúgy nem hallottam Móser Zoltán fotóművész kiállítás megnyitóját sem, amire Dr. Altorjai András vállalkozott. Mire a fotókiállítást nézni kezdtem, már csak néhány maroknyi kollega állt a remekművek előtt. Késésem oka felettébb személyes természetű volt, amit nem szokott megbánni az ember, de most annál is inkább jól türtem mulasztásomat, mert így eszembe jutott, hogy elkérjem a megnyitó szövegét, s módomban áll, hogy közöljem, mindazoknak, akik szintén nem hallották, vagy azoknak, akik

újra is elolvasnák. S miután Altorjai szavai nem nélkülözik azt a méltóságot, amely mindig kísérőjelensége a szónak, ha egy művészről és alkotásairól szól, ezt az írást szánom beszámolómmal befejezésül. S ahogy ezt, úgy ajánlom, hogy olvassák el otthon újra egy öntudatos városvezető és jó házigazda, Warvasovszky Tihamér, Székesfehérvár Megyei Jogú Város polgármesterének a vándorgyűlésre kiadott meghívón közölt köszöntő szavait.

Móser Zoltán: „Hazám, Európa”.

Mit gondolnak, vajon milyen adottságok kellenek egy jó fotókiállítás létrejöttéhez – a fényképezőgépen kívül? Egy szem, mely észreveszi a témát, egy kéz, mely lefényképezi, előhívja, majd felnagyítja a képeket, és egy rendező elme, átvitt értelemben tehát egy fej, mely egymás mellé rakja a részeket, illetve kirakja a Részekből az Egészet.

A kis herceg történetéből ismerjük a róka tanítását, hogy jól csak a szívvel lát az ember, és ami igazán lényeges, az a szemnek láthatatlan. Ez Móser esetében is így van.

Ha megnézik a kiállítást, mindenki saját maga eldöntheti, hogy jól ismerjük-e Magyarországot, a történeti Magyarországot. Mósernél egyaránt Magyarországhoz tartozik a vasműveségéről híres, gyönyörű zárt közösségű erdélyi kisfalu, Torockó képe, háttérben a szigorú Székelykövel, vagy a festő Mednyánszkytól ismert felvidéki Beckó várának romja.

Megismerkedésünk idején magam az úgynevezett „rajongó” fotósok közé soroltam Zolit, mind az 50 000 Magyarországról készített felvételével együtt.

A kiállított felvételek derűsek, kiegyensúlyozottak, itt nincs semmi Vörösmarty szorongató depressziójából: „A nagy világon e kívül,/ Nincsen számodra hely./ Áldjon vagy verjen sors keze,/ Itt élned, halnod kell.”

Ezek a valaha Magyarországhoz tartozott részek is azzal a természetességgel tartoznak együtvé, mint ahogyan folyamatosan levegőt vesz az ember.

Ezen a kiállításon Magyarország és Európa épületei, arcai, templomai együtt láthatók, egymás mellett. Most is eldöntetlen marad a kérdés, hogy a Kelet vagy a Nyugat hatott-e elsődlegesen a másikra. Egyik a másikra, egyszer oda, s legalább annyiszor vissza is. Milyen jól megfér egymás mellett a zsámbéki romtemplom és a Canterbury székesegyház, a gömöri palóc ház és a szicíliai Mon Reale kerengője, mintha egymás testvérei lennének. Megkomponáltak a felvételek, jól vágottak a képek, semmi sem véletlen a részletgazdag fotókon.

Az itt kiállított képek személyes vallomásnak, vagy még inkább szenvedélyes állásfoglalásnak tekinthetők abban a kérdésben, hogy Magyarország része-e a valóságos és szellemi Európának. Megannyi kérdés, és rá rímelő válaszok!

Néhány évvel ezelőtt egy környezetvédelmi konferencia dekrétumában olvastam először azt, hogy „think globally, act locally” – ami magyarul annyit jelent, hogy gondolkozz globálisan, és cselekedj lokálisan. A globalizációra törekvést a modern ember nem tudja kikerülni, de ez a lokális, helyi cselekvés, ez itthon, Magyarországon gyakran elmarad.

Régóta ismerem és szeretem Móser Zoltán képeit. Az én ars poeticám szerint ezt a világot sokféleképpen lehet élni, de ahogy a művész teszi, úgy érdemes.

Itt és most Önök is láthatják Móser szenvedélyes fotós vallomását a hazaszeretetről, és asszociatív játékát a Közös Európáról. Egyiket a szívében hordja, másikat az emlékezetében őrzi az ember, és mégis békésen megférnek egymás mellett.

Kérem, tekintsek meg a kiállítást!

Mátyus Aliz

EMBER, ÁLLAT – KENTAUR

E rovat adta keretek között ezúttal két könyvről igyekszem számot adni Önöknek. Mindkettőt Csányi Vilmos, a kiváló etológus írta. Mindkettő az ember és állat kapcsolatáról szól. Az egyik, hogy úgy mondjam, komoly, tudományos munka, a másik... Hm. De erről majd később.

Kezdjük *Az emberi természet* című kiadvánnyal, amely egy újkeletű tudománnyal ismertet meg bennünket. A humán-etológia csírái először Konrad Lorenz írásaiban jelentek meg, s meglehetősen nagy vitákat váltottak ki. Lorenz ugyanis az embert nem valami különleges lényként, hanem az állatvilág részeként kezeli. Azt állítja, hogy viselkedésének alapvető vonásai alig különböznek az emberszabású majmokétól. Amikor pedig az agresszió magyarázatát keresi, úgy véli, kisebb hibát követünk el, ha azt gondoljuk, hogy az ember, mint minden állat, természeténél fogva agresszív, és igyekszünk ennek a természetét megérteni, az agressziót kontrollálni, mintha azt mondjuk, hogy nincs is agresszió, ez csak valami ördögi találmány, és ennek megfelelően cselekszünk. A Lorenzzel szembeni fenntartások nyilván ugyanarról az „ideológiai töről” fakadnak, mint Darwin esetében: a vallásos világnézetbe nehezen illeszthető bele az ember állati eredete.

Az emberi lét alapkérdéseit feszegető tudomány, a humán-etológia területére kalauzol bennünket Csányi Vilmos kiváló kismonográfiája, amely a múlt évben jelent meg a Vince Kiadónál. A kötet jól illeszkedik a kiadó „tudomány – egyetem” sorozatához, amelyben „hasznos ismereteket találhat az érettségire, egyetemi felvételre készülő középiskolás diák, de az egyetemi hallgató is”. A szerzőtől szerencsére távol áll mindenfajta szakmai nagyképűség, tudományos fontoskodás. (Egyébként meggyőződésem, hogy – műveljen bár művészetet vagy tudományt – csak a dilettánsnak van szüksége önigazoló, magamutogató „bravúrokra”, körmönfont, kicsavart kifejezésekkel telítődött stílusra.) Csányi világosan, közérthetően ír; Dóka Antal illusztrációi pedig nagyon szellemesek.

„Az etológia, így a humán-etológia is, a fajtaspecifikus, öröklött viselkedésformák vizsgálatát tartja legfontosabb feladatának” – írja a szerző és ezzel a megállapítással szembe száll azokkal a vélekedésekkel, amelyek – elsősorban megint csak ideológiai okokból – tagadják az öröklött magatartásformákat, mondván, ezek az emberi szabadságot korlátoznák. Csányi tényként veszi sorra, s mutatja be őket. Először az újszülött „öröklött mozgásmintázatát” elemzi; ezek a reflexek (szopás, kapaszkodás, hangulat jelző gögicselés) már közvetlenül a születés után működnek, tehát szó sem lehet tanult viselkedésről. Már az újszülött baba képes bizonyos imitációra: utánozza a felnőtt arcjátékát, ajakkerekítését, nyelvöltését, stb.

Sokáig azt gondolták, hogy a mosoly a kultúra hatására alakult ki. Ám az 1970-es években egy sor vizsgálat megcáfolta ezt a feltételezést: „A vakon és siketesen született gyermekek örök csöndben és sötétségben nőnek fel, az imitációhoz semmiféle információjuk nincsen, mégis éppen úgy megjelennek náluk a mosoly és a nevetés mintázatai, mint az egészséges gyermekeken.” De nehogy azt higgyük, hogy a mosoly és a nevetés képessége kizárólag az emberre jellemző tulajdonság: valamennyi főemlősnél megtalálható. Csányi szellemes példákkal illusztrálja mosoly és nevetés különbözőségének motívumait: „Egy köztisztelőben álló ember, például az államel-

nök, megjelenésekor helyénvaló, ha rámosolygunk, de a nevetés nem odaillő. A mosoly mögött mindig valamiféle rejtett félelem húzódik meg. A nevetés különböző fokozatai pedig felszabadult, játékos agresszióval, esetleg valódi agresszióval kapcsolatosak.” Hasonlóan tanulságos a csók filogeneze is: a mozdulat „valószínűleg a csimpánzoknál, az orangutánoknál és az embernél is megtalálható »csócsáló etetésre« vezethető vissza. Az anya először jól megrágja az ételt, és azután azt közvetlenül a kölyök vagy a gyermek szájába juttatja.”

Áttekintve az „emberszabású viselkedés” történetét, a főemlősök csoportszerkezetétől a csimpánzkultúrákon és az emberi agresszióig a kulturális evolúcióig, Freud szavai jutnak eszembe, aki már a 20. század katalizmái előtt világosan megfogalmazta figyelmeztetését: „a gyermekben nincs még nyoma annak a gögnek, amely a felnőtt embert arra indítja, hogy saját természetét *éles határvonallal* válasza el minden állatiaságtól. Az állattal aggályoskodás nélkül teljes egyenrangúságot vall; szükségleteit tartózkodás nélkül beismerve jóval közelebbi rokonságot érez az állattal, mint a neki valószínűleg titokzatos felnőttekkel.” Ma már világosan látható, hogy amikor az ember – fejlődésnek nevezett tévelygése során – erőszakosan elszakította magát az állattól, később a természettől, s önmaga állatiaságtól; végzetesen elvesztette egyensúlyát, s határtalan gögijében, fensőbbrendűsége hamis tudatával sodródott a katasztrófa felé.

*

Ember és állat a mítoszok kódébe vesző, s egyáltalán nem zavartalan kapcsolatának ellentmondásait boncolgatja Csányi Vilmos másik könyve is, amelynek alkotótársa Makovecz Benjamin grafikusművész. Csakhogy *A kentaurok természetrajza* egészen másfajta forrásvidékről táplálkozik, mint azt egy tudományos műtől elvárhatnánk. Miandevőre bocsássuk előre: zavarbaejtő munka.

Őn, kedves olvasó, eddig nyilván – velem együtt – azt hitte, hogy kentaurok csak a mítoszokban léteznek. Legalább is így tudósítottak erről a mitológiai szakmunkák. (R. Graves és Kerényi Károly görög mitológiai monográfiái, lexikonok stb.) *A kentaurok* felsőteste ember, alsőteste ló. Thesszália hegyes-erdős vidékein éltek, nyers hússal (!) táplálkoztak. Voltak köztük nők is, de a *kentaurok* férfiak gyakran közönséges asszonyokkal is erőszakoskodtak (!). Peirithosz, a lapithák királya – eléggé meggondolatlanul – meghívta őket a lakodalmára. Minthogy azonban a kentaurok nem szokták meg a bort, hamarosan lerészegedtek, s egyikük, Eurütosz, el akarta rabolni a menyasszonyt, Hippodemeiát. Általános és súlyos kimenetelű verekezés tört ki, amelyben végül a lapithák győztek, a kentaurok pedig elhagyták Thesszáliát.

Hát nem! *A kentaurok természetrajzának* „első javított és bővített kiadásából” most megtudhatjuk, hogy semmi sem úgy volt (van), ahogy ezt eddig gondoltuk. Kentaurok márpedig voltak (és vannak). Sőt, az M 3-as autószeráda építéskor nemrégiben talált kentaurok-leletek azt bizonyítják, hogy a *homóhippus* egyes egyedei Pannóniába is eljutottak. (Nyilván a dús legelő, jobban mondva: a kövér húsok miatt.) Hát nem, ez sem így van! Vegyük tudomásul, hogy a kentaurok békés élőlények, semmi erőszakoskodás, vagy nyereg alatt puhított hús-evés. Egyetlen táplálékuk a *fűnán* vagy *lőfüge*. Ez az eper-

félék családjába tartozó növény 3–3,5 méter magasra is megnő. Gyümölcse nagyon finom, íze leginkább a jól fűszerezett parasztkolbászra emlékeztet. A hím kentaurok főként a kék színbe játszó lófűgét keresik, mert annak magas a szexuális hormontartalma. „Az ilyen gyümölcs neve: *v'agra* – kentaur kiejtés szerint.”

A kentaurok között a fizikai agresszió úgyszólván ismeretlen fogalom. Igen gyakori viszont a nevetéssel, „lőszerű röhögéssel” tarkított *verbális agresszió*. Ennek célpontja azonban sohasem a személyiség, hanem mindig annak egy-egy elképzelése, terve, eszméje. Rendkívül fejlett a humorérzékük, szövegekben szinte utólérhetetlenek. (Különösen kedvelik a „favicceket”, ezt „patahumorként” emlegetik.) „Szaporodási viselkedés mintázataik” szigorúan nemhez kötöttek. A párosodás a lófűge rövid, mindössze egy hétig tartó úgynevezett *kék periódusában* történik (vö. a fiatal Picasso energikus „kék korszakával”). A kentaurok sok tekintetben teljesen olyanok, mint az állatok. „Gyermekeiket mindenféle nemesebb nevelői megfontolások nélkül szeretik, csak azért, mert vannak, és olyanok, amilyenek. Jobbtásuk, erkölcsi előmenetelük érdekében nem pofozzák, nem térdeltetik kukoricára, és tüzes kályha tetéjére sem helyezik őket. Ezt a furcsa, emberi szempontból nézve kulturálatlan, állati vonzalmat mi sem jellemzi jobban, hogy még nem fordult elő, hogy egy fiatal kentaur anya nehéz társadalmi helyzetére hivatkozva a kukába dobta volna éppen megszületett gyermekét.”

Csányi Vilmos egy interjúban arról beszélt, hogy a könyv írásakor főként az izgatta, „miként lehet elképzelni egy technológia és technika nélküli, intelligens, értelmes kultúrát, amelyik nem használ tárgyakat, mégis mindenféle magasrendű gondolatra, tudományra, ideára képes.” Milyen is hát ez a kentaurok társadalmáról alkotott tudományos, szatirikus „elmealkonstruktó”?

A kentaur-kultúra egyik fontos (ha nem a legfontosabb), pontosan szabályozott eljárás-gyűjteménye arról rendelkezik, miként nevelődjék a fiatal generáció. Minden serdülő kentaur csatlakozik egy felnőtt nevelőhöz, akivel „szoros érzelmi és erotikus viszonyt” alakít ki. A nevelők tanítják meg mindazt, ami az egész faj kultúrájában közös, s amit mindenkinek el kell sajátítania. A legfőbb kentaur-etika kimondja, hogy a környezetet semmilyen körülmények között nem szabad megváltoztatni, hiszen „ezen oktan manipulációk Isten akaratának mondanának ellent”, ami viszont egyáltalán nem kívánatos. Harminc éves koruk után a tanulók újabb nevelőket választanak, akikkel gyakran életük végéig együtt maradnak, bár a tanuló-tanár párkapcsolat az évtizedek alatt megkophat, a tanító magára marad, a tanítvány pedig maga is tanító lesz, és fiatal tanítványával alakítja ki újabb szoros érzelmi és erotikus párkapcsolatát.

A kentaurok általában egészségesek, legfőbb ellenségük a szemtelenségéről és agresszivitásáról elhíresült *homo sapiens turistensis*. Ők terjesztik a kentaurlinfluenzát, ami egyébként könnyen gyógyítható. Érdekes, hogy a kentaurok az orvoslás tárgykörébe sorolják az álomfejtést is: a főként fiatal álmosasszonyok a pácienseikkel együtt rágcálnak bizonyos pszichikus növényeket, majd páciens és álomfejtő egymást átölelve álomba merül. Ébredés után együtt értelmezik az átélt álmokat, ami – legalább is a kentaurok szerint – rendkívül gyógyító erejű.

Az időről szintén különös fogalmaik vannak. Szerintük az abszolút időnek semmi értelme, hiszen minden élőlény saját

külön idővel rendelkezik. Így „sajátideje” van a lófűgének, a csirázástól a termésig, s a kentaurnak a fogantatástól a halálig. Valószínű, hogy ezen filozófiai nézetekből következik a kentaurok különös, az emberektől olyannyira eltérő halálalfogása is. Képzeljük el, hogy a kentaurok tagadnak mindenféle tárgyi kultuszt. Így azt is rendkívül lealacsonyítónak tartanák, ha pl. különböző speciális eljárással az élőknél kellene eltüntetniük a halott testét. (Hogy az emberek között dívó sfiremlékek kultuszáról most ne is beszéljünk.) Ezért az öreg kentaur, amikor úgy érzi, hogy lejárt a „sajátideje”, elvonul egy lakatlan helyre, ahol is némi magányos meditálás után csöndesen kimúlik. Az egész halálból nem csinálnak túlságosan nagy ügyet, meseik, legendáik sem vesztegetnek sok szót erre. „Elmegy, ha kitelt az ideje” – mondja a kentaur nyelv az elmúlástól.

A kentaurok vallásos tevékenysége sem túl gazdag. Ebből a tárgykörből csupán teremtslegendájukat ismerjük. Kezdetben volt Ūrkenta, aki időtlen idők óta a végtelen térben lebegett és gondolkozott. Később saját képére eleven lényeket formált, csak egészen kicsiket, hogy jól elférjenek a gömbön, amit Földnek nevezett. Elő is írta számukra: „Szeressétek a természetet és egymást, de ne szaporodjatok el nagyon!” A kentaurok azonban elhanyagolták a közös énekeket, a síp- és pata-dob-muzsikát, a magasabb matematikai elméletek mesélését, a filozófiát, de még az elmetopológiát is. Nem új elmealkonstruktókat, szép, új szavakat, hanem folyton gyerekeket csináltak, és felső végtagjaikkal mindenféle haszontalan tárgyakat készítettek: baltát, lándzsát, nyilat, késeket, és ezekkel azután a Földön velük élő más lényeket piszkálták. Még tüzet is gyűjtöttek. Mire Ūrkenta rettenetesen feldühödött és mondá: „Tárgyakat pedig a szent síp kivételével többé ne készíttetek, mert letöröm a hülye kezeteiket!” Ūrkenta azután eltávozott, és ma már csak a Centaurus csillagképben látni egyre távolodó körvonalait.

„Az egyetlen, hiteles kultúranthropológiai beszámoló kétségtelenül a híres angol utazóé, Jonathan Swifté – állapítja meg a szerző könyve utolsó fejezetében. – Swift etológiai leírásából világos, hogy magasan fejlett szociális fajról van szó.” *Barátság és jóakarát: ez a két fő erény a Hauhnhm-ek között, s ez a jóakarát, ez a barátság nem bizonyos, meghatározott személyekre, hanem az egész fajra vonatkozik... Észrevettem, hogy gazdám ugyanazzal a gyöngéd hajlammal kedveli szomszédja gyermekét, mint a saját magát.*

Szerzőnk megtalálni véli Swift mindezideig publikálatlan, a „viktoriánus erkölcsöket mélyen sértő” kéziratát is. Közléte-szi, s melynek közlésével úgy véli, ő is osztozhat nagy elődje aggodalmában: *Komolyan megkértem, hallgassa el az emberek előtt, amit Hauhnhm-ek országáról beszéltem, mert egy ilyen történetből, ha csak egy szó is kiszivárog, megrohannak az emberek, sőt valószínűleg be is csuknak, és az inkvizíció máglyára vet.* (J. Swift: Gulliver utazásai, ford.: Karinthy Frigyes.)

Ez hát ennek a „szatirikus elmealkonstruktóknak” az igazi forrásvidéke: Swift és Karinthy. Mindenesetre roppantul szórakoztató, amikor egy „komoly” tudós ilyen ellenállhatatlan humorral ír rólunk: emberekről, állatokról, kentaurokról. Amikor a megfontolt, tekintélyes természetkutató nem szégyell bohócsapkát öltetni, hogy bekukkantson az emberi és állati természet rejtettebb zugaiba is, ahová a tudomány hagyományos eszközeivel már nem ér el, s ahonnan ez idáig csak írók, művészek hoztak hírt néhanap.

Csányi Vilmos: Az emberi természet. Bp., Vince Kiadó, 1999.

Csányi Vilmos-Makovecz Benjamin: A kentaur természetrajza. Bp., Helikon Kiadó, 2000.

KIADVÁNYAJÁNLÁS

Játékvilág Magyarországon

„Mi köti össze Kempelen Farkas sakközögepét, Kemény Henrik bábjátékát, a Rubik kockát és a sakköző Polgár nővéreket? Magyarországon és a játékos, kreatív elme fogalma. Tudta-e, hogy kiemelkedő nemzetközi sikereink vannak a gó, a hexasakk, az origami, a rejtvényfejtés, a repülőgép modellezés területein is? Hogy Közép-Európa első óvodáját gr. Brunszvik Teréz Budapesten alapította? Hogy a Kiss Áron szerkesztésében 1891-ben megjelent „Magyar gyermekjáték-gyűjtemény” a magyar néprajztudomány és neveléstörténet egyik legjelentősebb műve?”

Hosszan folytathatnánk még a felsorolást. Folytatjuk is! Négy éves munka után elkészült egy nemzetközi viszonylatban is egyedülálló CD-ROM enciklopédia, amely a „Játékvilág Magyarországon” címet viseli. Gyűjtő, összefoglaló jellegű munka, a szokásos könyv-terjedelmet többszörösen meghaladó szöveggel és illusztrációval.

A kiadvány célja, hogy a legkülönbözőbb területek játékos érdekességeiből szemelvényeket közreadva intézményeket, szervezeteket és szakértőket mutasson be, felhívva a figyelmet értékes tevékenységeikre. Felhasználói elsősorban kulturális, közművelődési és oktatási intézmények, amelyek napi munkájukhoz is hasznos információkhoz, ötletekhez juthatnak. Laikus érdeklődők és szakemberek egyaránt olvashatnak újdonságokat benne.

A kiadvány fejezeteiben megtalálható többek között: 24 magyarországi múzeum játékkincseinek bemutatása, játék az oktató-nevelő munkában, játékos fejlesztés és rehabilitáció, népi játékok, táblajátékok, kártyajátékok, origami, játék és művészet kapcsolata (báb, irodalom, képzőművészet), fejtörők, gondolkodásfejlesztő játékok, játék és szórakozás, modellezés, gyűjtés. Játéktörténet, szabályok, feladványok, kapcsolódó szervezetek adatai egyaránt olvashatók benne. Az általános-, középiskolai és felsőfokú oktatásban ill. a felnőttképzésben való használatát a beépített keresőrendszer, jegyzetírás lehetősége, tudásteszt, jegyzékek segítik. 130 kiváló szakértő, 30 intézmény, 35 szervezet, 800 képernyőoldal szöveg (2/3 részben angol változatban is), közel 800 fotó, 200 grafika, hangzó anyag, módszertani videofilm részletek, 40 perc háttérzene, nyomtatható mellékletek (origamik, fejlesztő játékok, fejtörők), az információk bevésését szolgáló interaktív játékok.

Az angol változat lehetőséget ad arra, hogy e téren meglevő nagyszerű eredményeinket külföldön is megismerhessék, nemzetközi kapcsolatok épülhessenek ki szervezetek, intézmények, szakértők között.

A kiadvány támogatója az Oktatási Minisztérium Információs Társadalom Technológiai Osztálya.

Szervezetek és rendezvényeik a CD-ROM-on

A kiadványban bemutatkozik több mint 30, a játék-játszás témájában működő szervezet. Olyan átfogóan tevékenykedő szervezetek, mint a Magyar Játék Társaság, a MELEDA Klub, az Internet Játékház, egyes speciális játékterület képviselői, mint pl. a Bridzs Szövetség, Sakkszövetség, Talon Kártyatársaság, Modellező Szövetség és kapcsolódó területeken működő szervezetek is, mint pl. a Drámapedagógiai Társaság vagy a

Bábjátékos Egyesület. A bemutatások pontos szervezeti adatokat, tevékenységükkel kapcsolatos információkat tartalmaznak. Az egyes szervezetek a tevékenységükkel kapcsolatos tanulmányokat is közreadnak a kiadvány megfelelő fejezeteiben.

Szervezetek és rendezvények az Internet Játékházban

A nagy látogatottságnak örvendő Internet Játékházban időről-időre közléstünk részleteket a CD-ROM enciklopédiából. Minden szervezetnek és múzeumnak, amely a kiadványban szerepel, egy könnyen megjegyezhető címet adtunk. Például Szórakoténusz Játékmúzeum: www.homoludens.hu/muzeum/szoraka. Ezen az egyedi címen szeretnénk állandóan frissíteni az adott szervezettel, múzeummal, elsősorban játéktérrel kapcsolatos információit (kiadványok, aktuális kiállítások, játszóházak, kézműves foglalkozások időpontja, programja, részvételi feltételek, stb.). Továbbá az egyes szervezetek általános bemutatását is közzé tesszük itt. Ennek az angol nyelvű változata is olvasható lesz. A CD-ROM-ról közvetlenül lehet kapcsolódni a Játékházban aktualizált adatokhoz. Azok a szervezetek, amelyeknek nincs honlapjuk, vagy nem tudnak a tervezett mennyiségben és frissességgel információkat feltenni meglevő honlapjukra, hivatkozhatnak is kiadványaikban a Játékházban megtalálható adatokra.

Örömmel vesszük kulturális, közművelődési intézmények jelentkezését, hogy a Játékház rendezvénytárába betéve játékos rendezvényeik információit, népszerűsíteni tudjuk azokat. A Játékvilágban közreműködő 130 szakértő rendkívüli magas szám egy kiadványhoz képest, de jóval több kiválóság dolgozik e területen. Örömmel mutatnánk be mások tevékenységét is, játszóház vezetői tapasztalatukra, szakmai gyakorlati és elméleti tanácsaikra igen nagy igény mutatkozik. Az Internet Játékház elektronikus folyóiratként működik (HU ISSN 1586-4456), tehát a megfelelő formában a közreműködők a publikációs jegyzékünkben is hivatkozhatnak rá.

További információk

Az Internet Játékház honlapján – www.homoludens.hu, email: info@homoludens.hu

A kiadvány ajánlott bolti ára 8900 Ft (25% ÁFA-val). Azért, hogy a résztvevők hatalmas munkája elérje eredeti célját, és minél többen hozzájuthassanak az összegyűjtött információkhoz, kulturális, közművelődési és oktatási intézmények számára 30% kiadói kedvezményt biztosítunk a Játékházon keresztül közvetlen megrendelés esetén úgy, hogy Magyarország területén belül még a csomagolási, szállítási és postaköltséget is átvállaljuk! Megrendelés: Internet Játékház 1277 Budapest, Pf. 111.

Csányi János, a kiadvány szerkesztője

BÓKA MÁRIA VÁLOGATÁSA A 2000. JÚLIUS-SZEPTEMBER KÖZÖTT MEGJELENT KÖNYVEKBŐL

ESSZÉ, PUBLICISZTIKA

FORGÁCH András: Gonosz siker. Bp., Magvető K., 319 o., 1690 Ft (Lassuló idő)
Esszék, tanulmányok irodalomról, filmről, zenéről, színházról.

KISS Gy. Csaba: Nyugaton innen – Keleten túl. Miskolc, Felsőmagyarország K., 229 o., 1150 Ft
Tanulmányok, esszék a közép-európai térség kulturális, politikai kérdéseiről.

SÁNDOR Iván: Menekülő évek. Pécs, Jelenkor K., 294 o., 1500 Ft
Naplójegyzetek, tanulmányok a rendszerváltásról, az évtized jelentős fróiról, gondolkodóiról.

SERES László: A szabadság fantomja. Bp., Osiris, 237 o., 1480 Ft
Publicisztikai írások a közélet eseményeiről.

SZÖRÉNYI László: Delfinárium. Filológiai groteszkek. Miskolc, Felsőmagyarország K., 232 o., 1600 Ft
Tanulmányok az 1945–1989 közötti időszak szocialista cenzúrájának „szövegcsontkítási” műveleiről.

FILOZÓFIA

Bevezetés a filozófiába. Szöveggyűjtemény. (Szerk. Steiger Kornél), Bp., Holnap K., 343 o., 850 Ft

DE MAN, Paul: Esztétikai ideológia. Bp., Janus/Osiris, 234 o., 1480 Ft
Bevezetés a dekonstrukció gyakorlati és filozófiai problémáiba, a klasszikus esztétika alapkategóriáiba.

Filozófia az ezredfordulón. (Szerk. Nyíri Kristóf), Bp., Áron K., 414 o., 2240 Ft
A 2000 tavaszán Kecskeméten megrendezett konferencia előadásait egybegyűjtő kötet. Trendek, témák. Merre halad a filozófia, mi foglalkoztatja a filozófusokat?

KISS Irén: Nietzsche Zarathustra-ja az ezredfordulón. Bp., Universitas Kulturális Alap, 177 o., 1344 Ft

NIETZSCHE, Friedrich: Emberi – túlságosan is emberi. Szeged, Szukits Kvk., 218 o., 1590 Ft
Kérdések, válaszok, bírálatok.

GAZDASÁG

BALLAI László: A mezítelen marketing. Bp., Európa, 308 o., 1800 Ft
Szellemes, kritikai észrevételeket megfogalmazó alkotás napjaink egyik legdivatosabb szakmájáról.

BUCHHOLZ, Todd G.: A gazdaságon innen és túl. Bp., Európa K., 359 o., 1900 Ft
Közgazdasági „gyorstalpaló”, bevezetés a közgazdaságtudomány rejtelmeibe.

HERMANN Imre: Az én közgazdaságom. Bp., KKDSZ, 323 o., 1600 Ft (Kézikönyvek sorozat)
Tanulmánykötet a hazai gazdaság időszerű kérdéseiről a 70-es évektől napjainkig.

HIRSCHMAN, Albert O.: Versengő nézetek a piaci társadalomról. Bp., Jószeveg Műhely K., 230 o., 1198 Ft (Jószeveg tankönyvek)

MAROSÁN György: Ezredvégi rúnódésk. Bp., Villányi úti Konferenciaközpont és Szabadegyetem Alapítvány 177 o., 1200 Ft
Az ezredforduló gazdasági jelenségei, változásai, és az ezeket követő társadalmi modellváltások.

IRODALOM, IRODALOMTUDOMÁNY

A magyar irodalom évkönyve. (Összeáll. Buda Attila) 1999. Bp., Széphalom Könyvműhely, 374 o., 1400 Ft

A Baumgarten-alapítvány ünnepei. (Összeáll. Téglás János), Bp., Argumentum–Palatinus K., 181 o., 1200 Ft
Dokumentumok, tanulmányok az 1928–1950 közötti időszak irodalmi életéről.

BÁNYAI János: Mit viszünk magunkkal? Tanulmányok, kritikák. Újvidék, Forum Kvk., 205 o., 1200 Ft
A századvégi magyar irodalom irányainak összefoglalása, a századvég kritikaelméleti tanai, az iro-

lom-irodalomtörténet-műalkotás viszonya.

FODOR Ilona: Csillagokból kopjafa. Marosvásárhely, Mentor K., 465 o., 1540 Ft
Esszék a 20. századi magyar irodalom jelentős alkotóiról.

Havon delelő szivárvány. In memoriam Nagy László. (Vál. Görömbei András), Bp., Nap K., 395 o., 1950 Ft (In memoriam)

HELLER Ágnes: Kizökkent idő. Shakespeare, a történelem-filozófus. Bp., Osiris, 1-2 köt. 1800 Ft (Horror metaphysicae)

Irodalmi nemzet? Hagyományok, kérdések, távlatok az ezredfordulón. (Szerk. Serfőző Simon), Miskolc, Bíbor K.–Tokaji Íróklub Egyesület, 281 o., 900 Ft
Az 1999. évi tokaji íróklub nyomatott „jegyzőkönyve”; a magyar irodalom aktuális és távlatos kérdéseiről.

POMOGÁTS Béla: Leletmentés. Tanulmányok és kritikák erdélyi írók műveiről. Bp., KÖZDOK, 208 o., 950 Ft

POMOGÁTS Béla: Változatok az avantgárdra. Bp., Széphalom Könyvműhely, 317 o., 1200 Ft (Aranyhal sorozat)
Tanulmányok a magyar avantgárd szellemi örökségéről.

Tanulmányok Kassák Lajosról. (Szerk. Kabdebó Lóránt, Kulcsár Szabó Ernő, Kulcsár Szabó Zoltán, Menyhért Anna), Bp., Anonymus K., 266 o., 1680 Ft
Az 1999. ápr. 22–23-án Miskolcon tartott konferencia előadásai.

TAMÁSI Áron: Gondolatok és árvaság. Esszék, cikkek, útirajzok riportok 1923–1935. Bp., Palatinus K., 543 o., 2400 Ft

KOMMUNIKÁCIÓ, MÉDIA

CSILLAG András: Joseph Pulitzer és az amerikai sajtó. Bp., Osiris, 213 o., 1480 Ft

GERBNER, George: A média rejtett üzenete. Bp., Osiris – MTA ELTE Kommunikációelméleti Kutatócsoport, 156 o., 1250 Ft, (Jelkép könyvtár)

Tanulmányok az amerikai televíziózás negatív hatásáról.

HORVÁT János: Televíziós ismeretek. Bp., Média Hungária K., 151 o., 1800 Ft (Modern média)

KULTÚRA, MŰVELŐDÉSTÖRTÉNET

Az öröklét hajlékai. A világ leghíresebb temetkezési helyei. (Összeáll. Alberto Siliotti), Bp., Gabo K., 303 o., 9950 Ft

BEBESI György – TURI Katalin, B: Egvetemes művelődéstörténeti segédkönyv és kislexikon. Szekszárd, Illyés Gyula Ped. Főisk., 204 o., 1000 Ft

BORI Imre: Identitáskeresésben. Művelődéstörténeti tanulmányok – művelődéspolitikai cikkek. Újvidék, Forum K., 343 o., 2500 Ft
Tanulmányok a vajdasági magyar irodalom, művelődés főbb kérdéseiről.

DUBY, Georges: A nő a közép-korban. Bp., Corvina, 334 o., 2500 Ft

Fejlesztőprogramok Békés megyében 1986–1996. Tanulmány és dokumentumgyűjtemény. (Szerk. Hargitai Mária), Bp., Magyar Művelődési Intézet, 120 o., 1200 Ft
Békés megye közművelődési gyakorlatáról, térségfejlesztési programjáról.

Felnőttképzés a közművelődésben. (Szerk. Harangi László, Pordány Sarolta), Bp., Magyar Művelődési Intézet, 210 o., 1550 Ft
Tanulmánygyűjtemény a magyarországi felnőttoktatás állapotáról, a szakképzés alakulásáról.

GEREBEN Ferenc: Identitás, kultúra, kisebbség. Felmérés a közép-európai magyar népesség körében. Bp., Osiris-MTA Kisebbségkutató Műhely, 278 o., 1480 Ft (Kisebbségek Kelet-Közép-Európában)

GYÓRFFY László: Ezredvég villanófényben. Bp., Orpheusz K., 196 o., 1400 Ft
Írások a 90-es évek közéleti, kulturális kérdéseiről.

HORVÁTH Attila: Turizmus a kultúrában (kultúra a turizmusban). Bp., Magyar Művelődési Intézet, 149 o., 1250 Ft (Művelődés-Műhely-Információ)
A kultúra és a turizmus kapcsolódási lehetőségei.

KANYAR József: Honismeret és nemzettudat. Bp., Püski K., 304 o., 980 Ft
A levéltáros, történész önéletrajzi írása.

KÓKAY György: Felvilágosodás, kereszténység, nemzeti kultúra. Bp., Universitas K., 255 o., 1200 Ft (Historia litteraria)

Kulturális segítőmunka fiatalokkal. (Szerk. Lipp Márta), Bp., Magyar Művelődési Intézet, 193 o., 1500 Ft (Művelődés-Műhely-Információ)
A Művelődésszervezeti és Felnőttnevelési Osztály 1999-ben rendezett konferenciájának előadásai a fiatalok kulturális szokásairól, beilleszkedési problémáiról.

MAGYAR Zoltán: A lilomos herceg. Bp., Európa, 169 o., 1800 Ft
Szent Imre alakja a történeti források és kutatások tükrében, a herceg középkori kultusza.

MANDY, Judith K.: Pénzszerezés kulturális célokra – Fundraising for the Arts + PARDOE, James: Műemlékmenedzsment – Heritage Management. Bp., MMI, 154 o., 2000 Ft
Két tanulmány a kulturális finanszírozásról, a pénzszerezés technikájáról.

MOLNÁR József: Misztótfalusi Kis Miklós. Bp.-Berlin, Balassi K.-Európai Protestáns Magyar Szabadegey., 469 o., 2800 Ft
Életrajzi regény a magyar művelődés, nyomdászat kiemelkedő alakjáról.

NAGY Júlia: Református kollégiumi irodalom és kultúra a XVIII-XIX. században. Bp., Útmutató, 128 o., 390 Ft

SÁRKÁNY Mihály: Kalandozások a 20. századi kulturális antropológiában. Bp., L'Harmattan K., 150 o., 1400 Ft (Kultúrák kereszttúton)

SIMON Róbert: Goldziher Ignác. Bp., Osiris, 274 o., 1480 Ft
Dokumentumok, tanulmányok az iszlámtudomány megalapítójának életéről, munkásságáról.

VARGA Kálmán: A gödöllői kastély évszázadai. Bp., Műemlékek Állami Gondnoksága, 295 o., 3333 Ft

MŰVÉSZET, MŰVÉSZETTÖRTÉNET

BÉRCZES László: Talált ember. Kovács Lajos. Bp., Osiris-Bárka, 195 o., 1100 Ft (Bárka könyvek)
Beszélgetés, interjú Kovács Lajos színművésszel.

DEMSZKY Gábor – RAJK László – SASVÁRI Edit: Földalatti vonalak. Pécs, Jelenkor K., 112 o., 1400 Ft
A 80-as évek szamizdat könyvkiadásáról.

Fénykép az ezredfordulón. Tendenciák a XX. század végi fotográfiában. (Szerk. Szarka Klára), Bp., MFSZ, 266 o., 1307 Ft

JANÁKY István: A hely. Bp., Műszaki Kvk., 262 o., 6800 Ft
A közelmúlt építőművészetével foglalkozó írások, fotók, dokumentumok.

KOLTAI Tamás: Szeret, nem szeret. Színházi írások. Bp., Osiris, 329 o., 980 Ft

KOVÁCS Boglárka: Színház, szerelem. Bp., Saxum K., 207 o., 1350 Ft
Kállai Ferenc életútjáról, művészetéről.

LEBRECHT, Norman: Művészet és menedzsment, avagy kekvem a komolyzenéért. Bp., Európa K., 646 o., 2900 Ft

Oszlopokat emeltünk, hogy beszéljék a múltat. A millenniumi helyreállítások lexikona. (Szerk. Tamási Judit), Bp., NKÖM-OMH, 274 o., 4000 Ft
Műemlék-helyreállítási programok ismertetése, a hazai műemlékvédelem ezredvégi tevékenysége.

SZABÓ Júlia: A mitikus és a történeti táj. Bp., Balassi K., 351 o., 2500 Ft
Művészettörténeti tanulmányok.

Tarantino előtt. Tömegfilm a nyolcvanas években. Bp., Új Mandátum Kvk., 239 o., 1380 Ft (Membrán könyvek)

TOKAJI András: Zene a sztálinizmusban és a Harmadik Birodalomban. Bp., Balassi K., 151 o., 1200 Ft
Írások a politika, a propaganda és a zene összefüggéseiről.

NÉPRAJZ

A magyar népi tánczene. (Szerk. Virágvölgyi Márta, Pávai István), Bp., Planétás K., 409 o., 3200 Ft (Jelenlévő múlt)

JANKOVICS Marcell: A Nap könyve. Debrecen, Csokonai K., 315 o., 1980 Ft
Vallástörténeti, kultúrtörténeti írások, adatok a Naphoz kapcsolódó jelenségekről.

KOVÁCS Piroska: Székelykapuk Méréfalván. Marosvásárhely, Mentor K., 84+120 o., 1540 Ft

MAGYAR Zoltán: Rákóczi a néphagyományban. Bp., Osiris, 361 o., 1580 Ft

RÉSŐ ENSEL Sándor: Magyarországi népszokások. Bp., Osiris, 384 o., 2280 Ft

ROSTÁS-FARKAS György: Ósi cigány mesterségek és foglalkozások. Bp., Szerzői kiad., 123 o., 550 Ft

SEBALD, Hans: Boszorkányok hajdan és ma. Bp., Holnap K., 281 o., 1690 Ft
A mágia sajátos formájáról, a boszorkánymesterségről.

TÓTH István: A magyar díszítés alapformái. Bp., Magyar Ház K., 223 o., 1450 Ft
Az erdélyi, kalotaszegi magyar népművészet díszítőelemeinek bemutatása.

NYELVÉSZET

A régi új retorika. (Szerk. A. Jászó Anna, L. Aczél Petra), Bp., Trezor K., 217 o., 1120 Ft
Tudományos előadások a retorikáról, a retorikai irányzatokról, a kommunikációról.

BEAUGRANDE, Robert de – DRESSLER, Wolfgang: Bevezetés a szövegnyelvészetbe. Bp., Corvina, 337 o., 2500 Ft
Tanulmánykötet a kommunikáció és a nyelvhasználat közötti logikai összefüggésről.

FEHÉR Erzsébet: A szövegkutatás megalapozása a magyar nyelvészetben. Bp., Akad. K., 82 o., 1200 Ft (Nyelvtudományi Értekezések)

HERNÁDI Sándor: Helyesírási önképző. Bp., Falukönyv-Ciceró Kft. 431 o., 1500 Ft

Nyelvhelyességi kalauz rengeteg példával, tudnivalóval, szabállyal és feladatáblázzal.

Nyelvrokonaink. (Szerk. Nanovszky György), Bp., Teleki László Alapítvány, 541 o., 2990 Ft (A magyarságkutatás könyvtára)
Kézikönyv a finnugor népek és az urali nyelvek történetéről.

TÓTFALUSI István: Színes színönimátár. Bp., Anno K., 311 o., 1250 Ft

TÓTFALUSI István: Szokatlan szavak szótára. Bp., Anno K., 425 o., 1700 Ft

TÓTH Sándor: A keresztnevek eredete. Bp., Anno K., 391 o., 725 Ft

PEDAGÓGIA

A gyermek évszázada. (Szerk. Pukánszky Béla), Bp., Osiris, 164 o., 1280 Ft
Tanulmányok a gyermeknevelés történelmi változásairól.

KRON, Friedrich W.: Pedagógia. Bp., Osiris, 540 o., 2800 Ft (Osiris tankönyvek)
Ethéleti bevezetés a pedagógia alapvető témaköréibe, kutatási eredményeibe.

NAGY József: XXI. század és nevelés. Bp., Osiris, 350 o., 2200 Ft
Tanulmánykötet a pedagógiában várható változásokról.

POLITIKA, POLITOLÓGIA

A rendszerváltás társadalma képekben. Politikátörténeti Intézet 2000. május 23 – június 30. Bp., Nagyvilág K., 47 o., 600 Ft
Dokumentumok – 52 fotó 710 képe – a nyolcvanas évek végétől napjainkig.

A szociáldemokrácia vitatott öröksége. (Szerk. Kulcsár Péter), Bp., Századvég K., 152 o., 616 Ft

Az európai integráció. Tények és adatok. Bp., Európa Intézet Budapest-MTA Történettud. Int., 425 o., 2100 Ft

Az új demokrácia önkormányzati vezetői. (Szerk. Táll Éva), Bp., MTA Politikai Tud. Int., 234 o., 900 Ft (Helyi hatalom – helyi politika)

ANISZI Kálmán: Mintha már virradna (Fejezetek nehéz idők-

ról). Bp., KÖZDOK, 216 o., 950 Ft

A cikkek, riportok, esszék az erdélyi magyarság sorskérdését érintik. „Közös gondolkodás” a megmaradásról.

ANKERL Géza: Nyugat van, kelet nincs. Bp., Osiris, 324 o., 1480 Ft

Tanulmányok a társadalomfejlődés fő kérdéseiről: a régiókról, a civilizációról, a kisebbség és a globalizáció problémaköréről.

Államéletrajzok. (Összeáll. Németh György), Bp., Osiris, 221 o., 980 Ft

Történelmi forrásgyűjtemény a görög államok működéséről.

DEBRECZENI József: A győzelem ára. Bp., Osiris, 274 o., 1480 Ft

Az 1998-99-ben megjelent publicisztikai írások, politikai elemzések.

DURAY Miklós: Változások küszöbén. Bp., Osiris, 299 o., 1180 Ft

A szlovéniai magyarság lehetőségei, a kisebbségi lét kérdései.

Kisebbségi önkormányzatok Magyarországon. (Szerk. Csefkó Ferenc, Pálné Kovács Ilona), Bp., Osiris-MTA Kisebbségkutató Műhely-MTA Regionális Kutatások Központja, 355 o., 1480 Ft

Konzervatívizmus 1593–1872. Szöveggyűjtemény. (Szerk. Kontler László), Bp., Osiris, 644 o., 3200 Ft

KÖRÖSÉNYI András: Értelmisség, politikai gondolkodás és kormányzat. Bp., Osiris, 379 o., 1480 Ft
Tanulmányok az elmúlt évtized átalakulásáról, a magyar társadalom politikai kultúrájáról.

SUNLEY, Jonathan – KOVÁCS Tibor: Két év a kormányruznál. Bp., Kairosz K., 146 o., 1300 Ft
A Horn kormány és az Orbán kormány két évének összehasonlítása.

SZALAI Erzsébet: Szerepróba. Válogatott tanulmányok, publicisztikai írások és interjúk (1982–1993). Bp., Századvég K., 339 o., 1680 Ft (Tanítani)

TÓKÉCZKI László: A múltból örökölt ország. Bp., Századvég K., 262 o., 952 Ft

PSZICHOLÓGIA, SZOCIALPSZICHOLÓGIA

ARATÓ Mihály: Mindennapi szorongásaink. Bp., Grafit K., 161 o., 1480 Ft

BÄRNKOPF Zsolt: Az érzelmek könyve. Bp., Flaccus K., 125 o., 750 Ft

BUDA Béla: Mentálhigiéné. Bp., Animula K., 312 o., 2200 Ft
Válogatás a lelki egészség elméleti, gyakorlati kérdéseivel foglalkozó tanulmányokból, cikkekből.

Játékban felnőni. Bp., Animula K., 101 o., 1200 Ft
(Pszichodráma a gyakorlatban)

JUNG, Karl Gustav: Bevezetés a tudattalan pszichológiájába. Bp., Európa, 161 o., 1200 Ft

Lélekgógyászatról jelképekben. (Szerk. Vas József), Bp., Balassi K., 140 o., 2000 Ft
Tájékoztató egy Magyarország észak-keleti régiójában működő pszichoterápiás osztály munkájáról.

POLCZ Alaine: Meghalok én is? A halál és a gyermek. Bp., Pont K., 119 o., 980 Ft
Írás a halál gondolatának elfogadásáról.

RIEMANN, Fritz: A szorongás alapformái. Bp., Háttér K., 271 o., 880 Ft
A szorongás alapítusai, a szorongás kialakulásának élettörténeti háttere.

SZOCIOLÓGIA, SZOCIOGRÁFIA

ANGELUSZ Róbert – TARDOS Róbert: Pártok között szabadon. Bp., Osiris, 236 o., 1880 Ft
Szociológiai kutatás az 1990 óta eltelt időszak választói magatartás-mintáiról, a társadalmi-politikai tagolódásokról.

BEKE György: Barangolások Erdélyben. Bp., Mundus Magyar Egyetemi K., 526 o., 2900 Ft 3. köt. Az Értől a Kölesérig.

Emberi viszonyok. Cseh-Szombathy László tiszteletére. Bp., Andorka Rudolf Társadalomtud. Társ. – Századvég K., 392 o., 2240 Ft
Tanulmánykötet a társadalmi szerkezetéről, népesedési viszonyokról.

ÉGER György: Regionalizmus, határok és kisebbségek Kelet-Közép-Európában. Bp., Osiris, 256 o., 980 Ft

GÁBOR Kálmán: A középszigeti szigete. Szeged, Belvedere Meridionale, 136 o., 1400 Ft
A Pepsi Szigeten végzett kérdőíves felmérés feldolgozása a „szigetlakók” társadalmi helyzetéről.

„Honnan jövünk? Mik vagyunk? Hová megyünk?” Ezredvégi kérdések a Tiszatájban. (Szerk. Olasz Sándor), Szeged, Tiszatáj Alapítvány, 387 o., 1900 Ft
Mit jelent magyarnak lenni, mit jelent a magyarságnak a múlt, van-e magyar „alkat”, „jellem”, „sors”, milyen a magyarság jövője?

MILES, Rosalind: Az idő leányai. Bp., Balassi K., 398 o., 2500 Ft
A világtörténelem áttekintése és értékelése a nők szempontjából.

TÖRTÉNELEM

A kommunizmus fekete könyve. Bp., Nagyvilág K., 855 o., 4600 Ft
Tanulmányok a kommunista rendszer áldozatairól, rémtetteiről.

„A nagy válságtól” „a rendszerváltásig”. Szöveggyűjtemény Budapest történetének tanulmányozásához. 2. köt. 1930–1990. (Összeáll. Sipos András, Donáth Péter), Bp., Bp. Főváros Levéltára-Tanító- és Övönöképző Főisk. Kar, 624 o., 950 Ft

Beszélgetések Vásárhelyi Miklóssal. Bp., Magyar könyvklub, 252 o., 1350 Ft

BÓNA István: A magyarok és Európa a 9-10. században. Bp., História-MTA Történettud. Int., 162 o., 980 Ft (História könyvtár. Monográfiák)

Déli harangzó. Tanulmányok a pápai rendelet félezer éves jubileumára. (Szerk. Visy Zsolt), Bp., Mundus Magyar Egyetemi K., 323 o., 3920 Ft
A harangzás, a harangok magyarországi kultúrhistoriája, a nándorfehérvári győzelem történelmi körülményei és jelentősége.

GUNST Péter: A magyar történetírás története. Debrecen, Csokonai K., 283 o., 980 Ft

A hazai történetírás és az európai tudományosság viszonya. Miképpen követték a korai történetírók az európai gyakorlatot.

KARÁDY Viktor: Zsidóság Európában a modern korban. Bp., Új Mandátum K., 503 o., 2200 Ft (Nagyítás. Szociológiai könyvek)

Koszovó. Egy válság anatómiája. Bp., Osiris, 392 o., 1800 Ft

KÖRÖSI Zsuzsanna – MOLNÁR Adrienne: Titokkal a lelkedben éltém. Bp., 1956-os Intézet, 69 o., 1200 Ft
Az 1956-ban eltűntek gyermekeivel készült interjúk.

Porrajmos. (Szerk. Bernáth Gábor), Bp., Roma Sajtóközpont, 148 o., 1167 Ft (Roma Sajtóközpont könyvek)
A sorozatnyitó kötet az 1944-es cigánydeportálás és munkaszolgálatra való behívások túlélőinek vallomásait tartalmazza.

RÉZI György: Albánia sorsfordulója. Bp., Aula K., 419 o., 2900 Ft (XX. század)

TAYLOR, A.J.P.: Harc a hatalomért. Európa, 1848-1918. Bp., Scolar K., 727 o., 3584 Ft

VALLÁS

Mitológia. (Összeáll. Kelemen Hajna), Bp., Holnap K., 263 o., 790 Ft
Szöveggyűjtemény a téma jeles kutatóinak tanulmányaiból.

NÉMETH Géza: Hidak és torlaszok. Írások vallásról, egyházzal, társadalomról. Bp., Mundus Magyar Egyetemi K., 389 o., 1960 Ft (Protestáns művelődés Magyarországon)

TÖRÖK József: Katolikus egyház és liturgia Magyarországon. A kezdetektől a 19. század végéig. Bp., Mundus Magyar Egyetemi K., 178 o., 1344 Ft (A magyar műveltség 1100 éve)

A válogatás a KMK Könyvtárel-látó könyvjegyzéke, a székesfehérvári Üde Színfolt és a Hermész-díjjal kitüntetett Bibliofil Kft. Vajda János könyvesboltok kínálata alapján készült.

FELHÍVÁS

„A HARANG SZAVA egykor végigkísérte az emberek életét, rendbe szerkesztette hétköznapjaikat, ünnepeiket. Mára vesztett hajdani fontosságából, de a régi latin mondás: vivos voco, mortuos plango, fulgura frango – azaz: az élőket hívom, a halottakat elsiratom, a villámokat megtöröm, ma is ugyanúgy érthető. A harangszó hívás, figyelmeztetés, emlékezés és emlékeztetés, védelem és védekezés egyaránt. Egy-egy közösség sokat áldozott arra, hogy szépen csengő, hírtűket messzevivő harangjuk legyen.” – olvashatjuk a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma honlapján, a „Déli harangszó” ünnepe alkalmából.

A nándorfehérvári diadal emlékeztetére, és annak fél évezredes évfordulója alkalmából, hogy VI. Sándor pápa 1500. augusztus 9-én rendelkezett a déli harangszóról, a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma megemlékezés sorozatot hirdetett meg. A Mundus Kiadó gondozásában a déli harangszó történetéről egy reprezentatív tanulmánykötet is megjelent.

A központi ünnepséget 2000. augusztus 5-én tartották a Budai Várban. A Minisztérium fontosnak tartja, hogy a nándorfehérvári diadalról és a déli harangszó pápai elrendeléséről vidéki helyszíneken, valamint a határon túli magyarok lakta településeken is megemlékezzenek.

A nándorfehérvári diadalra, és a déli harangszó elrendelésére való emlékezés egybecseng a kereszténység felvételének kétezeréves, és a magyar államalapítás ezeréves ünnepi eseményeivel, a keresztény kultúra és a magyar történelem sorsfordító évfordulóival.

Ez alkalomból felhívással fordulunk a települések önkormányzati vezetőihez és a művelődésszervező szakemberekhez, hogy kezdeményezzék helyi ünnepségek rendezését. Természetes, hogy a megemlékezések kapcsolódhatnak a településen az évfordulós eseményekhez, az egyházi ünnephez, illetve a megtartott jeles naphoz.

A Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma tervezi, hogy 2001-ben a helyi ünnepségek dokumentumaiból (pl. ünnepi beszéd, fotó, gyerekrajz, sajtóhír) egy reprezentatív kiadványt ad közre.

A megemlékezésekhez kapcsolódóan a Magyar Művelődési Intézet eljuttatja a megemlékezést tartó falvakba és a városokba az ünnep alkalmából megjelentetett kiadványt, amelyet kérünk, hogy a helyi könyvtárban, iskolában vagy egyházi intézményben helyezzenek el, hogy a település minden lakója hozzáférhessen.

Kérjük Önöket, hogy a helyi ünnepekről a megyei művelődési központokat szíveskedjenek értesíteni, hogy a megye eseményeiről tudósíthassák a Magyar Művelődési Intézetet.

a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma megbízásából

Földiák András

a Magyar Művelődési Intézet igazgatója

KultúrPont A bővítés, a globalizáció, az információs társadalom, a foglalkoztatás és a szociális kohézió olyan kihívások, melyek alapvető változásokat idézhetnek elő az Európai Unió kultúrpolitikájában. Ma már teljes az egyetértés abban, hogy a „kultúra” fogalom nemcsak a „magas kultúrát” fedi le, hanem mindinkább kiterjed a populáris művelődésre, a mindennapi tömegkultúrára is. Ez a felfogás képezi az Európai Unió új, átfogó keretprogramjának alapját, melyet Kultúra 2000 néven a 2000–2004-ig terjedő időszakra hoztak létre. Célja a közös európai kulturális identitás, az „európai tudat” kialakítása, mely elősegítheti az európai népek egymás iránti megértését, kölcsönös megismerését. Kiemelt fontosságúnak tartja az állampolgárok, főként a hátrányos helyzetűek és a fiatalok részvételének elősegítését a kulturális tevékenységekben, a művészek és alkotásaik mobilitását, valamint új technológiák alkalmazását.

E program magyarországi bevezetésére jött létre a KultúrPont Iroda, melynek megnyitását Baán László, az NKÖM közigazgatási államtitkára kezdeményezte. – Igaz, hogy a 2000-es pályázaton még nem vehettünk részt, de az Európai Bizottság tájékoztatása szerint még a nyáron megjelennek a 2001-es pályázati kiírások, melyek nyomán már magyar jelentkezők is támogatáshoz juthatnak – mondja Zongor Attila, az NKÖM támogatásával létrejött KultúrPont Iroda vezetője. Az iroda feladatát három P-vel tudnám legrovidebben összefoglalni – folytatja –, promóció, pályázati tanácsadás és partnerkeresés. Ami az elsőt illeti, meg kívánjuk ismertetni a magyar kulturális élet szereplőivel a Kultúra 2000 program adott évi prioritásait, a határidőket, és egyéb pályázati feltételeket. A pályázati tanácsadás azért különösen fontos, mert rendkívül szigorú formai követelményeket kell betartani az űrlapok kitöltésekor. Sajnos a korábbi magyar pályázatok 60 százaléka az alaki hibák miatt el sem jutott a szakmai zsűri előtt zajló megmérettetésig. A partnerkeresés célja, hogy eredményesen pályázni képes kulturális hálózatok, „ernyőszervezetek” jöjjenek létre, hiszen a legtöbb programban 3–5 ország együttes részvétele szükséges.

A magyar KultúrPont Iroda idei legfontosabb feladatai között az adatbázis és az infrastruktúra kiépítése, illetve a Kultúra 2000 program országos megismertetése szerepel előadások, prezentációk segítségével. Különösen lényegesnek tartom a pályázatoknál az európai szemlélet, az integrációs gondolkodás jelentőségét – mondja az irodavezető. – Vallom azt, hogy „csak” hazai témában gondolkodó pályázat nem lehet sikeres. Ez az Európa-szemlélet, amit feltétlenül fontosnak érzek megismertetni a nagyközönséggel, hiszen a Kultúra 2000 programban való részvétel nem csupán anyagi többletforrásokat jelent, hanem azt is, hogy gyakorlatilag bekapcsolódhatunk az Európai Unió kulturális vérkeringésébe.

A KultúrPont Iroda minden érdeklődő előtt nyitva áll. Címe: 1072 Budapest, Nagydiófa u. 10–12. Telefonszám: 322-0088, Fax: 462-0613. Internetcím: www.kulturpont.hu, e-mail: info@kulturpont.hu. (A fenti cikk alapja a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumának Krónikás című lapjában jelent meg. 2000.3. szám, 7. old.)